

د قلندر دپوان

۱۳۵۶

د نرلمی هیواد مل
سرریزه اوسمون

پښتو ژبه

کتابخانه و اسناد ملی
جمهوری اسلامی ایران

خطاط

روحانی رویا
د چاپ شمیر
۱۰۰۰ تہو کہ
د چاپ خای
دولتی مطبعہ

55

قلندر

او

دهغه دیوان

* دتیر کال د چونگا بن په میاشت کی په دوو وروستیو
پیړیو کی د پښتو د چاپ شوو آثارو د بین المللی
سیمینار په مقدما تی غونډو کی د قلندر د دیوان د متن
تهیه او چاپول هم و منل شول ، د سیمینار په وروستیو
غونډو کی د متن د تهیی ، نقل او مقابلی او مقدمه
کښنی کار ما ته را وسپارل شو ، موږ د دیوان متن
له هغی واحدی نسخی نه ، چی د جمهور ی ارگ په کتابخانه
کی ساتل کیږی ، برابر کړ ، او د دیوان اودهغه د ویونکی
په باب خپله خپر نه په لاندی ډول وړاندی کوو :

قلندر :

د قلندر په نامه له یوولسم هجری قرن نه تر اوسه
خلور تنه شا عران په دی ژبه کی تیر شوی دی ، چی
دموضوع د روښا نتیا لپاره به د نورو دریو په خصوص
دیوی لنډی یا دونی نـــــه ور وسته په خپله اصلی
موضوع پیل وکړو .

* د قلندر د دیوان د مخینو برخو په تصحیح او د سریزی
د موا دو د برابرو او چاپ په برخه کی
زما فاضلو استا دانو پوهاند عبد الحی حبیبی ، پوهاند
عبد الشکور رشاد ، زما گران او محترم ملگری ښاغلی
حبیب الله رفیع ، او زما گران ورو ربدا لکریم پتنگ دزیری
خوان او تکره مهتمم له ماسره مدد کړی ، ټولو ته د زړه
دکومی کور ودا نی وایم .

ددغه نامه په شا عر انوکي تر ټولو قدیم سړی دخوشحال
خان خټک (۱۰۲۲-۱۱۰۰ هـ ق) او دده د زوی اشرف خان
هجري (۱۰۴۴-۱۱۰۶ هـ ق) معاصر دی ، خو شحال خان
دده په باب ویلي دي :

چی لاف و هی د شعـر نن په دا دور دی ډیر
خدای دی نه کا چی به وایم حال د دیو تیرو بیـر
څوک پاوی څوک نیم پاوی قلندر پکی نیم سیر (۱)
اشرف خان هجری د دغه قلندر داد بی قدرت په باب
ویلي دي :

نن په داد ور که ښه شا عران غواړی
که دوه دری تنه دیگر یو قلندر دی (۲)
ددغه قلندر یوه غزل لـه داشرف خان هجری د مطبوعه
دیوان په ۹۷ - ۹۸ مخونو کی راغلی ده (۳) اشرف خان دده

(۱) و گوریء ! دخوشحال خان کلیات ۹۷۴ مخ .
(۲) د اشرف خان هجری دیوان ص ۲۴۸ ، د ۱۹۵۸ ع
کال د پېښور چاپ .

(۳) ښاغلی حبیب الله رفیع د همدغی غزلی په
استناد ددغه قلندر پیژندگلی په ادبی ستوری دوهم ټوک کی
راوړی ده ، او په کابل مجله د ۱۳۵۵ ش کال ۱۱ گڼه
۳۲ - ۳۴ مخونو کی یی هم معرفي کړی دی .

ددغی غزلی په جواب کی یوه جوا بی غزله ویلنی چی دهمدغه دیوان په (۹۹-۱۰۲) مخونو کی خوندي ده .
 ښاغلی دوست محمد خان کامل په خپل «رحمان بابا»
 نو می اثر کی د اشرف خان هجری د هغه لوړ شعر (چی
 دشاعرانو یادو نه یی پکسی کړی ده) په استناد دغه قلندر
 درحمان بابا (۱۰۴۲-۱۱۲۳ هـ ق) (۴) هم عصر گڼی دی
 (۵) .

ښاغلی عبد الحلیم اثر دابا سین مجلی د ۱۴ کال په
 ۱۵۹ گڼه کی ددغه قلندر په باب کښلی دی : « قلندر په ققام
 یو سفری ؤ ، په دکن کی اوسیده ، او په ۱۰۹۷ هـ ق
 کال د سوات را نیزی په موضوع تنها نه کی په حق

(۴) فاضل استاد پوهنا ند عبد الشکور رشاد د گلشن-
 روه دسر یزی د ۶۰ مخ په حاشیه کی درحمن بابا ژوند تر ۱۱۲۸
 هـ ق پوری گو ما نی بللی دی، او دایی کښلی دی ، په پته
 خزانه کی چی د رحمان بابا دمرگ کال ۱۱۱۸ هـ ق ښوول
 شوی ، دازه هندسی تیروتنه بولم ، چی د کښو نکو له
 تلواره پینه ده .

(۵) وگوری ء ! رحمان بابا د دوست محمد خان کا مل ص
 ۳۹ د ۱۹۵۸ کال دپښور چاپ .

رسیدلی دی «(۶) د «رحمان بابا شاعر انسا نیت» نومی اثر په مقدمه کی یی کښلی دی: چی قلندر خان قلندر یو-سفری د مالا کنډ ایجنسی دمو ضلع تنها نه د خوانینو نه یو معزز فرد ؤ، په حیدرآباد دکن کی هسټیده، د ۱۱۰۰ هـ ق په شاوخوا کی خپل پلر نی ټاټوبی ته راغی، دمرگ کال یی ور ته ۱۱۰۲ هـ ق ښوولی (۷). ښا غلی اثر په دی برخه کی یو بل ابتکار هم کړی، چی وروسته به وخیږل شی، ده په دغه مقدمه کی دقلندر خو شعرونه درحمان بابا له شعرو نوسره ډیر تلی لپاره راوړی دی، دده په راوړل شوو شعرو نوکی یو بیت دادی:

نوی طرز می په پښتو ژبه کی او کړو

د افغان په شا عرا نو کی سلطان یم

دپښتو ادبی تا ریخو نواو تذکرو زموږ له مور د بحث قلندر او هغه لوړ قلندر نه په دغه مهال کی پدی نامه

(۶) وگورئ! ایا سین مجله، د ۱۴ کال ۱۵۹ گڼه له

۳۴ مخ نه وروسته.

(۷) وگورئ! رحمان بابا شاعر انسا نیت، د میړ

عبد الصمد خان، د ښا غلی اثر مقدمه ص ۲۹، دوهیم

چاپ ۱۹۷۴.

بل شاعر په موږ نه دی پیژندلی ، مگر فاضل استاد پوهانو عبدالشکور رشاد عقیده لری ، چی دیوولسم او دولسم قرن په حدودو کی پر دغو لویو قلندر نوموشتاگرانو سربیره بل قلندر هم د پېښور په شاوخوا لټو کی ژوند کړی دی ، وایی چی دغه قلندر په خټه مومندو (۹).

دریم قلندر چی له «میرا» سره یی د زړه مینه درلوده ، او په پښتو تذکرو ، ادبی آثارو او تاریخو نو کی په «اپریدی قلندر» مشهور دی ، دغه دیوان هم ددی قلندر دی ، او په دی سريزه کی موږ د همدغه قلندر ژوند پېښی او هنر خپرو .

خلوړم قلندر متأخر سړی دی ، په خټه اشکزی د سپین بو لدک او سیدو نکي و ، په ۱۲۸۱ ش کی زو کړی او په ۱۳۱۱ ش په د هلی کی وفات شوی دی (۱۰).

(۹) فاضل استاد پوهانو رشاد ددغه قلندر آثار لیدلی دی ، موږ ددی مومند قلندر په باب معلومات ددوی له خولی کښلی دی ، له دی یادو نیی مننه کوم .
(۱۰) اوسنی لیکوال ج ۳ ص ۱۰۶۳ ، د فاضل استاد عبدالرؤف بینوا ، د ۱۳۴۶ ش د کابل چاپ .

اوس مو چی د لوستونکو د ذهن د روښنا نټا به لپاره
ددغه نامه شا عرا ن لږ څه وپیژندل ، نو لازمه ده ، چی
ددغه (دیوان خاوند قلندر) د ژوند او شا عری په باب
خپله څیرنه وکارو :

د قلندر نسب ، او د ژوند زمانه :

ددغه قلندر (چی له میراسره مینه لری) په باب پنه
پښتنو مؤرخینو او تذکره کښونکو کی تر ټولو د مخه
لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبی په تاریخچه شعر پښتو
کی کښلی دی : « قلندر از گویندگان متین و شیوای
طبقه اوسط است ، که غالباً در عصر اورنگ زیب مغولی
مزیسته ، و دارای دیوان مؤجز و کوتا هی است ،
شمس الدین شاعر قند هاری گفته است :

قلندر و دمیرا د یوان مؤجز دی

منتخب یی خو غزل عیان د شعر (۱۱) .

نوموړی استاد بیا په «تاریخچه سبک های اشعار
پښتو» کی د همدغه قلندر د ژوند زمانه له ۱۱۰۰ هـ ق نه
وروسته گڼلی او د مشهور مستشرق جیمز د ار مستتر

(۱) وگوری ۱! تاریخچه شعر پښتو ، طلوع افغان

۱۴ نشراتی کال .

(۱۸۴۹-۱۸۹۴) په حواله يي کښلی چي دغه قلندر په
خټه اړيدی و (۱۲).

همدغه خبری يی بيا د پښتانه شعرا ۽ لومړی ټوک
په مقدمه کي هم را نقل کړی (۱۳) او کله چي يی ددغه
کتاب په متن کي د يوه پښتانه شاعر په توگه دده سوا نوح
کښلی دی ، هور ي يی هم دده نسب او د ژوند د زمانې په
باب دغه خبری بيا را وړی دی (۱۴).

پو هاند صديق الله رښتين د پښتو ادب بيا تو په تاريخ کي
ليکي چي : قلندر په قسام پر يدي و دباري او جمرود په
غارو اوسيده ، او د حميد بابا هم زما نه او دده شا گرد و
(۱۵)

استاد عبد الروف بينوا تر پښتانه شعرا ۽ وروسته

(۱۲) تاريخچه سبک های اشعار پښتو ، کابل کالنسي
۱۳۱۹ ، ص ۲۱۷

(۱۳) پښتانه شعرا ۽ لومړی ټوک مقدمه ، ص ۳۵-
۳۶ ، د ۱۳۲۰ ش کال د پښتو ټولني خپرونه
(۱۴) همدغه اثر ص ۲۴۴ .

(۱۵) د پښتو ادب تاريخ ، ص ۶۰ د ۱۳۲۵ کال د پښتو
ټولني خپرونه .

په پښتو نستان نو می اثر کی کښای دی : « قلندر
اپریدی د پښتو شاعرؤ ، اوپه ۱۱۵۰ کال د بـاړی او
جمرود په شاوخوا کی اوسیده دمیرا نامی سره یی عشق
دراود » (۱۵) .

وروسته تر دی چی د دغه قلندر په باب لرو بر په ادبی
تاریخونو او تذکرو کی یادونی وینو په ټولو کی همدغه قلندر
اپریدی بلل شوی ، اود ژوند زمانه یی هم همدغه حدود
ټاکي .

د مثال په توگه د ادبیات سرحد مؤلف دغه اثر په
لومړی ټوک کی دی اپریدی بللی او د ژوند زمانه یی ورته
له یوولسم قرن نه وروسته لیکلی ده (۱۷) .

په افغانستان نو می کتاب کی هم دی اپریدی اود حمید
معاصر بنسـو ول شوی دی (۱۸) .

(۱۶) پښتو نستان ص ۴۳۷ ، د ۱۳۳۰ کال چاپ .

(۱۷) ادبیات سرحد ، ج ۱ ، ص ۲۶۸ ، در ضـا

همدانی ، د ۱۹۵۳ ع کال د لاهور چاپ .

(۱۸) افغانستان د آریا نادایرة المعارف خپرونه ،

د ۱۳۳۷ کال د کابل چاپ .

په آريانا دايرة المعارف ج ۳ کې هم قلندر په خټه
اپريدي او د حميد معاصر بنوول شوی دی (۱۹).
د اټک کې اس پار د پښتو ادب په برخه کې ملی انقلابي
شاعر ښاغلی استاد اجمال خټک، قلندر اپريدي، او د
خوشحال خان (۱۰۲۲ - ۱۱۰۰ هـ ق) او رحمان بابا (۱۰۴۲ -
۱۲۲۳ هـ ق) زما نۍ ته د نژدې وخت شاعر بللی دی
(۲۰)، ددغې مقالې په پښتو ترجمه کې هم دغه خبره راغلې
ده (۲۱).

استاد خادم په روحي گلونه کې دی اپريدي بللی
(۲۲) ښاغلی عبدالحميد اټرپه پښتو ادب (۲۳)، او د

(۱۹) آريانا د ديرة المعارف ج ۳، ص ۵۴۷، د ۱۳۳۷
ش کال چاپ.

(۲۰) اټک کې اس پار د پښتو ادب برخه، ص ۱۲۸،

طبع لاهور

(۲۱) د خپلواکۍ تړون، نمبر ۱۱، ص ۷۰، د ۱۳۴۲ ش

کال د کابل چاپ.

(۲۲) روحي گلونه، ص ۱۱۸، د ۱۳۲۶ کال چاپ.

(۲۳) پښتو ادب، ص ۳۰۵، طبع ۱۳۷۰ هـ ق

پېښور.

اباسین مجلی د ۱۴ کال په ۱۵۹ گڼه کی یی د اپر ۱۵-ی
 قام سره د نسبی نسبت نه سر بیره دا هم کښلی دی ،
 چی قلندر اپریدی د ۱۲۵۰ هـ ق په حدود و کی ژ وندی
 ؤ (۲۴). که چیری ددغه تاریخ په اعداد و کی چاپی
 تیرو تنه نه وی راغلی یعنی ۱۱۵۰ هـ ق ، په ۱۲۵۰ هـ ق
 اوښتی نه وی ، نو سړی ته داشک لو یزی چی گو ندی
 اثر صاحب ته به ددغه قلندرملگری «میرا» د دیار لسمی
 پیری او لسی شاعر د جمرودکو کی خیل اپریدی «میرا»
 (۲۵) ښکاری ، او ددغه شاعر د ژوند د زمانی په نسبت به
 یی دغه قلندر هم د ۱۲۵۰ هـ ق د شاوخوا شاعر بللی وی دا-
 رمستتر کازی چی د دغه وروستنی میرا پلار پښتون
 او موری ډمه وه ، ده به خپله ساز کاوه ، او دواده په هر
 محفل کی به یی پنځوس—سروپی حق الزحمه اخیسته
 (۲۶) ، حال دا چی د قلندر د محبوب «میرا» په باب نظریات

(۲۴) ابا سین کراچی ، ۱۵۹ گڼه ، له ۳۴ مخ نه
 وروسته .

(۲۵) د خیبر ادب ص ۵۴ ، د ۱۹۵۸ کال د پېښور
 چاپ .

(۲۶) وگوری ء! د پښتونخوا د شعر ها رو بهار
 ادبیاتو د برخی مقدّمه، د ۱۸۸۸ ع کال د پاریس چاپ .

(چې وروسته به وڅيړل شې) مختلف دي ، ځينې يې د پيرې خبرې كوي ، او ځينې نورڅه وايي ، او كه په دغه تاريخ كې طباعتې غلطې نه وي ، نو بايد ښاغلي اثر د تذكر او ادبي تاريخو نو له مكرر وياړونو سر بيره د قلندر ددغه بيت له لوست نه چې په واورو وارو په خپرو نو كې چاپ شوي ، هم دا تاريخ نه واي كښلي ، قلندر ويلي دي :

فضل د سبحان په قلندر دشعرو شو

داواړه سبب فصيح ، بليغ ؤ، دماشو (۲۷).
 دپښتانه شعراء د لو مړي ټوك او د تاريخچه سبك هاي اشعار پښتو تر خپر يـــدو تقريباً شل كاله وروسته نوموړي لوي استاد پوهاند عبدالحی په تاريخ افغانستان در عصر كور گانيا ن كـــي (۲۸) بيا د قلندر د ژ و ند زمانه د ۱۱۰۰ هـ ق نـــه وروسته ، او د حميد ماشو گگري معاصر يې گڼلي ، او نسبي ارتباط يې له اير يـــي قام سره هم كښلي دي ، او د يرش كاله وروسته يـــي د افغانستان پيښ ليك د ۱۱۵۰ هـ ق كال په واقعاً تو كې د قلندر په باب كښلي دي : «قلندر اړيدی د پښتو

(۲۷) وگوري! د قلندر ديوان ص ۱۶۶.

(۲۸) تاريخ افغانستان در عصر كور گانيا نيان هند ص

۲۸۴ ، د ۱۳۴۱ كال چاپ .

دیوان خاوند شاعر په خیبر کی اوسیدی « (۲۹) دغه ډول بیا پو ها نـــد صدیق الله رښتین د پښتو ادبیا تو تاریخ» په درسی متن کی «قلندر» اړیدی بللی او د ژوند زمانه یی ور ته ۱۱۰۰ هـ ق ښوولی ده (۳۰). دوکتور میکنزی د پښتو نسخو په نوی کتلا ک، دچمن بی نظیر د معرف فی په برخه کی د قلندر له نامه سره داهم کښلی، چی دی اړیدی و، دحمید دزمانی سپری و اوده شهرت له میرا ســـره دده د ملگر توب له امله دی (۳۱) دتاریخ اد بیات ملسمان هند و پاکستان کښو نکو هم دی اړیدی بللی او د ژوند زمانه یی ورته د دولسمی

(۲۹) دافغانستان پینلک، ص ۱۵۸، د ۱۳۵۳ کال

چاپ .

(۳۰) د پښتو اد بیا تو تاریخ، درسی متن، دقلندر

برخه، د ۱۳۴۶ کـــال دپوهنتون خپرونه .

(۳۱) دانگلستان په کتب خانو کی د پښتو نسخو

فهرست ص ۹۴، د ۱۹۶۵ کال داکسفورد طبع .

پیری نیمایی بنوو لی ده (۳۲) . او بنماغلی لیکوال
حبیب الله رفیع هم کله چی په ادبی ستوری ج ۱ کی د
قلندر دشعرونو لخوا وړو نه مخکی دده دژوند په زمانه خبری
کړی ، هلته یی دده ژوند له ۱۱۰۰ هـ ق نه وروسته بنووالی
په خټه یی اړیدی بللی دی (۳۳) داووهغه آثار تڼ کړی
او تاریخونه چی د قلندر په باب څه پکښی مو ندل کړی ،
دغو ټولو دی په خټه اړیدی او د ژوند زمانه یی ورته
له ۱۱۰۰ هـ ق نه وروسته یاد ۱۱۵۰ هـ ق شاوخوا بللی ده .
اوس به راشو دده خپل دیوان به وگورو ، چی هلته څه
مو ندل کړی .

د قلندر په دیوان کی له کوم قام سره د نسبی ارتباط
له امله هیڅ نه موندل کړی ، او داسی درایت منونکی دلیل
چی هغه دی سل په سلو کی داخبره تا ئید کړی ، چی
قلندر په خټه اړیدی دی ، دده په دیوان کی نه پیدا
کړی ، خو داچی د لومړی ځل له پاره دمعارف مستشرق
دار مستتر په حواله دی اړیدی بنوول شوی ، ټولو
ادبی تاریخونو او تڼ کرو دغه خبره نقل کړی ده ، او دهمدغه
قلندر (چی له میرا سره مینه لری) دژوند دزمانی په باب یی
دده دخپلو دغو بیتو په استناد :

(۳۲) تاریخ ادبیات مسلمانان هند و پاکستان
ص ۱۰۴ - ۱۰۵ ، د ۱۹۷۱ ع کال د لاهور طبع .
(۳۳) ادبی ستوری ج ۱ ، ص ۲۵۱ ، د ۱۳۵۳ چاپ .

« فضل د سجان په قلندر د شعر و شو

داواړه سبب فصیح بلیغ و د ماشو

او بل خای یی ویلی دی:

د پښتو ژبی په شعر په داخپله زمانه کی

پری دی نښود قلندر به حمیده بل حریف (۳۴)

دلته د تذکره کښونکو خبره سمه ده، چی قلندر د حمید بابا

(۱۱۴۸ هـ ق ژوندی) (۳۵) د زمانی سپری دی، اود ژوند

(۳۲) د قلندر د یوان ص ۴۴

(۳۴) د حمید بابا د مرگ کال مستر را ورته (۱۸۲۵-)

۱۹۰۶ ع) په selections from the poetry of the Afghans

۱۸۶۷ ع لندن او د پښتو گرامر په مقدمه (طبع ۱۸۶۷

ع لندن) کی ۱۱۴۵ هـ ق کال کښلی دی،

مگر کله چی ددغه لوی ادیب شرعة الا سلام را پیدا شو،

دغه نظر په با طله شوه، حمید شرعة الا سلام په

۱۱۴۸ هـ ق کال نظم کړی، ددغه کتاب یوه نیمگړی

نسخه د پښتو ټولنی په کتابخا نه کی شته، دغه

نسخه فاضل استاد پو هاندرشا د پیدا کړی وه، اودوی

خپله خپرنه پر دی اثر په ۱۳۳۸ کال په وږمه کی خپره

کړی ده. نو موږی مستر را ورته د گلشن روه په مقدمه

(ص ۵ طبع ۱۸۶۰ هـ ق) کی حمید د تیمور شاه معا صربللی

و، بیا یی دغه تیرو تنه په لوړو دوو آثارو کی هغه ډول

کړه، چی د نوو اسنادو په پیدا کیدو سره هغه هم باطله شوه.

زمانه یی له ۱۱۰۰ هـ ق نه وروسته ټاکل کیږی ، مگر دا
چی دی تر کومه ژوندی ؤ ، او کله زیږیدلی دی ، په دی
باب نه دده په خپل دیوان کی څه شهودی د لایل پیدا
کولای شو ، او نه تذکره کښونکو او مؤرخینو څه
ویلی دی .

دده د دیوان له دی یوه بیته :

« د اورنگ و تخت و تاج و ته به شا که

که غمونه دخپل یار که تاج افسر څوک » (۳۶)

دا معلومیږی چی د عالمگیر او رنگزیب (۱۰۶۸ - ۱۱۱۸

هـ ق) دپا چهی په زمانه کی دده د شاعر ی هنګا مه خوره

وه ، نو په همدی توګه یی دزوکړی نیټه هم د ۱۱۰۰

هـ ق نه وړاندی باید تخمین شی .

ټاټوبی ، ژوند پېښی او مړینه :

قلندر ویلی دی :

ستا د حسن په چمن کی دوه رود ونه

له دوو سترگو زما خاڅي باړه ، جمرود (۳۷).
 ددغه بیت په استناد لوی استاد پوهاند عبدالحی
 حبیبی په تاریخچه سبکها ی اشعار پښتو (کابل کالنسی
 ۱۳۱۹ ، ص ۲۱۷) ، په پښتانه شعراء (ج ۱ ص
 ۲۱۷ ، ۱۳۲۰) ، تاریخ افغانستان در عصر کورگانیان
 هند (ص ۲۸۴ ، طبع ۱۳۴۱) کی دی د باړی او جمرود
 درو د ونو د سوا حلــواوسیدو نکی بولی ، خو بیا
 په «د افغانستان پېښ لیک» (ص ۱۵۸ ، طبع ۱۳۵۳) کی
 کاږی ، چی قلندر په خیبر کی اوسیده .

پوهاند صدیق الله رښتین په «د پښتو ادب تاریخ» (ص
 ۶۰ ، طبع ۱۳۲۵) کی لیکي چی قلندر د باړی او جمرود په
 غاړو کی اوسیده ، مگر په «د پښتو ادبیاتو تاریخ»
 درسی متن (ص ۲ طبع ۱۳۴۶) کی یی یو ځای لیکلی
 دی : «قلندر دکوم ځای ؤ ؟ دیو سپیڅلی محیط او پاکی
 خاوری ! ... دا کوم ځای دی ، داهغه ځای دی چی د پیغلواو
 څلمو په ستا ینو کی په لوړه تیرا یاد یږی .»

استاد عبدا لر ؤ ف بینوا په پښتو نستان نو می اثر
 (ص ۴۳۷ ، طبع ۱۳۳۱) دده ټاټوبي د باړی او جمرود شما
 وخوا ښولی دی .

په تاریخ ادبیات مسلمانان هندو پاکستان ص ۱۰۴ کی
 یی کنبلی دی ، چی قلندر دباری او جمرود په کنارو کی
 ژوند کاوه . په لوړ راوړل شوی بیت کی شاعر د خپلو
 او ښو تشبیه له با ړی او جمرود سره کړ ده ، څرنگه
 چی شاعر له خپل چاپیر یال او محیط څخه متأ ثروی ، نو
 دا خبره یقین ته نزدی ده ، چی سړی دا حکم وکړی ، چی
 دی به ددغو ځمکو هستیدونکی ؤ .

اوس چی ددغه بیت په شهادت دده ټا ټو بی تذکره
 کښو نکو د باری او جمرودخوا وشا سیمی ضبط کړی ،
 بهتره به وی ، چی ددغوسیمو د جغرافیا فی مو قعیت په
 خصوص کی هم څه ولیکو ، او دا خبره سپینه شی چی په
 دغو سیمو کی کومی پښتنی ټپی هستیږی .

۱- د با ړی رود : دغه رود میدان باغ له چینو څخه
 راوځی ، ځینی معاو نین هم لری ، د باری دری تر او بولو
 وروسته پینځور ته ځی ، اوله ابا سین سره گډه یږی
 (۳۸) .

(۳۸) پښتانه ج ۲ ، د ۱۳۵۰ ش کال د کابل
 چاپ .

سید بها در شاه ظفر کا کاخیل کنبلی دی ، چی داپر یـدو
«قمری» تپه د باړی قبلې ته، او دا کا خیلو تپه د بـاړی
سویل نمر خاته علاقه کـی آباد دی (۳۹).

جمرود : چی دخیبر په دره کی بهیزي داپر یـدو له غـر و
خڅه راو ځی ، د چوری او به هم په گډ یـزی (۴۰)، او
داپر یـدو کو کی خپله پښه دلالا چینی او جمـرود نه تر علی
مسجده پوری آباءه ده (۴۱). دقلندر د هستو گنی دلومړنی
ټاټوبی په باب او لسی روایات داسی دی ، چی قلندر په
وړکتوب کی د کند هار په شا و خوا کی او سیدای ،
(۴۲) په دی خصوص کی کوم تاریخی سند او شـهو دی
دلیل نه شته .

دقلندر د ژوند د سطحی او طبقی په باب فو لکلوری

(۳۹) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ص ۱۳۸۰ د پښـور

چاپ .

(۴۰) پښتانه شعرا ۱۴ - ۲۴۴ ، لمن لیک ، پښتونستان

ص ۲۰۳ .

(۴۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ص ۱۳۸۰ .

(۴۲) پښتانه شعراء ج ۱ ص ۲۴۵ .

روايات دا سى دى ، چى قلندر ديوه خان زوى ؤ (۴۳).
 دغه روايت دكند هار او كوټى په سيمو كى نكل چيان
 د قلندر جان او مير ا جان نكل (۴۴) په پيل كى خپل—
 ارويدونكو ته وايي ، د دغو سيمو فلكلور پستانو چى دغه
 نكل ضبط كړى دى ، هورى هم دغه خبره راوپرى (۴۵) كه
 مون له دغو رواياتو تير شو او په عينى د لايلى اتكاء وكړو، نو
 مجبور يو چى دده ديوان ته له مراجعى وروسته په دى
 خصوص كى خپل دلايل ارائه كړو .
 قلندر ويلي دى :

قلندر د قناعت پر خوانچه ناست دى
 نه يى برنج د چا په كاردى ، نه حلوا (۴۶)
 بل خاى يى د يوى غز لى په مقطع كى خپل —موم د

(۴۳) ملى هينداره ، ج ۲ ، داستاد نوري مر حوم صـ
 ۷۸ ، طبع كابل .

(۴۴) د مير ا جان او قلندر جان دنكل تحليلى خپرنه ددغه
 ديوان په تعليقاتو كى وگورىء!

(۴۵) او لسى نكلونى —پروفيسور ولى محمدسيال
 كاكړى (مسوده) .

(۴۶) د قلندر ديوان ص ۶.

ذو المعنین په توگه داسی راوړی دی :
 هم په داچی قناعت لری په کند کی
 په شا هانو پوری خاندی «قلندر» (۴۷).
 بل خای وایی :
 قناعت هسی دو لت دی قلندره

چی سړی که په نیستی کی توانگر (۴۸)
 لدغه ډول بیتوڅخه ښکاری چی
 دی په رښتیا هم «قلندر» سړی و، او د ژوند سطح یی ښه نه
 وه ، مگر دده د شاعر ی له روح څخه دانه څرگند پزی،
 چی واقعاً دی دده ژوند خراب، وی دده په کلام کی دخواصو
 داصطلاحاتو راوړل، لکه: زربفت ، مانی ، بستر ، گلزار
 غلام، بادار، فانوس، مهر واو نور ...
 سړی په دی یقینی کوی ، چی قلندر دی په ژوند کی
 آرام و.

قلندر په خپل ژوند کی دمیرا په هجر کی لو لپه ، او په
 فراق کی یی داسی مهجوردی، چی کله یی له هنده دبیر ته

(۴۷) د قلندر دیوان ص ۶.

(۴۸) دیوان ص ۲۶.

راستنیدو په مهال صد قی منی ، او کله یی له غمه
سوات ته درو می ، قلندر ویلی دی :

چا چی جا مو نه د مینی چینی دی
ننگ و نا مو س یی دواړه پرا یینی دی
که هند له تللی اشنا می راشی
خو صد قی می په زړه کی ایینی دی (۴۹)
بل خای یی ویلی دی :

نصیب راو کړی چاری ناپسندی
دسیند په غاړه مړ شوم له تندی
که میرا راشی د هند له لوری
هاله به وایم نصیب رندی (۴۵۰)

بیا وایی :

خوشحالی مه کړه غم به دی زیات شی .

خوک چی چو کی که کوری میرات شی

میرا صاحب خبر یی واخله

«قلندر» د رومی نیت یی دسوات شی .

دده په خپل دیوان کی له دی سنده ښکاری چی قلندر

سوات ته هم تللی دغه خبر یی په او لسی روایاتو کی

(۴۹) (۵۰) د ملائبا یسته خان خطی جونگ .

شته او دده په نکل کی هم ضبط دی (۵۱). د نکل دروايت له مخی قلندر په سوات کی مړشوی ، او هوری ښخ دی ، د پښتو ادب تاریخ مؤرخینو هم دغه قول اخیستی ده (۵۲)، مگر ————ردمړینی نیټه یی نه ده څرگنده ؟، د قلندر له خپل یوه بیته ښکاری ، چی دی پاڅه عمر ته رسیدلی ؤ ، ده ویلی دی :

وار په وارد هر اشنا په حال خبر شوم .

را شه عمر دی ترډیرو کالو تیر شو (۵۳)

میرا څوک ؤ؟

د قلندر د ژوند پېښو په څیر نه کی د میرا یاد و نه ، او دده په باب تحقیق او څیړنه د شاعر د ژوند د ځینو اړخونو په څرگند لو کی هم بی گټی نه دی ، علاوه له دی لوړ څو ځایه د قلندر په خپلو شعرونو کی د «میرا» نوم را غی نو ، بهتره بو لم ، چی د «میرا» په خصوص کی هم څو ټکی څرگند کړم :

میرا د قلندر محبوب دوست ؤ ، چی تل یی په غم کی ژړیدلی ، او دهجر په اوریی الوی شوی دی . د قلندر

(۵۱) ملی هینداره ، ج ۲ ، ص ۸۲

(۵۲) د پښتو ادب تاریخ ص ۶۰ پښتو نستان ، ص ۴۳۷ .

(۵۳) پښتانه شعراء ، ج ۱ ، ص ۲۴۵ .

او میرا دروابطو په باب لوی استاد پو هاند حبیبی کازی:
 «قلندر یو عاشق مشرب او مین سړی ؤ ، عشق خپل
 مسلك او مشرب گڼي (۵۴) دی په میرانو می باندی مینو
 یا یی دا سړی پیر او مرشد ؤ (۵۵). پو هاند رښتین هم
 کت مټ دغه نظر تائید کړی دی (۵۶) استاد بینوا کښلی
 دی : «... د «میرا» نامی سره یی عشق درلود ، په اکثر و
 غزلو د «میرا نوم» دمعشو ق پر خای یا دوی « (۵۷) . د
 ادبیات سرحد مؤلف کښلی دی : « قلندر عشق مشرب
 اور عاشق مزاج تھا ، یہ ایک شخص میرا پر عاشق تھا۔
 یہ بات ابھی تک پایہ تحقیق تک نہیں پہنچ سکی کہ میرا
 خو بصورت لڑکاتھا یا کویں درویش ، بعضی لوگون
 کا خیال ہی کہ وہ ایک درویش تھا اور قلندر کو اس
 سی عقیدت تھی ، لیکن قلندر کی ایک شعر سی

۵۴۔ قلندر ویلی دی :

عشق دښکلیو دین مذہب قلندر دی
 نور یی مه پوښته له دینه له مذہبه

۵۵۔ پښتانه شعراء ، ۱ - ۲۴۵

۵۶۔ دپښتو ادب تاریخ ص ۶۰

۶۷۔ پښتونستان ص ۴۳۷

معلوم هو تاهي كه ميرا خوبرو لو لږ كا تها» (۵۷) .
 د پښتانه شعراء ، ددو هم چاپ لنډو وو نكو هم په دغه
 باب كښلي دي : « ... خودا په كلکه سره نه شو ويلي
 چي ميرا جان خوك «پي مخي» ؤ ، او كه دده پير ؤ (۵۹) .
 اولسي روايات اود نكل حكايات هم د ادا د طرز په
 ډير لږ اختلاف سره دازباتوي چي «ميرا» د قلندر ملگري ؤ ،
 او په مسجد كي سره ملگري شوي وو (۶۰) ، قلندر ميرا
 دښو اخلاقو له پلوه خو ښ كړي او ملگري كړي ؤ .
 اوس به راشو د ميرا په باب به خه نور تاريخي اسناد او
 سوا بق دلي وړاندي كړو ، او بيا به يي د قلندر د شعرو نو
 اويادونو له مخي همدا موضوع وڅيرو ، چي قلندر «ميرا»
 په كومه صبغه ياد كړي دي .

۱- داچي ميرا پير ؤ ، دهند وستان په ځينو تاريخونو

۵۸- ۱ دبيات سرحد، ج ۱ ص ۲۶۸ .

۵۹- پښتانه شعراء ، لومړي ټوك ، دوهم چاپ ،

لنډ شوي شكل ص ۱۷۷ . د ۱۹۶۴ كال د پېښور چاپ

(۶۰) ملي هينداره ج ۲ ، اولسي نكلونه (مسوده) .

مصري خان گلياني (د ۱۱۲۷ هـ ق ژوندي) په ديوان کي
د «ميرا» په نامه يو منظوم خط مو نډل کيږي، چي دي
ديوه عارف او بزرگ په نامه يادوي، مصري ويلى دي:

فقيران دي په درسن ميراميرا کا
د ميرا صاحب و لوري ته رهبر شه
مړني د ميرا سوري په دادر

دخسته «مصر» په مسخ د بلا سپر شه (۶۱).

عبدالحليم اثر افغاني د ابیات مسلمانان هندو پاکستان د
«ميرا» ديادوني په برخه کي يواختلافي نوټ وړاندي کړي
او کښلي يي دي: چي د ميرا اصلي نوم مير فيض الله دي،
چي د قلندر يو سفزي (د خوشحال معاصر) پير طريقت
و، قلندر د هغه په يا د پسرشعرونه ويلى دي، د قلندر له
مړيني وروسته مير فيض الله (ميرا) سوات ته دده د فاتحي
لپاره راغي، او دي هم دلته مړ شو، د قلندر او ميرا دواړو
قبرونه په سوات کي څنگ په څنگ دي
(۶۲). درحمان بابا شا عرانسانيت په مقدمه کي يي بيا
دهمدغه قلندر (يوسفزي) په يادونه کي داسي کښلي دي:

(۶۱) دمصري خان گليا نې ديوان ص ۵۹، د ۱۹۵۹ ع کال

د پېښور چاپ.

(۶۲) ادبيات مسلمانان هندو پاکستان، ص ۱۰۶، د

عبدالحليم اثر اختلافي نوټه.

«حیدر آباد دکن کی میرا سادات کی حضرت میر فیض
 الله قادری کی مرید تھی، اور اپنی پیرسی آپ کی محبت نے
 اس قدر شدت اختیار کی تھی، کہ حضرت میرا نی
 قلندر کی نی محبوب کی شکل اختیار کی، یہاں تک کہ قلندر
 نے، اپنی پرسوز اشعار میں تخلص ہی «میرا قلندر» باند
 ہاھی» (۶۲)۔

دنيا غلی اثر پہ دغو دوونظریو کی داستدلال خـ
 ضعفونه لیدل کیزی، او دی پہ دی برخه کی برسیره پردی
 چی ماخذ نه نبیی، کوم درایت منونکی معقول دلیل او سندهم
 نه لری۔

اثر صا حب پخپله پـ وروستی لیکنه کی ددغه قلندر
 چی ده یوسفزی گنہلی، اوبیایی د میرا د عشق نسبت
 هم ورسره کړی، د ۱۱۰۲ هـ ق مړبولی، دا خبره به یوڅـ
 منطق ولری، او گومان ته به هم نژدی وی ځکه دغه قلندر خود
 خوشحال خان او اشرف خان هجری معاصر و، کیدای شی د
 خوشحال له مړینی دی دوه کاله وروسته او د هجری لـ
 مړینی دی څلور کاله د مخـ مړوی، مگر دا خبره به څنګه
 کیزی، هغه قلندر چی له میرا سره مینه لری، او د پښتو ادب

په خپرونو کې په اړیدي قلندر مشهور دی ، د حمید بابا (۱۱۴۸ هـ ق ژوندی) شاگرد ی منی ، او په دی دیوان کې یی دوه ځایه دی خبری ته اشاره کړی ده . که د اثر صاحب خبری درستی وی ، نو دغه دیوان به هم د هغه قدیم قلندر وی ، او شل تیرش کاله له مړینې وروسته به بیا ژوندی شوی وی ، او دغه شعرونه به یی ویلی وی ؟ په هر صورت د اثر خبری کوم قوی لاسوند نه لری .

دمیرا په باب دا څو یادونی ضرور وی چی و مو کړی ، ځینی محققین یی روابطه قلندر سره دمینی او ځینی یی د پیری او مړیدي تابع گڼی ، قلندر په خپله وایی :

میرا می پیر دی زه یسی مریدیم

البته دده له دغی یا دونی به سړی سل په سلو کی دا حکم وکړی ، چی قلندر د میرا پیرؤ مگر په دیوان کې یی څه داسی یادونی شته ، چی له دسره یی له سوزندی مینسی رازین یدلی دی ، ده ویلی دی :

مه گوره بی خطه قلندر یارومخ ته

بی تورو پندیزی ، چی څو ک گوری په کاغذ (۶۳) .

(دیوان ص ۲۴) .

ستا دشونډو له فرا قه می زړه تر یخ دی
د قلندر په خوله میراته شکر نه کړی

(دیوان ص ۱۳۷)

دمیر په شونډو تور خال دی د مینکو
«قلندر» که پر گلو ناست دی زاغ

(دیوان ص ۴۲)

تر زنی تیری د زلفو څو کی دی

تر گل ختلی د بورا نو کی دی

دا قلندر د میرا صفت که

که په چمن کی د بورا کوکی دی

ستا د مخ په گنج کی ای میرا صاحب

تم تما م کړ «قلندر» گرداب د عشق

(دیوان ص ۴۶)

(۶۴) دغه بیت په پښتانه شعراء، ادبیات سرحد، ارونورو

کی داسی ضبط دی :

مه گوره بی خطه قلند به دیار مخ ته

بی تورو پندیزی چی څو ک گوری و کاغذ ته .

نوری حتی تردی زیبا تسی داسی نمونی دده په دیوان کی موندلی کیږی ، چی دمیرا او قلندر مینه دنورو تمایلا تو تابع کوی . په هر صورت دامینه پا که اوبی الایشه مینه وه ، دپښتو ادب محققینو هم دغه نظر تائید کړی دی (۶۵) دا خبره باید هیږه نه شی ، چی لوړی نمونی موږ ددی لپاره نه دی راوړی ، چی گوندی موږ دا هڅه کوو ، چی دقلندر او میرا د مینې چوکاټ دپیری او مړیدي په سلسله کی کور ت ونه منو ، ځکه په پارسی ادب کی شعراء وو شا هانو ، او پیرانو ته داسی الفاظ او کلمات استعمال کړی دی .

چی د هجر په اوړس سوی لولپه شاعر به یی حتی خپلی معشوقی ته استعمال به کړی (۶۶) . زیات امکان شته چی دمیرا او قلندر مینه دی دپیری او مړیدي له مخی وی ، ځکه په دی خصوص کی څه دلایل هم وړاندی شو ————— او د مصری خان گگیانی یادو نه د میرا دپیری په برخه کی مهم سند دی . او دمصری خان ددیوان مقدمه کښونکی د

(۶۵) پوهاند رښتین ، دپښتو ادبیاتو تاریخ ، ۱۳۴۶ ،

دیو هنتون چاپ .

(۶۶) په دی برخه کی دبحث طوالت د مخنیوی غرض د

نمونو له راوړو صرف نظر وشو .

مقد می په ۲۹ مخ کی دغه یادونه د همدغه «میرا، گنهی، او د پښتو دشاعر په تو گه یی ښیي. د میرا دشاعری په باب هم اسناد په لاس کی دی، هغه خلوریزی چی په نکل کی دمیرا په نامه راغلی دی. دهغو په اسناد په پښتانه شعراء ۲۵۳ کی، او په تاریخ ادبیات مسلمانان پاکستان و هندص ۱۰۶ کی د پښتو شاعر په تو گه معرفی شوی دی.

پښتانه شعراء (ج ۱، ص ۲۴۶) کاږی چی د قلندر تر مړینی وروسته میرا سوات ته راځی، اود قلندر پر مزار داسی ناره کوی:

د سوات په سر کی ز مادلبر دی
دی په ښایست کی شمس و قمر دی
یارانو راشی کی دیدن کاندی
دیار دیدن وی، حج اکبر دی.

او په (ص ۲۵۴) کی لیکي چی میرا هم دمینی په جذب او کشش کی مری او قلندر سره یو ځای ښخیری، دملی هینداری (ج ۲- ص ۸۲) دنکل روایت هم دغسی دی، چی میرا د قلندر تر مړینی وروسته سوات ته راغلی و، اود قلندر په فراق کی مړدی، داولسی نکلونه مؤلف ددغه اثر په (ص ۳۸) کی دمیرا مړینه تر قلندر وروسته بولی، مگر د قلندر دغه خلوریزه:

نن د اجل د سپرو غبردی
غبردمرگی می دیار ترغور دی

زه قلندر یی له هجره و مر م

چی میرالارشو داغبر په ژور دی

(دیوان ص ۱۶۴-۱۶۵) سپری ته دا شک پیدا کوی چی د قلندر
مړینه دی ترمیرا دمخه و بولی.

دمیر او قلندر د مینې په خیر مینې د نورو ژبو په ادبیاتو
کی منعکسې شوی دی، په پنجابی ادب کی د شاد حسین
(۱۵۳۹-۱۵۹۹) او مادهولال برهمن مینه هم (۶۶) د قلندر
او میرا د مینې په شان ده.

همدارنگه په پارسې، ادب کی د مولانا جلا الدین بلخی، او
شمس تبریزی له روابطو هم ددغه ډول مینې بوی را خپری
(۶۷).

د قلندر دیوان، او دهغه شاعری:

قلندر د شعر یو مؤجز دیوان لری، چی ټول تر زرو بیتو
پوری رسپړی، په دی دیوان کی ۱۱۴ بدلې، ۴۸ خلوریزې
او ۱۴ ټوټې شته، په زیاترو

(۶۶) پنجابی ادب، ص ۲۸۸-۲۸۹، طبع ۱۹۷۱ لاهور.

(۶۷) آریانا مجله، مولانا و شمس تبریزی، راشه گوښ،

شماره ۲۹۹، ص ۳۳۱-۳۳۸، شماره ۲۶۰، ص ۳۷۱-۳۸۰.

شعرونو کی یی د خپل محبوب «میرا» نوم هم له ځان سره راوړی دی.

کله چی موږ د قلندر پر شاعری څه وایو ، نو تر ټولو د مخه دا خبره تر مخه کیږی ، موږ باید د قلندر پر شاعری - د هغه وخت د سیاسي او اجتماعي اوضاعو او شرایطو په رڼا کی او د وخت دا دبی جریان د تقاضو او غوښتنو تر اغیز لاندی څه ووايو - لکه څنگه چی وړه دا خبره زیاته شوه ، د قلندر د زوکړی نیټه خو له ۱۱۰۰ ه ق نه د مخه او د ژوند زمانه یی له ۱۱۰۰ ه ق نه را وروسته ان د دولسمی پیری ټولومړی نیمایی پوری هم اټکل کیږی . نو په سیاسي لحاظ دغه وخت پښتنی سیمه د گورگانی حکمرانو تر نفوذ لاندی وی ، او گورگانی خونخواری لښکری او امراء چی به له هندوستانه کابل ته تللی ، له هغی لاری تیریدونی وو ، چی د پښتو ادب د تاریخ محققینو د قلندر ټاټوبی گڼلی ، توریالیو پښتنو به تل د دغولښکرو سره لاس او پنبجی تر مولی خو کورگانی حکامو او لښکرو به د مختلفو پښتنی سیمو د ایل کولو ، تر ټلو او سرکو بولو لپاره دهر ډول حیلو او نیرنگو نو

نه کار اخیست (۶۸). او د پښتنولو پخواو خپل یی ستر هدف و. په ادبی لحاظ دا وخت پښتو غزل د پارسی ادب په تقلید په عشقی مو هو موخیالاتو کی تباہ شوی و، د پښتو ادب د تاریخ محققین په دی خصوص کی کاری چی: شاعر به په خپل ذهن کی د عشق یوه مو هو مه دنیا فرضو له، او د هغی په بیان کی به یی ډول ډول خیال بافی کوله، د غزل ډیره حصه د معشوقو دوریځو، اوسترگو توصیفونه وو، او په دی کی به داسی مبالغه ا میزه شعرونه ویل کیده، چی تل به درواغجن شاعر دسترگو په گولیو ویشتلې یا به دېنو په غشو ژوبل شوی و، دی به د هجران په اوز کی لولپه و، مگر هیڅکله دا ونه لیدل شوه، چی دی دی حقیقتاً د ژوند له یوه جزوی نعمت څخه محروم شوی وی (۶۹).

د قلندر دا دبی ایجا داتو وخت هم د همدغه ډول سیاسي

(۶۸) ددغو د پښتو د تفصیل لپاره علاوه پر نورو ماخذو، تاریخ مرصع، دافضل خا ن خټک، (طبع ۱۹۷۴) تاریخ افغانستان د بیلو طبع ۱۹۳۰ دی پتهانز دسر او لف کیرو، طبع ۱۹۷۶، افغانستان د زعمه د کورگا نیان (طبع ۱۹۴۱). ته رجوع وکړی.

(۶۹) وگوری د پښتو ادب تاریخ، ۴ جز، د لوی استاد

پوهاند حبیبی.

اجتماعی او ا دبی اوضاعو اوشرايطو تابع دی د ده د دیوان
مطالعه څرگندوی . چی ده هم لکه د هغه وخت دنورو سسل
گونو شاعرانو په څیر دوخت سیاسي او ضاع او اجتماعی
کړنې ډیری لږ په خپل شعر کی رانغښتی دی . دی د خپل
محبوب په مینه کی ډوب او په هجر کی یی سستی دی ، اوتل یی
په غمونو کی فریاد کوی ، ده ویلی دی :

چی سحر سحر فریا دکړی قلندره
بلبلانو تعلیم واخیست ستاله صوته (۷۰)
بیاوایی :

نه کوی داروزما د زړه د زخم ولی
دم په دم زیاتیری ددغه زخم ا ماس
سورگریوا ن په وینو زه دخپلو وینو ناست یم
زړه زما په مثل گویا دک د وینو طاس (۷۱)
دغه ډوال که دده ټول غزلیات ، څلوریزی او ټوټی و گورود
مهرجوری او فراق په اوبښویی تل گریوا ن لوند دی ، اود
خپل مین په غم کی تل ژړا ندښکاری .

(۷۰) د قلندر دیوان ص ۷۳ .

(۷۱) دیوان ص ۳۲ .

قلندر لیړیک شاعر (۷۲) دی، او دی ددغه ژانر دعمومی
 خصوصیاتو په رڼا کې خپل درونی احساسات او هیجانات
 په ډیر جذباتي فورم کې وړاندې کوي، او د خپل معشوق
 او خلکو د زړه سوی د جلبولو لپاره د خپل شعر د ژبي په
 داخلي جوړښت کې ډیر تمثیلي امکانات مهیا کوي، لکه څنګه
 لوړو ویل شول، د قلندر د شاعري ټوله او که نه وی ډیره
 برخه د عشقي موضوعونو او اظهار ته وقف ده، مګر څرنگه چې
 دوخت شرایط او سیاسي او اجتماعي اوضاع او احوال هم
 په شاعر څه تاثیر پرلري، نو خو داگاه او یا ناخود آگاه هغه
 موضوعات په خپلو شعر و نوکی راوړي.

ده هم یو ځای نیم، د عشقي موضوعونو د اظهار په وخت کې
 دوخت د مسلط حاکم نظام خونخواري او چپاولګری هم
 یادی کړی دی،، قلندر یو ځای ویلی دی:

چی سبا ته دی مغل په خونه خیري

له مطاعه دی نن خونه که وزګاره

د لیړیکو شعر و نو تر څنګه اویا هم په لیړیک شعر
 کې د لوړېت په شان د ځینو پېښو او اجتماعي موضوعاتو
 د انعکاس دده په شعرو نو کی لیدل کیږي.

(۷۲) دلیریک شاعري د خصوصیاتو لپاره وګوري! زیری، رحمان نمبر، ۱۳۵۶، د پوهنمل طاهر علمی مقاله.

قلندر کله کله اجتماع یی مو ضوعات هم په خپل شعر
 کی رانغاړی او یونیم دا سی غزل یی په دیوان کی مو ندل
 کیږی، چی هغه وخت دا اجتماع ځینو ناو پرو ته پکی اشاره شوی
 او دا سړی په دی یقینی کوی، که قلندر له یوی خوا د خپل
 معشوق په غمونو او هجرا ن کی مهجور و، نو له بلې خوا یی
 اجتماعي اوضاع او د ټولنې درونی روشونه هم له نظره نه
 غورځول، د موضوع دروښانتیا لپاره به دده له دیوانه یو مثال
 وړاندی کو:

څو مانی دچاپه پور ته څی بلنده
 هو مړه ښکته ورته کیږی لویه کنده
 غلط مه شه د فلک په شنه کندونه
 په خرڅه کی گرځوی هزار کمنده
 خرڅوی هزار دیناره په کودری
 چی امید که گدا یان لـه دولت منده
 دادنیا په مثال غول بیابانیده
 هسی مه درو مه هوشیاره خر د منده
 طامع مه شه د فلک و سرما یی ته
 همیشه به سر گردا نیی لکه ژرنده
 د شاهانو له زر بفتسو خلعتونو
 زما خوښه ده خرڅه په سل پیونده

د میرا په درهیچیری قد م مه زده
ستا چی نه زده قلندر خوشامنده (۷۳).
په دی لوړه غزله کی چی تاسی ولوسته، پرته له خورم
بیته چی د دنیا دنفی (۷۴) مفهوم تری افا ده کیزی، په
نورو کی یی له خپل طرز فکر او دوخت له مو جودو ذهنی او
عینی شرایطو سره ځینی خبری کړی دی، چی سری ورته یو
څه فکری ارزښت ورکړ لای شی. اخلاقی او مذهبی ویناوې
چی د قلندر د عصر دشاعر ی یوه مهمه ځانگړنه ده، دده په
هنر کی ځان نه څرگندوی، او لکه دوخت د سیاسي حالاتو
بیان یی چی یونیم اځای کړیدی، دغسی اخلاقی او مذهبی او
صوفیانه ویناوې ډیر لږ دده په تغزلاتو کی وینو، موضوعی
ابتکار دده په شعر کی نشته، او د وخت دشاعری معمول
موضوعات ده هم په خپل شعر کی راوړی دی. د دیوان مطالعه
یی څرگندوی، چی د معاصرو او ده ته د لږ وړلندو تیرو شورو

(۷۳) د قلندر دیوان ص ۸۰-۸۱.

(۷۴) د قلندر په دیوان کی کی ځینی ډیر داسی تعابیر
لیدل کیزی، چی د ژوند او دنیا دنفی ځینی مرادین ی، د ژوند
او دنیا دنفی د فلسفی لپاره وگورئ د جبر او اختیار
دیا لکتیک، دوهم چاپ، مقدمه، ۱۳۵۲ کال چاپ.

پښتنو شعراوو آندړی مطالعه کړی ، او د هغو اثرات یی په غزلیاتو کی ښکاره څرگنددی، عمو می معلو مات یی ډیر قوی نه دی ، په تغزلاتو کی چی ځینی مذهبی، او صوفیانـه خبری او یا ځینی روایا تراوړی، هغه په علمی اساسونو بنا نه دی، بلکه زیاتره یی روایتی جنبه لری، او په هغو معلو ماتو اتکاء کوی، چی په عام او لس کی خواره دی. ادبی فنون، فصاحت، بلاغت، لفظی او معنوی صنایع او ښیځنـی، له څنګه چی د هغه وخت په فن کی د مهارت ښه گڼل کیده (۷۵)، دقلندر کلام هم د غه ډول مزایا لری، مگر موږ به دلته د موضوع داوړ دوالی دمخنیوی لپاره دنمونو له راوړ ځان وژغورو. سربیره پردغو ادبی مزایاوو، ځینی فنی نیمګړتیاوی هم ده په کلام کی محسوسی دی، لکه د قافیی عیوب او نور....

ادبی لار :

کله چی لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبی په ۱۳۱۹ ش کال د «تاریخچه سبکهای اشعار پښتو» رساله لیکله، پوهوړی یی قلندر په غزلیاتو کی د حمید د سبک پیروو گانه، اودایی هم ولیکل چی دغه شاعر څانته جلاسبک هم لری، د غه

(۷۵) دیوان مصری خان، مقدمه، ص ۵۷.

خبری بی بیا دپښتانه شعراءد لومړی ټوک په مقدمه کې هم راوړی (۷۶) او رو ستیو ———و محققینو چی دقلندر په شاعری څه لیکلی دی، هغوی هم دی دحمید بابا پیرو اوشاگردگنلی دی (۷۷).

قلندر سره له دی چی په خپل دیوان کې پر ته له حمیده دبل پښتانه شاعر یادونه نه کوی، اوپه شاعرانه تصلف کې داسی وایی :

دپښتو ژبی په شعر په داخپله زمانه کې
پری دی نښو د قلندره بی حمیده بل حریف
بل ځای د حمید له اد بسی فیضه په استفادی داسی
معترف دی :

فضل د سبحان په قلندر دشعرو شو
داواړه سبب فصیح بلیغ و د ماشو
مگر که سړی دده دیوان په غورسره وگوری ، او ورسره
دپښتو دنورو شاعرانو په دیوانونو کې هم مطالعه ولری،
نوله ورايه به ورته څرگنده شی ، چی په غزلیاتو کې قلندر
نه یوازی دحمید له مکتبه فن اوفکره متاثر ښکاری، بلکه د

(۷۶) تاریخچه سبکهای اشعار ، پښتو ، ص ۲۱۸ ، پښتانه
شعراء مقدمه ، ص ۳۶ .
(۷۷) دپښتو ادب تاریخ ص ۶۰ .

نورو پښتنو شاعرانو اثر هم پری ډیر زیات دی ، له چایسی فکر ، له چایسی مضمون او لسه چایسی دادا طرز اخیستی دی ، اود خپل شعر کالب کی یی اچولی دی . په دی خصوص کی لازمه ده چی یوه مقایسی څیر نه وړاندی کو ، اودا خبره به زباته کړو ، چی قلندر له چا څخه متاثر دی ، دنمونو په راوړو کی په یوه یادوو بیتونو اکتفا کوو ، اشرف خان هجری (۱۰۴۴-۱۱۰۶ هـ ق) ویلی دی :

هر گز مه شه ستاله جبه زړه ز ماسر د
لکه نه شه له جوړونو خاطر ستاسر د (۷۸)

قلندر ویلی دی :

څوچه نه شی ستا له مینی زړه ز ماسر د
ستا خاطر به هرگز نه شی له ژړا سر د (۷۹) .

په دی دواړو نمونو کی فکریودی ، فقط دکلماتو او دادا په طرز کی یو څه توپیر لیدل کیږی .

عبدالقادر خان خټک (۱۰۶۳-۱۱۲۵ هـ ق) ویلی دی .
چی پری غم غلطوم محرم دری دی

(۷۸) داشرف خان هجری دیوان ، ص ۴۱ ، د ۱۹۵۸ ع کال
د پېښور چاپ .

(۷۹) د قلندر دیوان ، ص ۲۱ .

يو قلم ، دو هم کتاب، دريم اشعار خپل (۸۰)
قلندر ویلی دی:

چی پری غم غلطاوه شی هغه دري دی
یو قلم، دویم بیاض، دریم اشعار دی (۸۱)
وگوری! چی په دی خای کی قلندر فکر او مضمون ټوله
له عبدا لقادر خان خخه اخیستی دی .

رحمان بابا (۱۰۴۱-۱۱۲۳ هـ ق) ویلی دی :
ستا! له غمه می په سر کی هسی شور دی
گویا میشت می په سربنهر د لاهور دی (۸۲)
قلندر ددغه بیت مفاهیم داسی راوړی دی :
ستا چشمانو می په سر کی هسی شور کړ

گویا روان می په دا شور سره لاهور کړ (۸۳)
خرنگه چی قلند په خپله د حمید په استادی قایل، او د
پښتو ادب محققین هم دی د حمید بابا د مکتبه فکر نه متاثر
گنی، نو د حمید تاثیر دد • پر دیرو غز لیا تو لیده کین ی،

(۸۰) د عبدا لقادر خټک دیوان ، د لوی استاد پو هاند
عبدالحي حبيبي په سرېزه د ۱۳۱۸ کال د کند هار چاپ.

(۸۱) دیوان قلندر ، ص ۱۲۶ .

(۸۲) در حمان بابا دیوان، د پښتو اکیډیمي د ۱۹۶۳ ع کال
خپرونه ص ۲۵۷ .

(۸۳) د قلندر دیوان ص ۲۹ .

موز د ډیرو مثالو له راوړو ، تیر یزو د نورو په شان ، دیوه
بیت په مقایسې بسنه کوو ، حمید دبا (۱۱۴۸ هـ ق پوری
ژوندی) ویلی دی :

ځکه زه کوم اسره د یارو خط ته
اسانیزې مشکل متن په حاشو (۸۴)

قلندر د غه مضمون داسې اخیستی دی :
درست مطلب موندل شې له کوتاهه عبار ته

تل متن مشکل گوره حل کړی ، له حاشو (۸۵).

په دی تو گه دځینو نورو پښتنو شاعرانو تاثیرات یی
هم په کلام څرگند دی .

په غزلیاتو کی ، لکه څنگه چی لوړ تاسی ولیدل ، قلندر
حمید او نورو پښتنو شاعرانو نه متأثر ښکاري ، مگر په ټوټو او
خلو ریزو کی دی ، دیوه ځانته سبک موجد او را ایستو نکي
دی ، چی لوی استا د پوهاند حبیبی یی د سبک خصوصیات
او مزایا داسی شمیری :

(۱) قلندر د خپل خوږ من زړه مجروح احساسات پخپلو
ناړو او غلبلو کی په ښه ډول راوستلی دی ، چی دسړی زړه
ورسوځی ، او داسی اغیزه لری ، لکه شاعر چی د خپل خوږ من

(۸۴) درو مرجان ، ص ۷۳ .

(۸۵) د قلندر دیوان ص ۶۵ .

زړه ټوټی پخپلو اشعارو کی پټی کړی وی، په پښتو شعر کی دده په راز تند جذبات او احساسات چانه دی ښکاره کړی .

(۲) قلندر د خپلو ویرجنواو غلبلو دپاره یو مخصوص سبک او بحر ټاکلی دی ، چی په ملی سوزا ن لحن وایه شی (۸۶) هسی چی قلندر له نورو اخیستنی کړی ، او یاد نورو په پله روان شوی دی، دغه ډول وروستیو ځینو پښتنو شاعرانو دده پیروی هم کړی، او له ده یی اخیستنی کړی دی .

دقلندر له پیروانو څخه یوهم ملاحسن (۱۱۷۷- ۱۲۴۵ هـ ق) تلو کانی دی (۸۷) ملاحسن په خپلو څلوریزو کی فکر او مضمون له قلندر اخیستی، او په هماغه قوت او جذب یی بیان کړی دی ، لاندی به ددغودواړو شاعرانو د کلام بولگی ولیکو، او اثرات به یی یو پر بل وښیو ، قلندر ویلی دی :

دسحر با ده خوشبوی نسیمه

سلام می یوسه دیار ترسیمه

(۸۶) تاریخچه سبکها ی اشعار پښتو ص ۲۱۸، پښتانه

شعراء مقدمه ، ص ۳۶ .

(۸۷) د ملاحسن تلو کانی سوانح په پښتانه شعراء

۲۹۳-۴۰۱ مخونو کی راغلی دی .

پس له سلامه داورته عرض کړه
 هزار سلامه تیرسو تعظیمه
 له خلقه گوښی کناره خوښ یم
 څیگر ورژلی سینه دوه نیمه (۸۸)
 ملا حسن تلو کانی دغه مضمون په هماغه قوت په دی
 خلوریزه کی داسی راوړی دی :
 دسهار با ده خوشبونسیمه
 احوال می یوسه د یار ترسیمه
 ورته می عرض که دخدای دپاره
 په صورت ایری شوم په زړه دوه نیمه (۸۹) .

د حاجی جمعه بارکزی د دیوان مطالعه څرگندوی ، چی
 په ده هم د قلندر د سوزیدونکو شعرو نو اثر شوی دی

(۸۸) ا دبی ستوری ج ۱ ۲۶۳
 (۸۹) پښتانه شعرا ۲۹۹ ر ۲۴ د ملا حسن تلو کانی
 خو پښتونور شعرونه په یوه مجموعه کی د دښاغلی محمد
 حلیم سلیمی په کتب خانہ کی ساتل کیری (پښتو خطی
 نسخی، د دښاغلی محترم رفیع، مسوده) پښتو مناجاتو نه یی
 د کند هاری تاجرانو له خوا په لاهور کی دنورو شاعرانو له
 دغه ډول نظمونو سره چاپ شوی دی .

، حاجي جمعه ويلي دى :

دده پرسیمه ورسسه نسیمه

دعاسلام به ورباندى وایی

پس له سلام داورته عرض کړه

لابه ترکو مه له ما جلایی (۹۰)

ددغه شعر مضمون دقلندر له لور شعر سره یو دی .

سر بیره پر دى ځینو نورو شاعرانو هم له قلندر

اخیستنى کړى دى ، دمثال لپاره پیر محمد کاکړ (۱۲۱۶

ه ق ژوندی) (۹۱) سره له دى چي دنورو شاعرانو ترڅنگه دده

نوم نه اخلی (۹۲) ، مگر په ځینو غزلو کي یی دقلندر د شعر

د جذب او شور اغیزی لیدلی کیږي ، د مثال لپاره د پیر محمد

دمطبوع دیوان د ۶۴ مخ ۳ غزله ، او د ۶۵ مخ دوهمه

غزله د قلندر د شعر اغیزی لری .

(۹۰) دجمعه خطی دیوان .

(۹۱) دا خبره تر اوسه چانه وه کړی ، چي پیر محمد کاکړ

دی له قلندر نه اخذ کړی وی ، بیاغلی محترم رفیع د معرفت

الافغانی په مقدمه کي دغه خبره د مثالو په راوړلو زیاته کړه ، د

د تفصیل لپاره وگورئ ! معرفت الافغانی دریم چاپ ، مقدمه ص ۱۵

(۹۲) - وگورئ د پیر محمد کاکړ دیوان ، ص ۴۲ داستاد

بینوا سريزه ، پښتو ټولنه ۱۳۲۵ .

ادبی شهرت:

قلندر د خپل خپاند شعری استعداد، او له میرا سره دمینی له پلوه د پښتونخوا په ادبی حلقو کې شهرت پیدا کړی، البته ځینو شاعرانو ته یې چې دیوان او اشعار معلوم وو، او یا ځینې چې یې له میرا سره د سوزندې مینې نه خبر وو، نودوی په خپلو شعرونو کې دده یادونه کړې ده، د پښتو قدیمو شعراؤ خوشحال خان (۱۰۲۲ - ۱۱۰۰ هـ ق) او اشرف خان هجری (۱۰۴۴ - ۱۱۰۶ هـ ق) چې کوم قلندر یاد کړی، هغه خو مو، لکه څنګه چې د مخه وو یل قلندر یوسفزی (۱۱۰۲ هـ ق مې) دی، د دولسمې او دیا رلسمې پېړۍ په شاعرانو کې ځینو دقلندر یادونه کړې، مګر موږ دلته هغه یادونی دده بولو چې دده له نامه سره یې جوخت «میرا» هم یاد کړی دی، او هغه چې دغه قید نه لری په احتیاطی قیدی راوړو، بنایي دی وی، او بنایي هغه نور قلندر نومی شاعران چې د مخه یې یادونه وشوه.

علی خان هشنغری (۱۱۸۰ هـ ق ژوندی) ویلی دی:

قلندر سوات ته شپې له اړته هنده

خومره ډیر شوی دمیراد حسن نازه (۹۳)

(۹۳) دعلی خان دیوان ص ۳۸، د ۱۹۵۱ کال د پېښور

چاپ.

شمس الدین کاکړ (۱۲۳۸ هـ ق ژوندی) ویلی دی :

قلندر و د میرا دیوان مؤجزدی

منتخب یی خو غزل دیوان دشعر (۹۴)

حاجی جمعه بارکزی (۱۲۵۹ هـ ق مړ) د زړو عاشقانو په

سلسله کی د «میرا» او «قلندر» یادونه داسی کړی ده .

د میرا له غمه تل خوار

قلندر و سرنگون (۹۵)

همدا ډول دبیدل په دیوان او داحمدی صاحبزاده په آثارو

کی دقلندر، په نا مه یو شاعر یادشوی ، خو لکه څنگه چـی

دمیرا یادونه یی نه ده کړی، موزی یی دلی راوړو، مگر باوری نه یو،

چی همدا قلندر به وی او که هغه نور .

بیدل د تیمور شاه درانی (۱۱۸۶ - ۱۲۰۷ هـ ق) معاصر

ویلی دی :

قلندر ، عبدالحمید، خواجه محمد دی

۹۴- شمس الدین کاکړ دیوان ، ص ۴۱، د ۱۳۳۳ کال د

کابل چاپ .

۹۵- د حاجی جمعه بارکزی خطی دیوان، د اطلاعاتو او

کلتور وزارت د خطی کتب خانی نسخه .

دقلندر دیوان

هم غفور، اشرف خلیل او کامگار خان دی (۹۶)
 احمدی صا حېزا ده (۱۱۳۸-۱۲۳۲ هـ ق) په مثنوی هفت
 پیکر کی دقلندر ددیوان یادونه داسی کړی ده :
 همدارنگ د قلندر د خیرالدین وو
 دحاجی محسن او بل دصدرالدین وو (۹۷).

دقلندر داشعارو ترجمی :

د قلندر شعرونه په انگریزی او اردو ژبو ترجمه شوی، او
 ددیوان په هغی نسخی کی یی، چی دغه متن تری تهیه شوی،
 دځینو شعرونو لاندی او یا په حواشیو کی په دری ژبه
 شرحی، او دگرانو لغاتو معنی هم راغلی دی .
 د قلندر دوی هغه غزلی چی له چمن بی نظیر نه په کلید
 افغانی کی انتخاب شوی دی، دتی، سی، پلاوډن له خواد کلید
 افغانی په انگریزی ژباړه کی په انگریزی ژبه ترجمه شوی
 دی (۹۸) .

۹۶- دبیدل دیوان ص ۲۱۲، د ۱۹۵۷ کال د پېښور چاپ.

۹۷- تیر هیر شا عران ص ۱۴۱.

۹۸- وگوریء ! دکلید افغانی انگریزی ترجمه نه تی. سی.
 پلاوډن، طبع ۱۸۷۵ع لا هور (د فاضل استاد پو هاندرشاد
 په مننه).

په ار دو ژبه دا دبیات سرحد مؤلف ددغه کتاب په لومړۍ ټوک کې د قلندر ۴۰ بیته ترجمه کړې (۹۹) او په تاریخ ادبیات مسلمانان ادبیات هندو پاکستان کې هم د قلندر خلور خلوریزی په ار دو ترجمه شوی دی (۱۰۰) .

د قلندر د دیوان خطی نسخې:

د قلندر دیوان د پښتو په هغو آثارو کې حسابیږي، چې مخطوطات یې ډیر لږ دي تر اوسه موږ ته په گرده نړۍ کې د قلندر د همدغې یوې نسخې پته شته، چې دا چاپ مود همدغې نسخې له مخې برابر کړې، مخکې تردې چې دغه مخطوط دروپېژنم، دده د دیوان د خطی نسخې په باب دیوې بللې خبرې یا دو نه کول لازم بو لم، او هغه دا چې مرحوم محمد گل نوری (۱۳۲۰-۱۳۹۶ هـ ق) د کابل مجلې په ۱۱۰ گڼه کې د «میراجان او قلندر جان» په مقالې کې دده د دیوان یوه خطی نسخه معرفی کړې، چې مرحوم عبدالواحد ور د گڼ پښتو ټولنې ته د کتنې لپاره راوړې وه، د خطی نسخې مشخصات یې داسې ښوولې

- (۹۹) وگورۍ ! ادبیات سرحد ج ۱، ص ۲۶۸-۲۷۶ .
 ۱۰۰- وگورۍ ! ادبیات مسلمانان هندو پاکستان
 ار ۱۰۵-۱۰۶ .

دقلندر دیوان

دی : نسخه دسر دار محمد اعظم خان په وخت کی په ۱۲۸۳ هـ ق د منشی عبدا لنبی خان په سپارښت دآخوند الله یار دپاره د حبیب یا حبیب کاتب له خوا کښل شوی ده، نوری کښلی دی : « دا دیوان ۱۱۴ غزلی ، ۳۵ رباعیات ، او ۱۵ مسدس اشعار لری » (۱۰۱) .

له عبدالواحد خان وردگ سره د قلندر د خطی دیوان د موجودیت په باب دمرحوم نوری ترلیکنی یو کال د مخه ښاغلی زمريالی په کابل کالنۍ کی هم یو د ادبیت لیکلی ؤ (۱۰۲) ، نوموړی نوری بیا د ملی هینداری په دو هم ټوک کی د میرا جان او قلندر جان ترنکل وروسته، دقلندر د دیوان ددغی خطی نسخی مشخصات خپاره کړی دی (۱۰۳) . پوهاند رښتین هم د پښتو نسخو په فهرست کی د عبدا لواحد خان وردگ د کتب خانۍ، دقلندر دیوان نسخه یا ده کړی ده (۱۰۴) .

۱۰۱- کابل مجله ۱۳۱۹، ۱۱۰، گڼه، ۸۸ مخ ، میرا جان او قلندر جان .

(۱۰۲) کابل کالنۍ، ۱۳۱۸ کال، ۳۳۴ مخ .

(۱۰۳) ملی هینداره ۲ ج ، وروستی مخ ،

(۱۰۴) هیواد ، د ۱۳۴۶ کال په گڼو کی د پښتو نسخو

فهرست ، ۱۲۹ گڼه .

د جمهور ار گ په کتا بتون کی دقلندر د دیوان یو ه نسخه شته ، چی استا دپورکوی یی په خپل فهرست کی لنډه شانته معرفی راوړی ده (۱۰۵). دا چاپی متن دهمدی نسخی له مخی برابر شوی دی، او ددی نسخی خصوصیات دادی :

د مخطوطی ټولی پاڼی ۴۸ او مخونه یی ۹۵ دی ، چی د پای په دری نیمو مخو کی یی دکاتب مناجات راغلی ، او په پاتی نورو مخو کی یی په ترتیب سره غزلی ، ټوټی ، اوخلوریزی راغلی دی ، چی دغزلو شمیری (۱۱۲) د ټوټو شمیر یی ۱۳ ، او د خلوریزو شمیری ۳۲ دی ، دنسخی کچه : ۲۰ × ۱۲ سانتي متره ، اودمتن کچه یی ۱۵ × ۱۰ سانتي متره ، په هر مخ کی یی ۱۲ کرښی کښل شوی دی ، خط یی نسخ او کاغذی قوقندی دی ، هر مخ دری کرښیز سره اوشنه جدو لونه لری ، دشاعر نوم په سره خط کښل شوی ، نوره نسخه په توره سیاهی کښل شوی ده ، دشاعر نوم ځای ځای سپین هم پاتی دی . دنسخی په پای کی دکاتب تر مناجات وروسته دا عبارت کښل شوی دی :

«تمت تمام شد ، هذا الكتاب ملاقلندر ا خند غفرالله له ول من

(۱۰۵) داستا دپور کو ی فهرست ، ص ۴۶ ، د ۱۹۶۴ کال

چاپ .

قال له دعاء الخير حسب امر موده اخوى كرام محب
فرجام پیش در پلتن سردارظفر شاه ، محمد اعظم خان
۱۲۸۳۰۰۰ . کاتب یی حسیب نومیزی .

دغه نسخه او هغه نسخه چی د عبدالواحد خان بدل شوی ،
په ډیرو خصوصیاتو کی سره ورته دی ، بنیایی یوه دبلدی
نقل وی .

د نسخی املائی خصوصیات:

دغه نسخه د پښتو د نورو نسخو په معمول رسم الخط
کښل شوی ، مگر ځینې ځایونه یی « کښ » چی په اکثر و
قدیمو نسخو کی معمول و ، د « کی » په شکل لیکلی ، نور
پښتو توری یی داسی کښل دی: ځ، څ، یا، یی، یه ، ښ، ښ، ږ، ږ،
پ، ف، ف، پ، ږ، ږ، د، د، املائی غلطی زښتی زیاتی لری .

دا شعارو منتخبات :

لکه څنگه چی لوړو ویل شول دقلندر د دیوان خطی نسخی
ډیری نه پیدا کیږی ، دغه ډول یی دا شعارو د منتخب څرک هم په
خطی آثارو کی ډیر نه موندل کیږی په چاپی آثارو کی یی هم
د کلام منتخبات لږ ډیر شوی دی ، موږ به دلی لو مړی په خطی اوبیا
په چاپی مجموعو کی دقلندر دا شعارو انتخاب وښیو :

۱- چمن بې نظير :

د چمن بې نظير (۱۰۶) د مجموعي په ۱۷ برخه کې د قلندر (۵) شعرونه انتخاب شوي دي .
 د ملا ښايسته خان په خطي جونگ (۱۱۳۶ هـ ق ليک)
 (۱۰۷) کې د قلندر ۳۰ غزلې ۴۴ خلوريزې، او ۱۴ ټوټې
 منتخب شوي دي ، چي ټوټي يې زياتره په وزرو کې راغلي
 دي (۱۰۸) .

- (۱۰۶) د چمن بې نظير دپيژندني لپاره وگوري !
 ۱- دېلو مهارت فهرست ، ۴۵ لمبر کتاب، د ۱۹۰۵ ع
 کال د لندن چاپ .
 ۲- پښتو کتابونه ، ص ۱۴۵، د ۱۳۳۷ کال چاپ .
 ۳- د ميکنزي فهرست ، ص ۹۳-۹۴- د ۱۹۶۵ ع کال
 د اکسفورډ چاپ .
 ۴- د پښتو پخواني تذکري، د ښاغلي رفيع ص ۶۴-۶۵،
 د ۱۳۵۰ کال چاپ .
 (۱۰۷) د ښايسته خان د جونگ دپيژندني لپاره
 وگوري !
 دوزمي مجلې د ۱۳۵۲ کال گڼې، ۱ دبي ستوري ، ج ۱ .
 (۱۰۸) د ملا ښايسته خان په جونگ کې د قلندر راغلي پاڼې
 په ۱۳۵۳ کال کې د آريانا په مجله ، او بيا په ۱ دبي ستوري
 ج ۱ کې چاپ شوي دي .

۳- داستاد رشاد هجموعه:

له فاضل استا د پوهاند عبدالشکور رشاد سره په یوه خطي مجموعه کې د قلندر دوی غزلی شته (۱۰۹).

۴- دحسیب گل میابیاض: دمیاحسیب گل کا کا خیل (۱۳۰۵ ق م) په بیاض کې دقلندر په نا مه دیوه شاعر دغزلو انتخاب موندل کیږي (۱۱۰).

ب- په چاپي آثارو کې :

دافغانستان او پښتونستان دښوونځیو او پوهنځیو درسی ادبی کتابونو او تذکرو او ادبی تاریخونو کې هم د قلندر د اشعارو نمونې راغلي، له دې سربیره په دغو چاپي مجموعه کې یې هم غزلي منتخب شوي دي :

۱- کلیدافغانی :

په کلید افغانی کې دقلندر دوی غزلي له چمن بی نظیر

(۱۰۹) داستاد رشاد په دغه خطي مجموعه کې، دمسعود بن عبدالله آدم خان درخانی او ځینی نور آثار هم راغلي دي.
(۱۱۰) دحسیب گل دبیاض پیژندنه په پښتانه لیکوال، د پښتو ادب تاریخ او پښتانه شعرا عج ۴ کې راغلي ده.

څخه انتخاب شوی دی (۱۱۱)

۲- بهارستان افغانی :

قاضی میرا حمدشاه (۱۲۷۹-۱۳۵۳ هـ ق) په بهارستان افغانی کی د قلندر دوی غزلۍ را اخیستی دی (۱۱۲).

۳- چمن فیروزی :

د چمن فیروزی په مجموعه کی د مجلسی شاعرانو دکلام دانتخاب تر څنګه دکلیدافغانی او چمن بی نظیر دشاعرانو ځینی شعرونه هم راغلي دي، په دی برخه کی د قلندر یوه غزله هم راوړله شوی ده (۱۱۳).

۴- بهار گلشن:

د بهار گلشن په مجموعه د قلندر یوه غزله راغلي ده (۱۱۴).

(۱۱۱) وگورۍ ! کلیدافغانی د ۱۸۷۲ ع کال د لاهور، ص ۳۸۶-۳۸۷ .

(۱۱۲) بهارستان افغانی، ص ۸۱، د ۱۸۹۵ ع کال د لاهور چاپ، (۱۱۳) چمن فیروزی ص ۱۷، د ۱۳۰۶ هـ ق، د د هلی چاپ .

(۱۱۴) بهار گلشن، ۱۳۳۰ هـ ق د لاهور چاپ .

۵- پښتني سندرې :

په پښتني سندرې دو هم ټوك كې هم دده يوه غزله
راغلي ده . (۱۱۵) .

دقلندر دديوان چاپي نسخه:

دغه چاپي متن چي تاسي پي گوري! له هماغې پوي خطي
نسخي څخه نقل شوي ، د ملاښايسته له خطي جونگ، د
استاد رشاد د مجموعي له خطي شعرونو ، كليد افغاني،
بهارستان او بهار گلشن په مجموعو كې د قلندر له راغلو
شعرونو سره مقابله شوي دي په لمن ليكونو كې دښايسته
خان جونگ په «ښ» داستاد رشاد نسخه په «الف»
بهارستان په ب ا، او بهار گلشن په ب ۲ او كليد افغاني
په «ك» ښوول شوي دي كومو ځايو كې چي دنسخه بدل
شكل غوره ښكاره شوي ، هغه مو اصل ته وړانتقال كړي، او
اصل مو په لمن ليك كي ښوولي دي .

(۱۱۵) پښتني سندرې ج ۲ ، ص ۱۶۵ د

۱۳۳۵ كال چاپ .

غزالی

بسم الله الرحمن الرحيم

الف

« ۱ »

چی ونه شو (۱) په ژړا زما اثرستا

باری ایښی دی د زړه په خای حجرستا

په کاته سره یی اوښی خی د زړو نو

داد برنډو سترگو خوی دی مقررستا (۲)

په فریاد درنځورانو پروانه کړې

که هزار خله فریاد کوی په درستا

په هیبت به د باغ گل په زمکه توی شی

که بیاوشی چېرې باغ وته گو زرستا

---

(۱) بن : ونه شه.

(۲) بن : په کاته دسترگو اوښی خی له زړو نو

دچشمانو خوی دې دادی مقررستا

په مځواب (۱) کي يې پنا کړمخ له شرمه

چې (يې) واوریده د حسن غېر قمر ستا

ای له دی چې رنځورانو ته ښکته لعل کړې

هر ستم مې نور منلی دی په سر ستا

په هنر هنر عاشق په مینه بند کړې

مه رحمت دې وي په هسې رنگ هنر ستا

ته به خو په خپل ستم مغروره گرځي (۲)

مه کړه بیا هغه غلام دی « قلندر » ستا

« ۲ »

* ۲ *

* ^ *

نشته ماڅخه نور توان ستا د جفا

ستارضاکه (۳) اوس جفا کړی که وځا

خراب شوی ستا په غم کي هسې رنگ یم

چې مې نشي کړی عرب هجم دوا

---

(۱) بن: په ابر.

(۲) بن: ته په خپل ستم نازیږه پټاویږه.

(۳) بن: چې.

سمندر غوندي په اور کي می ژوندون دی
یوساعت نه یم له دې اوره سوا

دامدعب د عاشقانو دی په عشق کي
له معشوقه شکایت دی ناروا

ولی زه له خپلي ډیرې بی صبر یې
قایم نه یم دا شنا په اشتکا (۱)
کوم معشوق هسی بی غمه یې پروا دی
لکه ته له ما بی غمه یې پروا

مادی ستاله لاسه جوړ هسی لیدلی
چی په درست عالم کي گرځم بی نوا (۲)
په افسون په دم جړیې نه رغیږي
چی خوړلی وی د زلفواژدها (۳)

---

(۱) بن: یم قایم داشنا په اشتکا

(۲) بن: ستاله لاسه می شالاق هسی خوړلی

په تمام عالم کي گرځم بی نوا

(۳) د ابیت له بن نسخی نه نقل شو .

سرهم مل محله ورجار کړه قلند ره

که یې غواړي شاه، دېنه دیدن بها (۱)

که دسرښندل په ما او په تاگران دي

«قلندر» وته سر سپک دی ترگیا (۲)

«۳»

* ۳ *

* ۱۸ *

چی د عشق په نغوته درو می د هوا

په جهان کی به څه نه کړې پی دوا

د صراط په نری لار به برابرځي

چی له شرعی نه بل لورځي نه بل خوا

دم په دم پر شریعت برابر دروسه

قدم مه اخله په لور دنا روا

هسی خوی که چی هرڅوک دې یاد په ښه که

که دې خپل که دې پردی وی که اشنا

---

(۱) اصل: که وغواړی یار، د دیدن بها (بش)

(۲) بش: له گیا.

په بڼه خوی باندی پردی عالم خهلیږی

په بدخوي باندې خپل واره شی سوا ۱

نیکخوا هی ددوارو کونو نیکناسی ده

خدای شوک مه کړه په بدخوی سره رسوا ۲

که بشر دې رب بدل په بل څه نه که

واره ستادي دجنت من وسلوا

وايه څه به دې وي غم څه به اندوه کړې

چی په مخ کی پاک رسول لري (۱) پيشوا

چی اتلس زره قامه به ولاړ وي

رب دې نه که «قلندر» هلته رسوا

«۴»

* ۲۷ *

* ۴ *

هسی لارم دخو با نو په هوا

چی یکسو شوم له روا له ناروا ۳

---

(۱) اصل : کړې

هم بي له ياره جهنم راته ليده شي
 كه سي محاي (وي) عين جنت الماوا
 هم دهغو له ملاقاته زه ويزا ريم
 هر چي دي ديار له سخته ما سوا
 هم زه بي ياره محاي گنم تر خاورو لاندي
 كه هر عرش مي لگيد لي وي سر بيا
 ستا دهجر په اور هسي لغون يم
 چي مي نشته په دوزخ باندي پروا
 خواهي دكشي هغه ساعت له اوره
 چي يودم شي له رقيب خواجه خوا
 هسي لوي مرض شو پېښ راته دميني
 چي طبيب مي لاس په سر كړه له دوا
 مسيحا مگر راكوز شي له آسمانه
 گنده نور يم له علاجه بي نوا
 «قلندر» د قناعت پر خونچه (۱) ناست دي
 نه بي برنج دچا په كار دي نه حلوا

---

(۱) خونچه - خوانچه.

ب

« ۵ »

* ۳۶ *

* ۱ *

چی رخساري کړي (۱) خجل گل د کلاب
تور کا کڼل یې د سنبله وړک گۍ (۲) تاب
مر غلرو دې وغا هوته هوو و نیو
ستاسرو شونډوله یا قوته یوویء تاب (۳)
د گل برکۍ دی له رخسار سره سم نه دی
مخ دې کله شماري زلفی په شتاب (۴)

---

(۱) بن : کړ .

(۲) بن : سپه زلفو د سنبلو وړک که .

(۳) بن : په شفت دې د یا قوتو ویوست تاب .

(۴) بن : د گل پانی دې له گل سره له لگۍ

مخ دې چېرې شمېری زلفی په رخسار آب

په جلوه کی پی سیالی کره ستاله مخه (۱)

بارې زلفی دې تپری که (۲) پرمهتاب

په سبا می مخ په نمر شی یا په گلو

هغه شپه چی دلبر و وینم په خواب

هرې تلخی د مخکدن به وی آسازه

چی لیدلی دیلتون چاوی (۳) عذاب

د رقیب په سر قدم پده «قلندر»

که گتی په هر قدم د حج ثواب

«۶»

* ۳ *

* ۲ *

لکه زه یم ستا په هجر کی خراب

هسی بل مسلمان مه شه په عذاب

---

(۱) بن: په رنای پی ستاله مخ سره سیالی کره .

(۲) بن: گری .

(۳) بن: جدایی وی.

دباران په دودسي اوښي ځي له سترگو

په خاطر سي شه غالب دغم سحاب

کرم بدل به پرې اته سره جنته

۲ که زه ځاي سومم به درستيا په تراب

لکه کر دلاري باد په شتاب يوسي

هسي تا له ما زړه يووي په شتاب

تر دهن دي د کباب دغوښو بوي ځي

شه خاطر سي ستادغم به اور کباب

ستا په عشق کي مازو رخه نه دي موندلي

بي جنونه چي مي بها موند دا خطاب

له نغمويي بلبلانو تعليم واخيست

«قلندر» چي ستا په غم که تب وتاب

* ۵ . *

«۷»

* ۳ *

شپه وورځ هر ماتېر پړي په آشوب

ستا چشمانو ناروا کړه پرمخوب

عاشق محکمه آشتی که د عشق له تا وه

چی پارچه دی له دو زخه مینتوب

که آه و کاږم له ډېره درده دو که

لا یی شست شی د بڼه مخ 'په توباتوب

که زما د زړه آتش ور باندې پر یو ځي

شی به غرونه لکه موم هسی په ذوب

اندرون می ستاله غمه هسی ور پټ شه

چی په سیند سره به هم نه شی خړوب

«قلندر» د (میرا) (۱) غم هسی زخمی کړ

چی له سترگو تو پوی د زړه زهوب

---

(۱) دا برخه په اصل کې نه ده لیکل شوې .

ت

«۸»

* ۵۶ *

* ۱ *

په قرآن ختم کومه په حاجات

ستا په درسي نه قبلېږي مناجات

کم طالعي یم ستا په دور پیدا شوی

په غصه دي را ته ارض وسموات

له مشرقه تر مغربه مخ د زمکې

که سړی دي که پيري که حشرات

حيوانات که جمادات پانور غیزوته

رضانده دي ستا زما په ملاقات

هم زما دقتلو اودعا کوی دي

دآهو په بڅاخ کوي زما هرات

که له زسکی دآسمان په لوری حمه
 هم می نشته مراتب او درجات
 په کوبښن که ترخرگاهه پوری ورشم
 ماه می ښخ که په خپرو سره مات
 عطار دره سره مات شو په عطاکی
 زهری زهر را په خوله کړه قاتلات
 دآفتاب آفتابه واچوی له لاسه
 راته نه گوي په مهر التفات
 مشتری چی راته وگوري له ورايه
 په غصه له ما نه یوسی کل ثبات
 له بهرامه می بهره حاصله نه شوه
 له زحله می حل نه شوه مشکلات
 ثوابت می سترگی وکاری په گوتو
 سرو هلوته می ود روي جلات (۱)
 ثریا بناتنا لنعش معر که شي
 یوو بل ته سره کاندې وصیات

---

(۱) جلات = جلاد

نظم نثر سره جوړه که په جواب کی
 چی له سرکه برخه بیا سونده حیات
 که یی شمعی ته د مخ لکه پتنگه شم
 قبلوی سی نه هرگز د ا تحیات
 که پر پنبه د هغه یار باندی پر یو شم
 له کیمی را څخه نغاری قدمات
 که فلک تاسع له ورشم راته وایی
 چی اتلس را وړه تاخپل جرو مات
 په دغه طریق ترلوحه تر قلمه
 یا تر عرشه تر کرسی دا درجات
 هم هغسی سرزده خوار و افکار یم
 بحای می نشته په دې سپر واره جهات
 د اتمام د عشق دولت دی که پوهېږي
 چی مین شی څوک نونه کوي عزات
 (داسیرا) به در په در گر مخیده کله
 که ایستای «قلندر» ته [د] خپل [حسن] زکوة

ث

* ۱ *

« ۹ »

* ۷۷ *

زړه سی قلستا په ارمان دی الغیاث
لکه زلفی ستا پریشان دی الغیاث
لکه گل د نازله خوابه سترگی واکه
کړن د سترگومی باران دی الغیاث
ستا غمو نه می په زړه باندې میشته دی
خوشی لېنلی ترې کاروان دی الغیاث
د بلبل په مېر شوم سر په فریادونه
په منظور سی ستا بوستان دی الغیاث
داستاسر و شونډو زه وسومه دلیره
په آه شین زما آسمان دی الغیاث
لېو زړه سوی راباندی وکړه میراکله
«قلندر» په زړه بریان دی الغیاث

ج

«۱۰»

۸۳

۱

حق حیران هم دخیوانو په مزاج
 چی په سروسترکویی زړونه کړه تا راج
 مومهایی (یی) دخپل محان را ته و ډووه
 ما چی و غوښت له اغیاره خپل علاج
 چی ترې طمع د وفا کړم خطانه کړم
 چی له کله یی نا زک و ینم مزاج
 کوم زمان به یی باز مات که ستادسترکو
 هی ارمان دی دا زما د زړه دراج
 هرې می اوښکې لکه تیل کړلې ورتوېې
 چی می بل په زړه د مینې کړه راج
 تاخت و باخت یی محکه ملک دقناعت کړ
 چی جنون له عقله رانیو د عشق راج

دوزبان قلم یی کله تقریر کښی شی

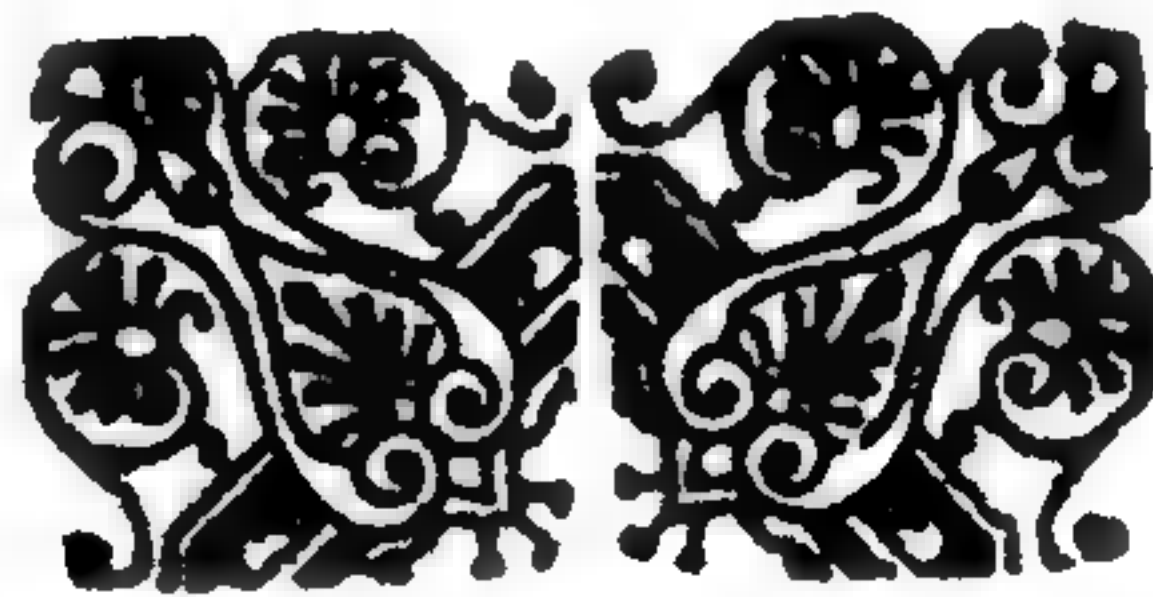
هسی زه یم ستا دیدن وټه محتاج

د امید مزی یی و شلپوی له خدایه

هر چی و که و بنده ته احتیاج

مگر خیال د سلطنت لری په زړه کې

(قلندر) چی په سر کښېښو د عشق تاج

ح

«۱۱»

* ۹۲ *

* ۱ *

چی د عشق مؤذن و کړو فلاح (*)

د هوس د خا په لار زما ار و اح

عجايب غرايب ډير څه ور ښکاره شي

سیرسی زړه که د اوت سملک لکه (۱) سیاح

د خوښی د خان د پاره یی لاهو کرم

زما زړه، وخت دی که لاس را کی صلاح

دافتوی د حسن شوې ده و تا ته

سرو مال چی د عاشق گنې مباح

چی نز دې دې کړ رقیب بد غونی مخانته

د ازما د سر گک تحقیق کوی صلاح

«د» فلاح «کلمه ښایي چی په اصل کی «الفلاح» وی .

(۱) اصل : له

مخ دزه په وینو سور لکه لاله کړم

چی ارم زه ستا د شونډو د جام راح

«قلندر» دی د سیرا په غم کی ژاری

که بلبل کاندی غوغا الی الصباح

✓
خ

«۱۲»

* ۹۹ *

* ۱ *

د ا په خوب کي را حضور شه د د لبر مخ
که په ابر کي (۱) ښکاري شه د قمر مخ
په خند اخند ادگل، سپاسره خوله کړه (۲)
چی و باغ ته د نسیم وشو (۳) سحر مخ
چی پی ولیده داستا جو هر د غا ښو
پت له شرمه په خپل آب کي کړ گوهر مخ (۴)

-
- (۱) ښ: که په اورښ کي .
(۲) ښ: د گل اطفال سره خوله کړه .
(۳) ښ: وشي .
(۴) ښ: چی پی ستا جو هر د سپینو غا ښو لید
پت له شرمه په ا و بو کي که گوهر مخ

له حياډې غټ و مخ ته کټی نه شم

کله لېږده خو ږو سترگوشي د زمر مخ

راهه ياد چي دې د سر و شو ندوخواه کړم

تکوم لکه مگس عېث خپل سر، مخ

که می وړولی دورک اشنا تر دره

و تلو ته ځکه نيسم درهبر مخ (۱)

«قلندر» هاله ميراته عاشق بوله (۲)

که يی و نیو ستا بانو ته د تهر مخ (۳)

---

(۱) اصل: ځکه نسیم زه و تلو ته درهبر مخ

(۲) اصل: قلندر ته میرا هلته عاشق بوله (بنس).

(۳) بنس: که یی بنه دی بنو ته د ځیگر مخ

د

«۱۴»

* ۱۰۶ *

* ۱ *

خوچی نه شی ستاله سینې زړه زما سرد
ستا خاطر به هرگز نه شی له جفا سرد
شایا سی به ستا د عشق په ماو نه شی
که سی زړه وي ستا په عشق کی له ژړا سرد
زه به خړنگ صبر و کړم ستاله سینې
که زړه د اشنا کیږي له اشنا سرد
نصیحت دې نا صح نه کوي وماته
نه به که ما ستاله غمه واویلا سرد
چی ستا حسن له بهتا ب څخه تیری که
ترو به زړه زما څخه شا نی شی له تا سرد
گوندي بیا سوسی ستا وصل پس له سرکه
څکه زړه د «قلندر» دی له دنیا سرد

* ۱۱۲ *

* ۲ *

که روان کرم تر لیمودو ینورود
 نه می یار په ژړا سورشواو نه تود
 چی د حسن په می مست راته ښکاره شی
 د لته زه د ژړا جوړ کړمه سرود
 که هزار درد درد ونه ورته ستایم
 په رضا می نه رادروسی په هیڅ دود
 ستاد حسن په چمن کنی د وهر ودو نه
 له دوو ستر گوزیا خاخی * باره، جمرود
 چی مدام د زړه په وینو آلوده وي
 داز ما کمیس یی خدا یه چپرته اود
 «قلندر» خرقه په غاړه ښی گرځی
 په د بدن دیار کوي د زرگی سود

---

* د خاخی کلمه ښایی چی په اصل «خی» وی .

ذ

«۱۵»

* ۱۱۸ *

* ۱ *

سخ يی سپين ورق ، خال و خط توری په کاغذ
خکه سرو سال عاشقان پلوری په کاغذ (۱)
دادی تماماً د محبت کمال تورو نه
یار له جدایی جی یار ژغوری په کاغذ
ته که نه را دوسی گاهی گاهی په خط یاد کړه
نیم سلا قات وینم ستا له لوری په کاغذ
مه کوه نا ترسه د جفا ستم را با ندې
کله کله یاد کړه خپل غم خوری په کاغذ
وران به هرگز نه شی کښلی توری له ازله
هر زمان که سترگی د چاوری په کاغذ

---

(۱) اصل : سرو سال عاشقان په داسې پلوری په کاغذ

ستوری دطالع هم له جبینہ معلو میړی

څه گوری فالونه د بخت ستوری په کاغذ

۲ مه گوره بی خطه «قنډره» یارو مخ ته

بی تورو پندیری چی څوک گوری په کاغذ

ر

۱۶

* ۱۲۵ *

* ۱ *

چی ویښته دې په سپین مخ شول ، برابر
لادې زیاته شوه هوا د مال و سر
په پیړیې کې حرص کوي گرم نه یې
سړی وړی شی په وخت د نواز دیگر
سپینه ږیره همسا واخلي تپیر یې
د روتی په طلب گرځي در په در
په زور تیا دې پیروی د کېدې وکړه
یوه ورځ نه شوې په منلو د سرو
په نما نڅه کی نیم رکوع کولی نه شي
درسته ورځ په تیتول کړې مات کمر

بيا ها له كه ارمان كړې وار به دې تېروى

چې دې لگى (۱) دلحد په خښته سر

په دنيا پسې ويښته چوپې له عقله

او د دين له علمه هيڅ نه پي خبر

قناعت هسې دولت دى «قلندره»

چې سړى كا په نيستې كې توانگر (۲)

« ۱۷ »

* ۲ *

❁ ۱۳۳ ❁

ستا ابرو (يو) هسې ياره كړم پي سر

چې پي خم لكه هلال كړم مات كمر

په بستر چې گمذار را سره نه وي

په سرو او ښولاله زار كړم بستر

د سرو ابو خيال سې نقش دى په زړه كې

خكه سړې او ښې سې خاشي تر بصر

له ياجو جود هجران څه خو گوښه يم

چې سې غم شود يار مدد سگندړ

---

(۱) اصل : لږى .

(۲) دا غزل له كليد افغانى څخه نقل شوه .

ستا له مخه کړم ژړا ساره آهونه

چی پروخت د گلووی باد مقرر

چی له مخانه له جهانه خبر نه یم

۲۳ هسی ډوب یم ستا په غم کی سرا سر

دازما سرو خرام وماته گوری

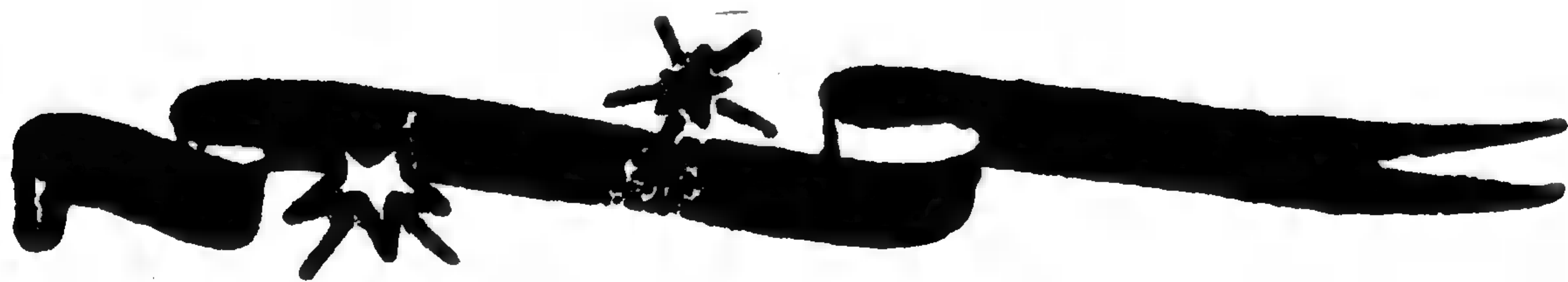
که و بیدو ته مایل شه صنوبر

که پرماد یار د وصل لوی اختر شی

هغه روځ به کوم زه حج اکبر

۲۴ هم په داچی قناعت لری په کند کی

په شا هانو پورې خا ندي «قلند ر»

په سهر يې نن مخ زما په لور کړ
«۱۸»

* ۱ *

* ۱۴۲ *

چې په سهر يې نن مخ زما په لور کړ

هم هغه مې په کور پورې د غم اور کړ

لا چمن مې تازه نه و رسيدلی

بياسموم د زباني په زمکه خور کړ

دریغه دریغه هغه خلک عاشقان شوو

چې وساته یې په سینه کې پېغور کړ

د زړه غوړ و ناصحا نو ته نه نیسي

خدای دلیر له بده فعله کرو کور کړ

لہ ہجرانہ عسی خم لکھ ہلال شوم
 دابرو یو لور یی لارا باندی زور کر
 خدا یزدہ بیابہ سی پہ کومو غوونوسر کہ
 چی یی فوج د ہجران خول راہسی سور کر
 ای میرا کہ شوک ژوندی پہ گور کپد لای
 «قلندر» بہ ستا لہ ہمہ سر پہ گور کر

«۱۹»

* ۱۳۸ *

* ۲ *

ستا چشمانو سی پہ سر کی ہسی شور کر
 گویا واران سی (۱) بہ داشور سرہ لاہور کر
 زہ پہ طمع دوصال دی خوش خرم وم
 رقیبانو دی آواز پہ چورا چور کر
 بہ مخمور وم ستا پہ سیو د لبانو
 بہ ہجران دی درست جہان راہوری اور کر (۲)

---

(۱) بنی : واران یی

(۲) بنی : پہ ماسوراور کر

چی نظر می دتقدیرو کر په کنبلو

تیر په خان می په داهجرستاد اخور کر (۱)

خوشو قتی به په مارا یشی عا لمد

که اشنا په خپله سر راته سرتور کر (۲)

رقیبا نو واره سخی را پخی کرې

چی دې سخ نن په اختیارد هند په لور کر (۳)

ماویل (۴) ته به زما سخ سپین کرې دلبره

ولی تاتر مهر ویا نومی سخ تور کر

---

(۱) بن : چی نظر می دتقدیر که په حالات کی

خه خو خان می له دغه جانبه سور کر

(۲) هن : خوشحالی به په مارا شی دمهر ویا نه—و

که میرا پخپله سر راته سرتور کر

(۳) بن : رقیبا نو واره سخی را پوره کرې—ولی تاتر مهر ویا نومی سخ تور کر

(۴) بن : ما وی.

درست جهان راته ويل چي (۱) مه جاروزه
 باري شه كرم (۲) چي جهان دي راته اور كپ
 په ژراسي كورو كلي خبردار شو (۳)
 چي هجران دي له فراقه په مازور كپ (۴)
 تل آهونه ستا په دركي قلندر كه
 تا چي سچي رقيب له خان سره خمسور كپ (۵)

-
- (۱) بن : ويل كه .
 (۲) بن : ولي شه كرم .
 (۳) بن : په ژرا باندي سي كور كلي خبر شه .
 (۴) بن : په ما اور كپ .
 (۵) بن : آه دي قلندر كه - ندي په درگاه كي
 سيراتا چي سچي رقيب له خان سره خمسور كپ

س

«۴۰»

* ۱ *

* ۱۵۹ *

گروه دسهر ویا نو که حق بین وای حق شناس

نه به و واه هجره کپی ما هوسره هراس (۱)

دارنگه روش دی دخوبانو (۲) په در بار کی

کله شي پادشاه کله کندول شي ورپه لاس

نه کوی دارو زما دزړه د زخم ولی

دم په دم زیاتپیری ددغه زخم اما س

سورگریوان په وینوزه، دخپلو وینو نامت یم

زړه زما په مثل گویا ډک د وینو طاس

---

(۱) بنس : نه به واه هجره زما هوسره ډپرو سواس.

(۲) بنس : د دلبرو.

شپه وروځ په دازه مستغرق یم د شراب (۱)

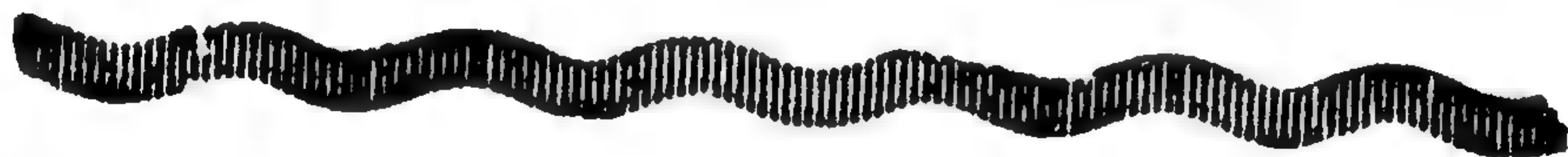
وینم بکې هر دم د خوبانو (۲) اذع کاس

دا واره خطاب د نیکو نیک دېدو بدته

هر چاته چی رسی خورسپری په خپل لاس (۳)

هر دم چی یی غواړی کشتنی غونډی حاضر دی

کله «قاندر» له تا باغی گرځی سواس!

---

(۱) ښ: په شرابو مستغرق یم .

(۲) ښ: د دلبرو .

(۳) د ابیت د بنایسته خان له جونگ نه نقل شو.

«۲۱»

* ۲ *

* ۱ ۶ ۶ *

تر ابدە بە کوڤ هوا هوس

چی اسیر کړې خدای د مینې په قفس

چی سوجوده یی پیا له فی الحالہ نوش کړه

په بڼه کار کی هیش په کار نه دی و سوس

د خوبانو زیارت هلمه بڼه رواشی

چی د خان په وینو وکانندی اودس

چی ونه خوري شیرینی دیار د لبو

په دوه لاس تندی وهی لکه سگس

ماچی زین د وینو بانندی په گردن کړ

بار بردار شوم همیشه لکه فرس

چی نقطه یی والف ور کړه له ب نه

شور یی کله کړ په جهان کی یو په لس

رقيبان ديار له كويه نه بښا ئيري

له جنته لرې بويه خا رو خس

په امن به دې راواخلي كه خاشاك شي

تل راكاري كاه رو باوځانته خس ۲۰

«قلندر» طوفانوي هجران په ا وښو

مگر ووايي سيرا چي بس كره بس

بښ

«۲۲»

* ۱ *

* ۱۷۵ *

لکه زه یم ستاد حسن په بازار خوښ

بلبلان به هسی نه وي په گلزار خوښ

ستاد زلفو درخسار طلب په زړه کی

خکه پروت دی پرچندرو قل (۱) بښمار خوښ

که یی غوخ (۲) که دغمزې په تیره توره

زړه (یې) لاشی (۳) ددی توری په پرهار خوښ

(۱) بښ : په چندر باندي .

(۲) بښ : که دې غوخ ، ب ۱ : که دې غوخ کړي .

(۳) بښ : زړه می لاشه ، ب ۱ : زړه می لاشی .

چی بی یاره پی له نورو خلکو خلاص کړم

مست هم ځکه وی دسیو په شرشار خوښ (۱)

چی پی رنگ دی ستا د زلفو په رنگ شوی

درست جهان کړ ځکه مېنکو د تاتار خوښ (۲)

له آزاره چا بازار سوندلی نه دی

ولی ته زما د زړه شوې په آزار خوښ (۳) ✓

---

(۱) ب ۱ : چی بی یاره پی له نورو عالمه خلاص کړم

مستان ځکه دی دسیو په شرار خوښ

ښ : چی بی یاره پی له نوره غمه خلاص کړه

مستان ځکه وی دسیو په شرشار خوښ

(۲) ښ چی : تشبیه پی ستانه زلفو سره وکړه

درست وگری مېنک کړ د تاتار خوښ

ب ۱ : چی تشبیه پی ستا د زلفو سره وکړم

درست وگری ځکه مېنک کړه د تاتار خوښ

(۳) ښ : ولی شوی په رسولو د آزار خوښ

ب ۱ : ولی شوی په گټلو د آزار خوښ

چي انشايي دي د عشق خوږې خبرې

ځكه شوم د دې مضمون په استفسار خوښ

په ژباړه « قلندر » سيرا (۱) خوښيږي

لكه گل دهارانونو په بهار خوښ

---

(۱) ب ۱ : يار

ط

« ۲۴ »

❀ ۱۸۳ ❀

❀ ۱ ❀

ونغاړه په یارېسی د عشق تمام بساط

لاندی کړه تر پښو ته بی له سینی کل نشاط

زړه زما [دی] مقراض د سینی ستا هسی غوڅ کړی

کله به رفو کاندی د صبر د اخیاط

سری او ښی به تل ستا پر با رخو باندې بهیږي

ودې کړه زړه، له عاشقی سره اخلاط ۲

کنج ته یی دمخ چی لاس ته اچوې نادانده

ډیر بویه د زلفو له ښا ساره احتیاط

ته ترخو رقیب د ښان تر څنگ نیسی دلېره

کله ملایک له سپیو کاندی اختلاط

چی یی نه وینم په سترگو «قلندر»

بی سیرا نه لار د سوات وینم صراط

ظ

«۲۴»

* ۱۸۹ *

* ۱ *

واعظان که هرڅو کاندې اختيار و عظ
ميځوار نه اروي په وخت کې د بهار و عظ
چې يې دردېند نه لگي په غوږ باندې
وهغو ته هېڅ په کار نه دی اظهار و عظ
د نادان له گفتگو په بهر ته گرځه
قبلو په سترگو پاس د هوشيار و عظ
دا آخره زمانه شوه زړونه تنگ شوه
چې اثر پر زوی نه کاندې د پلار و عظ
د وصال وړي په نور څه نه مړيږي
بي دولته کله اخلي سگار و عظ
د فاني حسن په سينه بندې مېشه
بلبل کاندې په چمن کې د يار و عظ
«قلندر» ازاروي مهرا پو هېرم
داور کې يدي رقيب د آزار و عظ

ع
« ۲۵ »

* ۱۹۶ *

* ۲ *

گوره څرنګه بلېږي په ناز شمع
درسته شپه که تر سحره ګد از شمع

پري پټنګ و ینی د زړه لکه تیل توی کړې
چی د سوز په ټول کی و که آغاز شمع

وایی زه تر تاوړوسې وسوای ایری شوای
سعلو میږي د پټنګ په پرو از شمع

هم خندا که هم ژړا په یوه دم کی
گوره څرنګه لری سوزو ساز شمع

لکه موم و یلی که زړه د پټنګانو
چی سرې سترګی واروی لکه باز شمع

تیمار ور که که له لارې رو نایی که
حقیقی مینه بازار ده مجاز شمع

د محمود زړه پری مدام لکه پټنګ سو

«قلندر» سترګی دي دا یا ز شمع

غ

«۲۶»

* ۱ *

* ۲ . ۳ *

هیش ساعت له غمه نه موسم فراغ

چی لرم د جدایی په سینه داغ
سورگر یوان لکه شفق د زړه په وینو

زه هم شومه چی سی وڅپښ ډک ایاغ
چی د سینی په خوړلن کی لغوړن شوم
خکه سرلکه سجنون شوم په دماغ
که پراوړوم با ران له دواړو سترگو

کرم خراب به سره لاله تمام دباغ
کښل بی دواړه قدسوند په لیمه کرم

که رو یباریی دراتلو را که ابلاغ
د پتنگ په دود په خان باندي جلیا کرم

د اسپن مخ یی دی د دوو سترگو خراغ

د سیرا پر شو ندو تور خال دی د سبکو
«قلندر» که پر گلو ناست دی زاغ

ف

«۴۷»

❖ ۲۱۰ ❖

❖ ۱ ❖

دل آزار می جانان (۱) لارشو هزار حیف
 په سینه می پیکان لارشو هزار حیف
 دازماسی حاد م ته خلکه راشیء [وگوریء]
 اوس له سایې دربان لارشو هزار حیف
 پترسره هم په چمن کی شوه گلونه
 دابلبل په ارمان لارشو هزار حیف
 چی بدن یی ؤ ارواح زما په تن کی
 اوس له تنه می خان لارشو هزار حیف
 زاهد خوند دیار دکوی نه دی سوندلی
 بوالهوسه جانان لارشو هزار حیف
 ستا دسیمی له کوخی اوهم له غولی
 «قلندر» چی گریان لارشو هزار حیف

---

(۱) اصل : جانان می .

۲۱۶

* ۲ *

که هر خو زه له خواریی د ابدن لرم خفیف
 دراستی له برکته هم قوی یم هم ضعیف
 صفایی د اندرون می له باطنه خرگندیری
 په صیقل د عاشقی شوم د او بو په دود لطیف
 ژسی اوړی تېروم د قناعت په یوه کند کی
 خبر نه یم لکه سروه که نوروزوی که خریف
 هر چی کښینی په مسند د عاشقیی
 احوالات شی د افلاک سراسر ورته کشیف
 غم د عاشقی دی چی د حده پورته گران دی
 نشته خوک په د هر چی مفرغ شی یا حریف
 د پښتو ژبی په شعر په داخله زما نه کی
 پرې دې نشود قلندر بهی حمیده بل حریف

ق

«۴۹»

❀ ۲ ۲ ۲ ❀

❀ ۱ ❀

بیاسی و خوت په کودی سیلاب (۱) د عشق
خان ومان می کړه لا هود ریاب د عشق (۲)
گوره خو به لرزه (۳) وخورم له فلکه
ماچی کښه ووه پر لب (۴) شراب د عشق
تل پرې وری د سرو اوښو بارانو نه
چی یی گرځی پرتندی سحاب د عشق
کو توالان د عقل سر په سجده کښه پودی
چی یی ورشی په کشور نواب د عشق

---

(۱) اصل : دریاب .

(۲) ښ : سیلاب .

(۳) ښ : بودری .

(۴) ښ : په لب .

تا هاله (له) به حساب غوښتی دلبره (۱)

که زما په سر کی وای حساب د عشق

دیگ چی جوش که د سر پوښ حاجت یی نشته

عاشق څه کوی دستار په تاب د عشق

د قیامت له غذا بو نو به امان شی

څوک چی تیر که په دنیا عذاب د عشق

حاجت نه لری وچنگ وړ باب ته (۲)

پغوی چی شب وروز (۳) رباب د عشق

احتساب به د عاشق په باب ونه که

که خبر شی محتسب په باب د عشق

ای سیرا که دستگیری کړې دادې وخت دی

دادی دوب کړ قلندر گرداب د عشق

ستاد سڅ په گنج کی ای سیرا صاحبه

تم تمام کړ «قلندر» گرداب د عشق

---

(۱) اصل : غوښت ای دلبره. (بش).

(۲) بش : وچنگ و ترانی ته .

(۳) بش : پغوم چی شپه او ورځ .

ک

«۳۰»

۲۳۳

۱

که خواهش لري (۱) ددرست جهان بهتر څوک
بيا به نه موسی بل دارنگه دلبرڅوک

دجنت درو دیوار به واره هیر که (۲)
که یو ځله قدم کښیږدی ستا په درڅوک
داورنگ وخت و تاج و ته به شا که (۳)

که غمونه دخپل یار که تاج افسر څوک
چی نصیب یې شهادت وی ستا په درکی
وری به څنگه بلی خواته آب و خورڅوک

چی دمنځ رڼا دې تېره تر آفتاب ده
نور به څه کا دلربا دورځی نمرڅوک (۴)

---

(۱) ک : که آرزو لری.

(۲) ک : کا

(۳) ک : کا

(۴) اصل : تروبه څه که چی ورځی دلبرا نمر څوک (ک)

يی غم دیار اغزی شی په مسند کی (۱)
 تروبه څرنگه آرام که (۲) په بستر خو ک
 ترې به نه ووځم هرگز هوسره پوهېږم
 که لېرووېنی پوځل د عشق کشور خو ک (*)
 چی یی اوښو دمخ آب دی پیدا کړی
 بیابانه نه موسی بل دارنگه مخور خو ک (*)
 چې د ناز دستار په سر که (۳) « قلندر »
 ورته کله شی کتلای برابر خو ک

-
- (۱) ک : په بستر کی.
 (۲) ک : تروبه څرنگه آرام کا
 (*) دا دوه بیت په کلید افغانی نه نقل شوه.
 (۳) ک : سر کا.

ل

«۳۱»

* ۲۴۲ *

* ۱ *

له رخساره دي اور پوري شو په گل
تورکاگل دي کبرمات کړدسنبیل
مر غلرو دي وغانبنوچرا وور کړ
په سرو لېو دي يا قوت وسو کوگل
اور اوبه په يوه لوبنی کی زیست نه کا
غلیمان دی سره عشق او تحمل
نېو هېرم چی دکوم یوه رضا کړم
اخته مه شه په د ا هسی بلا بل
ددنیا داسو دوزیان به په ما هیر کړی
که خپل لب راته نزدی کړی دک په مل
«تلندر» سیراله د رده بویه روغ شی
هو بنیاران دي بنه صحیح که په منگل

لکه داغ چی لاله ایسی دی په دل
 هسی داغ می دی د ننه په کو گل
 سر زد . می غورخوی په ونو غنو
 مشهور یم د غمونو په د لدل
 سرپکار زماله باده د خزان شو
 حیدری کرم خکه غر لکه بلبل
 د غنچی په دود دزه په وینو دوب یم
 چی تل خپری گریوان ناست یم لکه گل
 لکه کوپی داو بو تل حرکت کرم
 بعضی شین یم بعضی تور لکه منبل
 گاه سی کنبه پودی د وصال په عماره کی
 گاه سی وروی د هجر په منگل
 چی اثر د لعل ولبو پکی نشته
 خکه میل « قلندر » کاندی دمل

« ۳۳ »

* ۲۵۵ *

* ۳ *

چی می نشته و بل لورته دزره میل
پیدا کړی خدای دیار هم په طفیل
منتظری دی دیدن ته غټی سترگی
دا نرگس په شپه وروځ نهارولیل
دائن روځ حج اکبردی که نصیب وی
چی وتلی شاه دقتل متا، په میل
اوس سی خای د فکر یاد نشته چې وکړم
اوس می نه ومخی په یاد د ترکوخیل
په هغه دم به ساور کړې « قلندر»
چی دې قطع شی دیار د وصل نیل

۲
«۳۴»

* ۱ *

* ۲۶۰ *

زه وصال دخو برو يانو مدام غواړم

بپهو ده له لا له گله دوام غواړم

د يو بچه له آدم زاد سره سا زنه که

زه ناحق له دې فلکه آرام غواړم

لکه سپی چی کله تو کړی کله چغه

ستاله لطفه زه دا هوسره اکرام غواړم

سکند روار دتار یکیې په پالنه

مهتر خضر په چشمه د حیوان غواړم

«قلندر» ته ستاد د رسلنګی بس ده

هسی نه چی منصبونه انعام غواړم

* ۲۶۵ *

* ۲ *

زه مدام مينه پرتا کړم
 بې له تا به بې هرچا کړم
 ته خوشمع د مجلس بې
 محان به زه پرتا جلا کړم
 ته خو گل بې په چمن کې
 زه بلبل غوندې نوا کړم
 زه عاشق ستاد کوشی يم
 دخپل محان په سر سودا کړم
 خپل اختيا رمی وایه پرېښو
 اوس به کارستا په رضا کړم
 چې ما ولیده ستا حسن
 بې اختیاره دې شیدا کړم
 چې دې سهر په ما وکړ
 له عالمه دې جدا کړم

مخ دي ورځ زلفی دي شپه ده

توره شپه به سپين سبا کړم

غم په برخه د عاشق دي

زه خدای ستادغم اشنا کړم

عالم نوری که خبرې

زه تل ستادمخ ثنا کړم

هغه دم چی له ما بیل شې

په ناروسوې ژبا کړم

قلند رقصم په رب خو رم

که نور مینه په میرا کړم

« ۳۶ »

* ۲۷۷ *

* ۳ *

ستادا سرولبانو مرتر پایه په زندان کړم

نه خلا صبرم یاره ډره داردې د جهان کړم

اور ستاد بلمتون دی زما په خان چی نگید لی

خچی زه داوینو دچشمانو په نیران کړم

هجردي سوراوردی زه دې وسومه نا ترسه
گوره په سره اورکی په امان دې پاک سبجان کړم

ستاد محبت په تاو صورت زما جلیا شو
خلاص می کړه دلبره سجنون طور (دې) گریزان کړم

بڼه هغه سجنون وچی هی ځان وسو په اور کی
زه دې له فراقه ودیدن ته په ارمان کړم

تا خو «قلندره» ځان مشهور په درست جهان کړه
خه ورک شه وردرومه تقدیر پوه په دایان کړم

چی رایاد یی سپین غابنونه سپین لبان کرم
 درد اوښکو یی نثار تر گریبان کرم
 توری زلفی (هې) چی اوریخی کرم په زړه کی
 توی داوښکو له چشما نوهرې با ران کرم
 مښه شراب کباب د زړه ورلره وا خلم
 چی زه خیال د هار په سترگو کی مهمان کرم
 دا اختیار جلب سی و سپا ره صحرایه
 په طلب د آهوزیست پر بیا بان کرم
 زه مقوم شوم لکه گنج په ویرانه کی
 عاشقی په خرابی کی آبادان کرم
 ستا د سڅ تر شمعی ځان قر با نومه
 سر بازی لکه پهننگ پر دامیدان کرم
 لکه غشی غورځوی می یار له ما نه
 چی مطلب یی د کووړوڅو کمان کرم

په شپه شمع ستاد وصال خان ته کښېږود م
سفتگی د سر غلرو په چوگان کړم

ډک کړیوان په لعل یا قوتو سره ناست یم
خدای د عشق په کارو بار (کی) بدخشان کړم

چمن عین جهنم دی زه ها صی یم
چی بی ستاله مخه مخ په گلستان کړم

که په لاس کی یی کښتی کړم دا برویو
«قلندر» به د ډیلی شاه جهان کړم

« ۳۸ »

* ۲۹۴ *

* ۵ *

هسی ډوب تمللی په غم کی د آشنا یم
په معنی کی ناپیدا یم که پیدا یم

خدای دې زما په خپر په عشق کی هیڅوک نه که
چی بی ملکه بی وطنه بی ماوا یم

څوک سی نشته په دنیا کی چی عمخوړوي
له دې خپله حاله څه وچاته وایم

په هر دم چي وي ولورته قدم اخلم

گويا داپه نيت وتلي دغزا يم

دفلک په گردشونو هسي چور شوم

چي شهيد گويا پر عين کر بلا يم

خال دنقش په ديوال کي خرگند پري

هسي شان ستا په غمو نو مبتلا يم

چي مي نه کيږي سيالي له خوږويانو

«قلند ر» که مرو ريم هم پخلايم

«۳۹»

* ۶ *

* ۳۰۱ *

دخپل يار له لاسه هسي رنگ خراب يم

دوب لاله غوندي دوينو په گرد اب يم

دوصال عمر مي (۱) هيڅ په حساب نه دي

اوس په هجر کي د عمر په حساب يم

چي دها رو ږي خبري کم رايادي

څکه خوښ سدام په چنگ وپه رهاب يم

---

(۱) اصل: غم سي .

چی له اوښو می جاری سیندوسیلاب شو

لا هو کړی دې داو ښو په سیلاب یم

دساقی شراب می کښینا مته په سر کی

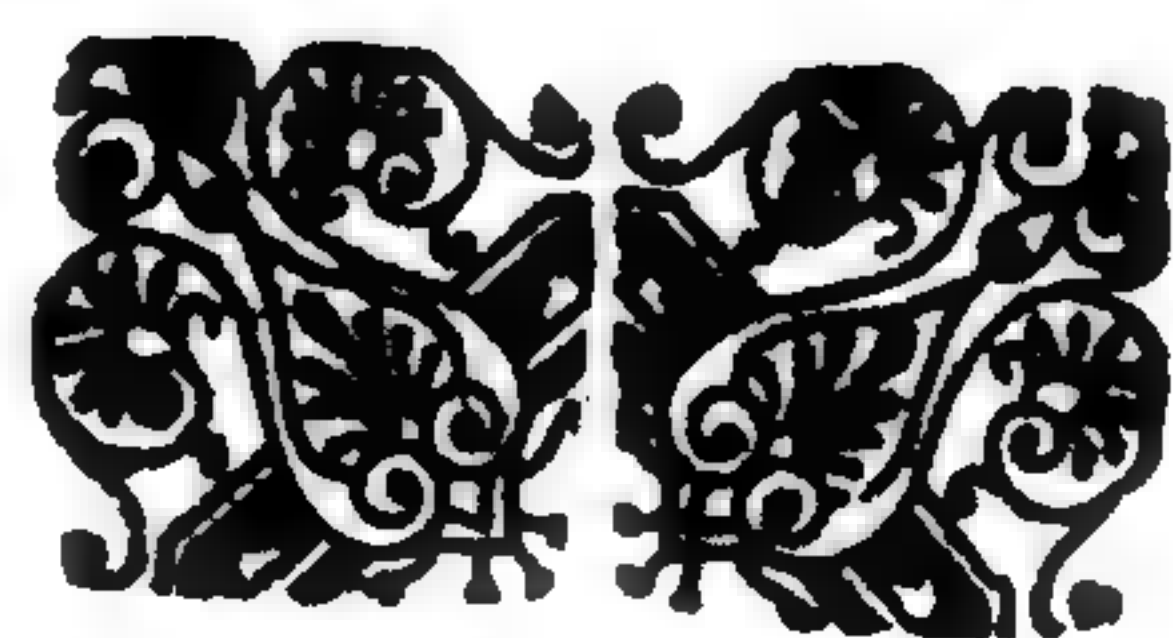
زه له پند ه د نا صبح په ا جتناب یم

چی می خوږ وصال دیا ر له لاسه وووت

زه مفتون ځکه مدام ناست په شراب یم

چی پی لاس له یاره وکښه زهد کاندی

«قلند ر» ځکه زاهد تـه پـه عتاب یم

۱۵

را بړه مه (۱) شی د غم صبا ده   یار دې جدا کړ زما له ارواحه (۲)
قلندر ډوب شو د غم په اوښو (۳)   لاس و رله ور کړه میرا ملا ده

۱۶

سینه می سوې د عشق په اورد

را باندي تنگه دنیا ترگورده

اشناسی زلفی په سخ خوری کړی

که مکه پته په اتلس توره (۴)

۱۷

را بشکاريه مه شه بی وفا یاره

په زړه دې زخمی کړم سینه افکاره

---

(۱) بنس: د بړه (۲) بنس: زما له ارواحه (۳) بنس: د غم په سینه کی.

(۴) دا څلور یزه د بنایسته خان له قلمي جو ننگ نه نقل شوه،

په ويل كې هسې لفظ تر خوله خېژي
چې تمام عمر كوي پسي ارمان

كه دې زړه غواړي له يارسره خبرې
مشغو لا كوه نادانه د قرآن

كه وياړوته د زړه خبرې وكړې
هغه را ز به درنكاره شي په جهان

چې په عيب دې خبرشي نو رې پټ كه
په داد ورهسي نشته دي ياران

اعتبار يې په ياري كې پاته نه دي
اوس يا ران دي په معني كې غمازان

په لباس لباس به خوله درته خوږه كه

عيب جوړي به دې كوي عيب جويان

كه دې خپله خوله په واك شي «قلندره!»

د فلك له خولي به بيا موسي آمان

* ۲ *

❁ ۲۲۱ ❁

مه دروه يا ره خپل زړه ته داگو مان
 چي به وپا يم بي تازه يوز مان
 د بشر زندگا ني بي روحه نه وي
 ستا بقا ده سسيحا زما دځان
 چي تماسه شپه زما په غم کي ژاري
 څه به نه سوځي پر شمع پتنگان
 د سرو لبو او رمي هسي په سر بل دي
 چي مي وسو سراسر پرې خان ومان
 د سپين مخ د تورو زلفو په ارزو کي
 گوره را غله خراسان او هندوستان
 ستا خونخوا روسترگو هسي زه شهيد کړم
 چي زيارت له مي را دروسي انس و جان
 ته زما په و اوپلا نه زهير پرې
 د بهار په وخت کي بادوي هم باران

که (دسر) بندل بیجده گرانه چارده

میا محمود نو کرو و ماوته آسان

[ژاره] «قلندر» د سیرا صاحب له جوړه

[نشته] چی په تابه که څوک بل سړی ارمان

« ۴۲ »

* ۳۳. *

* ۳ *

که څوک و خوری دا د عشق د خوړو سوکک نن

ورڅرگند به شی داخلک په تش پو کک نن

مونده نه شی په جهان کی که پی غواړم

خوبښ د مینې په دستور د اهری [شان] توکک نن

په میزان د عقل لکه را کښپوزي

که پی کړمه په میزان د عقل چوکک نن

تورې او ښی تو یوه د زړه له کانه

چی چشمی شوې د الماس د بانو نوک نن

نه وچاوتنه غوړ باسېم (۱) نه څه اورم

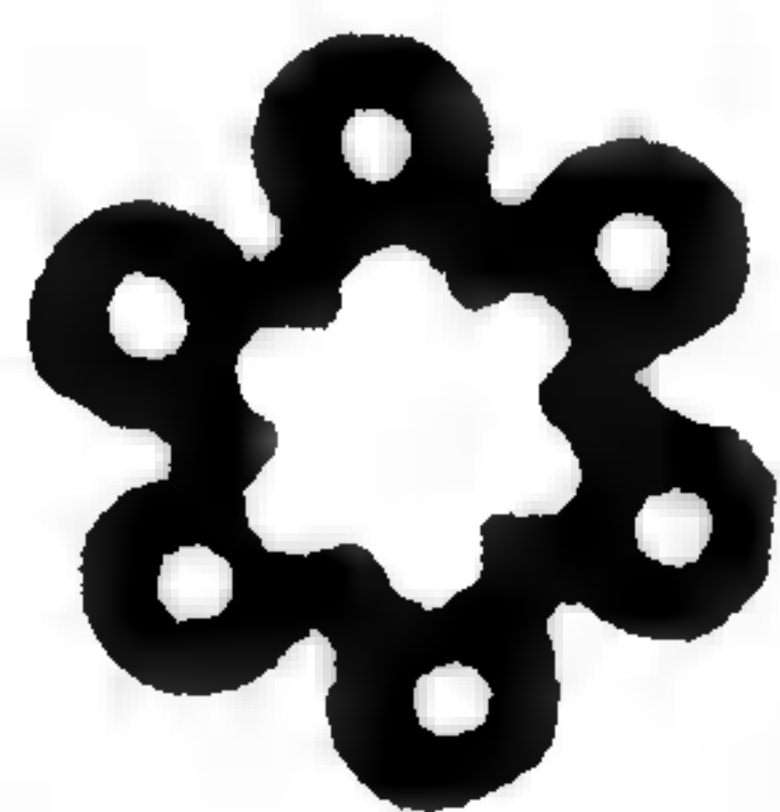
چی خوړلی یم په زړه دسېنی څو کک نن

داجل شوی به واره بدل نه شی

یو په بله سلامت څه له که څوک نن

چی له سره دې آخر دی پر یو تلی

«قلندره» په سر سبز د دستار هوک نن

اصل : بابسی

و

« ۴۴ »

« ۳۳۷ »

* ۱ *

نه می پر پردی عشق هرگز د عقل به ورشو

شپه وروخ می سردی تل د عشق به خر خشو

عقل به د عشق په مخ کی څرنگه د ر پړي

کله (به) موږک په مخ کې ودر پړي، نه پړي

دادمک د عقل ودانی چی وه له پرمی

ورانده په لمبو کړله د عشق د اور بښنو

زړه می له هوسه د جنون په باده مست شو

غابن دې شین د عو بن راته تیره شوله لشو

عقل که د عشق پر تیخته نقش بالاجروف کړم

عشق می په ژړا که د حرفونو شست وشو

درست مطلب مونده شی له کوتاهه عبارتته

تل متن مشکل گوره حل کپړي له حاشو

عقل چي پخته شي په نامه د عشق (يې) بولي

وړك شي نوم د سيوله اد خاله د تر شو

فضل د سبجان په «قائدر» د شعرو شو

دا واره سبب فصيح بليغ ؤ د سا شو

«۴۴»

* ۳۳۵ *

* ۲ *

ننگ ونام سي دخا طره بيرون كښېښو

نن سي خرننگ په ځان نوم دمجنون كښېښو

چي يي زړه په سل پردو كي ؤ سا تاي

اوس يي ستاودي ښو ته بيرون كښېښو

هومره جوش سي د غم اوښو را پيدا كړ

چي يي طعن په جيجون په سيحون كښېښو

اوس خبر شوم ستا د غم له لذتونو

چي سي سرخپل د فكرت په زنگون كښېښو

چي سي قدا له داله خم ؤ ستا په غم كي

سا پر ځان ځكه خطاب د ذوالنون كښېښو

ماچی ستا د عشق به غم کی سبق ووی
 په لوبو کی می دفتر د سکون کښېښو
 ستا په غم کی هسی رنگ به خوار شوی
 زما نی می په سر باندی گردون کښېښو
 تا پر وا د «قلندر» په نازونه کړه
 آخر سړی به زنگون کی محزون کښېښو

«۴۵»

* ۳۵ ۳ *

* ۳ *

چی مین شی دلیر په سرو لبا نو
 اور به پوری پخپل خان کاندی یارانو
 چی اول سی نصیحت کړ نور عالم ته
 اوس سی خان و ته در بولای سیخوارانو
 ستا په در کی سلانگان پراته بی شماره
 د دیر ن مهر کوه پر عاشقا نو
 زه چی ستا وروښان مخ و ته نظر کړم
 لب دی سره دی حاجت نه لری دپانو

ستادور و خوپه کمان باندې زخمی شوم

قراری دی له مایو وړه په چشما نو
چی له حسنه دې بنایست گلونو رانیو

ځکه خای په سینه پاس ونيو یارا نو
چی بهار په تپريدو شه خزان راغی

له خزانه فریاد کا نوی بلبلانو
ما به ستا د زنی خال په منگول راوړ

که می لار کیدای د زلفو له مارانو
که تا زه چیری په مهر یا د ولای

ما به ولسی وورست د رقیبا نسو
«قلندر» (دی) تاسیرا په غم کی سوی
لکه وسو خان پر شمع پتنگا نو

«۴۶»

* ۴ *

* ۳۶۳ *

مخ پی پوری کړې لمبی په عاشقانو

خوشحالی شوه همیشه پر زندقانو

غمازان پی بی حساب به پرتاوان شوه

چی مجنون غوندی خوب که هر مغیلا نو

خوشحالی به هرما هغه زمان راشی
که می شمار که یارد خپل در له سکا نو

چی سفر یی له وجوده ر هڼما شو
پر آسمان کنښینو قدم پیغمبرانو

رهبران می پاته نه شوه ود لیر ته
زه به هم ورپسی کوچ کوم یارانو

چی یی زهر فرمایلی دی عاشق ته
اوس ژړا بویه په درد طبیبانو

(قلندر) زه «قلندر» یم میر اشاهه

اوس یی ته حسابوه ستاله یارا نو

«۴۷»

* ۱ *

* ۳۷۰ *

له مطلوبه څه وفا غواړی طا لېه

په ظاهر ورته نژدې با طن غا يېه
ته به څنگه ومطلب (۱) وته رسېږي

چی دې هره چاره ده (۲) ناستا سېه
یوسرېل سړیکه مان په پېرته گرځي (۳)

بی خبرله عجایب له غرا يېه
چی لاس و کارې هاله په لاس کښيوزي

دطلب لارده جدا له سطلېه

په هرلورچی یی را کارې پسی درومی

دامرکب جداتله نه که له را که

(۱) بن: څرنگه ومطلب ...

(۲) بن: هره چاره وينم ستا....

(۳) بن: يکهما ن په پېرته گرځي یوسرېل سر

تور هغه به و مطلب و ته رسیري

که ور وښيي ته لار د عشق طالبه

اختیار کړي ماستا درپه خپله نه دی (۱)

اشارت دی ستاد حسن له جا نه

زه دیار د در سپیو خدمتگار یم

په داکار کی برا بر یم له صاحبه

عشق د ښکلیو دین مذهب «د قلندر» دی (۲)

تور به په پوښته له دین له مذاهبه (۳)

«۴۸»

* ۳۷۹ *

* ۲ *

که وصال زما له یاره شی رقیبه

ستا به هم سینه بیمار شې رقیبه

که زه لاس تر غاړه گر خم له دلبره

دغه غم پر تا (۴) دوباره شې رقیبه

---

(۱) ښ : ماستا درپه خپله نه دی اختیار کړی .

(۲) ښ : دین مذهب د قلندر عشق د دلبر دی .

(۳) اصل : له دین له مذاهبه .

(۴) ښ : په تا .

له بد خو په به ته هاله (۱) گبره واورې

چی زمین پر تا (۲) همواره شی رقیبه

داشنا له کوشی (۳) زه کله جارو شم

که بشره می هلته خواره شی رقیبه (۴)

ستا عیا ل به واره یی تیغه حلال شی

که مجلس می له دلداره شی رقیبه (۵)

په سوگند باندي به ستا (۶) باورونه کرم

معلوم داستا له (۷) کوداره شی رقیبه

«قلندر» (۸) به خان پرتاباندي غازی کرم

ا شارت که له دلداره شی رقیبه (۹)

---

(۱) بن: مگر هاله . (۲) بن: په تا .

(۳) بن: دلایر له کویه

(۴) بن: که بشرمی هلته خاورې شی رقیبه .

(۵) بن: په غماز و به یی تیغه مرگ رواشی - که مجلس یی له دلداره شی رقیبه

(۶) بن: په سوگند به دي هرگز .

(۷) بن: معلومی دی له ... (۸) بن: زه قلندر ...

(۹) بن: که می بخړه له دیداره شی رقیبه .

* ۳۸۶ *

* ۳ *

ستا جفاشوه په ما باندې هسې زوتنه
 نېو هېرم ياره لار شم و کوم روتنه
 ستا هجران يمه دې حال ته وسولې
 ارزومن شوم په شان شان له خپله موته
 همېشه به وي بې روه بې پلوه
 چې درد رومي دستا و لوري ويلوته
 نمر سهوېدې له حيا مخ نغاړې په ابر
 چې کتنې نشي د مخ ستاو پر توتنه
 دا خزان څه خزان نه دی چې لیده شي
 تېښتېدلې دی چمن ديار له چوتنه
 دم په دم سي لاخو ناب دزړه زيا تېږي
 چې سي نه کوت دا شهادت رگونوته
 چې سحر سحر فر ياد کېږي «قلندره»
 يلېلا نو تعليم واخيست ستاله موته

* * *

* ۳۹۳ *

د ۱ دنیا سی کره تمامه لت په لته
 بیاسی نه موندیو اشنا پکی بی و ته
 تعزتاو ډیر و او وینو ته نظر کره
 چی تمام جهان سی کړ په او وینو خته
 لکه لیندی چی لینده له ورايه ولی (۱)
 هسی پری ایستم ستا هجر لکه سته (۲)
 عزیزا نورانه لا مرو او په سر کړ
 خدای په لار کی د چا پری مه پاسی خته (۳)

(۱) بنس : لکه لیندی چی غشی ولی له ورايه .

(۲) بنس : هجرزه له سته .

(۳) بنس : عزیزانو و او لا س رانه په سر کره * الهی ده و چاهه پریبا سی خته

اندا سونه می تمام ذری ذری شوه

چی پرو لو ید ه د هجر لو یه گته (۱)

د سیرا د قبر خای دی (۲) په لا هور کی

«قلند ره» (۳) بی واخله لته پته

«۵۱»

* ۳۹۹ *

* ۵ *

ای زما د زړه ایتها جه

زه یم د پرد راته سجتا جه

لیر درب د پاره غور کړه

سحبو با نا زک سزا جه

---

(۱) ښی : هرا ند ام (می) لکه مات هسی ز خمی دی

پری اویدلی ستا د هجر لو یه گته

(۲) ښی : د سیرا صاحب روضه ده.

(۳) ښی : شاد قلند ره ...

ستاد دویه خا و رو خوښ یم
هی توبه له قخته تا جه

د رقیب دې منت ها و کرم
څنگه بدېې احتیا جه

تار یك زړه می منور کړه
ماه چهره و خسار مړا جه

زړه می دوب شوو تی نه شی
د غمونو له امو اجه

چی اوده بخت می بیدار شو
ته اوس نا رې کړه دجا جه
دوست جهان دې مسخر کړه

څوك خلا صیبری ستاله با جه

تر سنگ سخت چی لاپه خوی (هی)

«قلندر» د زړه زجا جه

«۵۴»

* ۴ • ۸ *

* ۶ *

زړه می هسی ر ننگ افغا ردی (۱) ستاله د رده
هم می لب شکر گدا ردی ستاله د رده
خان می هسی شان بیمار دی دل آرامه
چی و سرگ ته طلبگا ردی ستاله د رده
چی می بخړه (۲) ستاد غم مولا نصیب کړه
په عالم (۳) می افتخار دی ستاله د رده
غه حاجت دی (۴) دو یلو چی پی وایم
خود می حال درته اظهار دی ستاله د رده
دا ظاهر صورت می خود درته ښکاره دی
هم په زړه کی می پر هاردی ستاله د رده

---

(۱) ښی : اوگا ر شه .

(۲) اصل : برخه (ښی) .

(۳) ښی : په جهان .

(۴) ښی : حاجت کوم و .

چی مدام پی اوښی سړې په سڅ بهیو ی
په گر یوان می لاله زاردی ستاله درده

زه خو ستا په درد وغم کی لویی موسم
که د نورو گړی عازدی ستاله درده

ستا په د ر کی قنند ر له خلکو بیل شو (۱)
له وحشیو سره شما ردی ستا له درده

«۵۴»

* ۳۱ ۶ *

* ۷ *

هغه دم شم زه آزاد له بله بنده
چی می بند شی تار د زلفو له کمنده
همی خوندمی داشنا په در کی بیاسوند
چی می قنند په تالو، خلق کی شویی خونده (۲)

---

(۱) بن: له خلکه بیل شه

(۲) بن: شه قنند می په تالو کی شو و ناخونده.

لکه سبک چي په پردو کي (۱) نه پتيزي
 ستاد درگدايي هسي ده له خونده (۲)
 په سوگند (۳) سره وانو بتم له عشقه
 اوس توبه کړم نصوحازه له سوگنده (۴)
 دانا صحراته مدام کاندې پندونه (۵)
 مينې زه کړم بي پروا له دغه پنده
 ددې خلکو په نظر کي (۶) ناپسند وي
 چي جفا جوړ ديار لکه نا پسند

---

(۱) - بن : لکه سبک په سل پردو کي.

(۲) - بن : په خونده.

(۳) - بن : په هزار سوگنده .

(۴) - بن : اوسې توبه نصوحه وکړه سوگنده.

(۵) - بن : پندونه کاندې .

(۶) - بن : دوگړي و نظارته .

۴ په دادور سر بلند هغه عاشق وی (۱)

چی دیار په در دوغیم وی سر بلند

«قلندر» خکه دیار په رضا دروسم (۲)

چی غلام بی اسری نه که له خاونده

«۵۴»

* ۸ *

* ۳۲۳ *

خومانی په پورته ځی دچا بلند

هوسره ښکته و رته کیري لویه کند

غلط مه شه د فیک په شنه کندونه (۳)

په خرڅه کی گرځوی هزار کمند

خرځوی هزار دیناره په کودری

چی امید که گدا یا نه دولت مند (۴)

---

(۱) بن : هغه شما ریږی.

(۲) بن : دروسی .

(۳) اصل : په سوگندونه (بن).

(۴) بن : دسروزرو نقدی پلوری په کودرو .

چی امید که د دنیا له دولت مند.

داد نیا په مثال غول بیا با ځیته

هسی مه د رومه هوښیاره خردمنده

طامع شهید د فلک و سرسایي ته

همیشه به سرگردان یی لکه ژونده

د شاهانوله زوبفتو (۱) خلعتونو (۲)

زساخوینه ده خرقه (۳) په سل پوژده

دمیرا په دز هوچپری قدم مه پوړده

ستاچی نه زده (۴) قلندره خوشامنده

---

(۱) بن : زرکشو

(۲) اصل : خلعتونو

(۳) بن : ماته بڼه ده پالکی په ...

(۴) بن : چی دی نه زده

* 9 *

* 7 2 1 *

چی دې جمع نن په غولۍ خلکه ده.

دا گویا زما دقتل معرکه ده

عاشقان لکہ مرغان پکی پر کیوی

مہینہ خولہ دی گویا عین ایسی پر کدہ

سرو مال می د بوسی په بهادر کمر

نور دې پاته راته وايه هديکه د .

۴ پی دوصل له تعویذه به روغ نه شم

ما خورلی د هجران بده ډکه ده

که نور هیش در پاتہ نہ شوہ «قلند رہ»

د میرا آغ—ا—ثیا دی تلکه ده

سینه می درسته له تاره جله ده
 د عشق لمبه می په زره کی بله ده
 د ازه چی ژارم خلك دې خاندی
 زه لیونی یـم که دنیا لله ده
 عنکه لمبه می په زره کی بله ده
 را ته ولاره دیندیو دله ده (۱)
 زما دصبر پیری شوه مسا ته
 دسینی هسی نسا تساره چله ده
 د ازه چی ژارم په محبت کی
 ژرا می برخه هم له ا زله ده
 کریوان په وینو سورالود . گرخم
 بنادی می واره په هم بد له ده

---

(۱) اصل: چپی راته ولاره دانجنو دله ده (ش).

قا صده ورشه خبر یسی را وړه

چی د راتلو وعده یی کله ده

«قلندر» دروسی نیت یی د کوچ دی

کله یی تاته سیرا معطله ده (۱)

---

(۱) داغزله دینایسته خان په جونگ کی په نیمگړې توگه

داسی ضبط ده:

دعشق لمبه می په زړه کی بله ده

سینه می در شته له تاوه تجله ده

زه چی ژړا کړم خلکه خا ندی

زه لیونی نیم که د نیا بله ده

هزاوشتی می په زړه کی لکی دی

را ته ولاړه د لیند یو د له ده

«قلندر» دروسی نیت یی د کوچ دی

کله یی تاته سیرا معطله ده

* * * *

* ۱۱ *

خولیل غوندی داستا جانانده ده

د سجنون په شان د ډي ځای ویرانه نه ده

چی دخال وخط خبری پکی نه وي

د عاشقو په کار داترا نه نه ده

سمند راتلای هر دی لار کله شی د عقل

دا د عشق مقدمه فرزا نه نه ده

چی د عشق دوزد کارونه پکی نه وي

ستا دزره خانه هرگز ودانه نه ده

له سره بازه سره راز کاندې هوښیوم

دا خبره ده ښکاره پنهانه نه ده

چی شهاده سر بندل سره خوښیوي

داد سر سا تنه هیڅ بهانه نه ده

ستا له زړه به غم هرڅه ځی «قلندره»

چی محبوبه درته بیا خندانده نه ده

که خبر شی دمر کوتی له ناتاره

لاس به وانخلي دنا بودې له روزگاره (۱)

تر مراده یی څو کڼ نه دي رسولی

دا دنیا ده نامراده بی مداره

څو مړوندي تر څاو رو لاندی ډوب کړه

دا دنیا ده (۲) بنایسته ناوی مکاره

(۱) ښ : لاس به واکړې د دنیا له کما رو باره .

(۲) ښ : لا دنیا ده .

خوله چی وازه شی دنیا ورپوری خاندي

د دنیا د پاره مه خاندنه بیکاره

د دنیا مینه خونی توره بلا ده

د بلا مخی لومه ورځه (۱) هوشیاره

خو دې لاس رسپوی هومره ځنی تښته

د دنیا توره سریتۍ ده آدم خواره

دنیا چول بیا با نیدۍ پکی مه ځه (۲)

ځان پر بیا مې ترکمره ترحصاره

په دنیا پسې هاطر غوندې جار وزې

ولی نه ږدې یو قدم د دین د پاره (۳)

---

(۱) مین : مه درومه

(۲) مین : دنیا غول بیا بانیدۍ پسې مه ځه

(۳) دا بیت د بڼا پسته خان له جونگت نه نقل شو.

د حلال د حرام نه کوي پوښتنه

هسي څغلي لکه او بن څي په سهاره (۱)

سودا گريي واړه سرو هلي لاره

د ريغه دريغه د د نيا پوچه بازاره (۲)

لکه ملي هومره خلک څني لير دي

يو ساعت نه ده دنيا په چا قراره (۳)

داد نياسر داره سپي ده «قنندره»

د سرداري سپي ټولې پېرې په مرداره

---

(۱) بن: د حرامو د حلالونو کوي پوښتنه. هسي څغلي لکه اوښه بي سهاره

(۲) بن: د دنيا پوځه.

(۳) د ابیت له بنایسته خان جو ننگ نه نقل شو.

* ۳۶۳ *

* ۱ ۳ *

ناست یم ستاله لاسه زره پاره سینه افکاره
ته له مانه مخه غواړې فلکه ستمگاره

ته یو سوش کړک بی لایق نه یی دکلونو
ولی هلبلان شرې کم بخته له گلزاره

یار دی له مابیل کړ تاخو هیڅ بنادي ونه کړه
واپه مخه دې وگټل رقیبه دل آزاره

یو دې دهجران په تناره کی لوغون کړم
بل دې درقیب سینه رایځه کړه سیاه کاره (۱)

هر یو گل به خارشې په لمن زما خرخیرې
سیر دکلونو چی کوم بی خپله یاره (۲)

(۱) دایت دینایسته خان له جونگ نه نقل شوه

(۲) بن : هر یو گل دې خارشې په لمنه راغر خیرې

سیر دکلونو چی کوم بی خپله یاره

ته چی دونا طمع کوي له سرو قدو (۱)

سرو به (۲) هیچالیدلی نه وی میوه داره

غوخ دي «قلندر» په تیغ دهجر کړی نیازه (۳)

مه کړه میرانو ره جفا در ب د پاره

« ۶۰ »

* ۳۷۰ *

* ۲۴ *

سراول په سیننه کی ته خپل ذری کړه

گوره پس له هغه و دلبروته ناری کړه

هوخ پرتا اثر نه کا زما تاوده آهونه

خکه په دوه لاسه می گریوان پارې پارې کړه

---

(۱) بن : سرو قدو.

(۲) بن : سرو به.

(۳) بن : کړ دلبره.

بد نصیب ، له نزدې یاره کړمه لېرې

تل له دې غمه په وینو سترگی سړې کړه

راپسې دې بد هجران کړه نه خلاصېږم

ته رقیبه دهجران را ته ناری کړه

نه خلاصېږم چې نزدې درشم دلبره

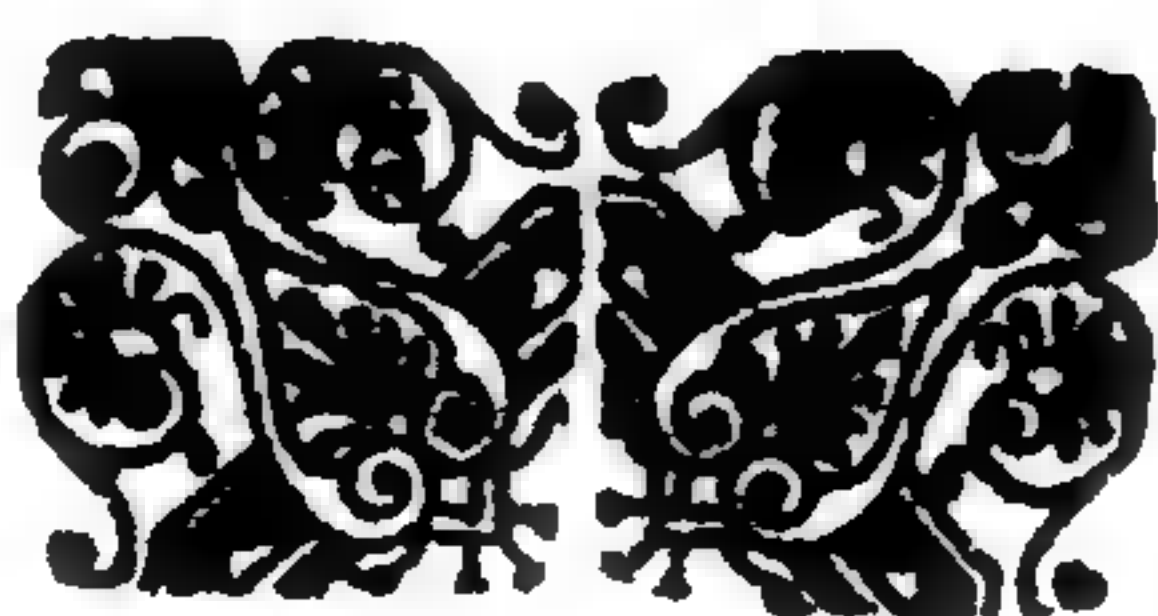
اوس له ورايه را ته گوره ننداری کړه

مچینې سترگی دې وتلې و سبا ته

رحم وکړه رقیب بیرته گذاری کړه

«قلندر» دې مبتلا په محبت شو

ورښکاره سترگی میراته دوباری کړه

تل کوم به د اطواف د مزار زه
 چی قبول شم د خوبانو به دربار (١) زه
 هوش توبه د ضیافت را خنجه نشته
 شرمنده یمه تریار پوری بسیار زه
 بی دشوند و له چری به یی روغ نه شم
 چی خورلی یم دیار د زلفو ما ر زه
 و نا صبح ته به هاله مغرور بنکاره شم
 که د زړه ورته بنکاره کړمه پر هار زه
 له خو با نو چی کوم دو قاطع
 کتوری غواړم د زانو له قطار زه
 تعلق می د زړه هیش ور پوری نشته
 که مشغول یم د دنیا په کار و یار زه

---

(١) اصل: مزار

یار په پته خوله خبر دیار وانه خوست

محکمه شومه دخپل یار په استفسارزه

چی اختیار می دا متوگی پکی نشته

مسافر گنمه خان په خپل دیار زه

قلند ر په ند است یم تل دا وچو

چی پیم درد مرگانه په هر تارزه

« ۶۲ »

* ۳۸۳ *

* ۱۶ *

له از له راهه میسی تر هنوز

سریکار می دی د عشق له ساز (و) سوزه (۱)

د خوبانو په کوڅه کی رقیب خار دی

په جنت کی زرغون مه شی (۲) گنده خو زه

---

(۱) بن : سر و کار می شه مبتدا د عشق له درده میوز.

(۲) بن : مه شه.

جگي جگي روی د خدای دی سڅ څرگند کړه
 بل خنجر د مدهی په سینه بوزه
 چی خلعت دعا شقی یی راته واغوست
 بی پروا یم (۱) له شری له شمندروزه
 استسقا مگر د کلو شوه قبوله
 دشبنم په دود و رهرم شب وروزه
 په کوڅه گئی امیدوار درته ولار یم
 که ته به کړې یاره ماد رسره بوزه
 اې سیرا په ننوا تی یی قبول کړه
 « قلندر » درته ولار پریکړې پوزه (۲)

« ۶۴ »

* ۳۹۱ *

* ۱۷ *

چی عاشق شی د هغه څه له هوسه
 نه خلا صیبری د غمونه له جوسه (۳)

-
- (۱) بن : بی پروا شم
 (۲) اصل : قلندر درته ولار حدیث په پوزه (بن).
 (۳) الف : چی عاشق شی د هغه څه کار له هوسه
 وتای نه شي د غمونو له جوسه

نه دشيپي آرام لري او نه دور شي
نه يي بيره له شخنه نه له عسسه (۱)

دخپل زړه په اورعاشق يي دريغه سوخي
لولپه ده خپله خا له له ققنه (۲)

وهغوته يار پخپله روي گردان شي
چي شري که برابره له اطلسه

هيڅ حجاب داشنا يافو په مهان نشته
ته پخپله خپل حجاب يي (۳) بوالهوسه

قراري نا قراري (۴) ديا ربه غم ده
ته اعلام واخله د عشق له مدرسه

---

(۱) دابيت داستاد له نسخي نقل شو.

(۲) دابيت داستاد له نسخي نقل شو.

(۳) الف : شوې ، بن : هيڅ حجاب داشنا په ميان کي نشته

(۴) بن : يي قراري .

ستا دسترگو مقتو لان مطلب ته رسي

کله قتل ستا دسترگو هي عبثه

چي ديار په جد ابي هم ونه خوري

« قلندر » که هزار حيف له هرنفسه (۱)

« ۶۴ »

* ۳۹۹ *

* ۱۸ *

چي مي زړه په تورو زلفو مبتلا شه

همپشه لکه جرس په و او يلا شه

ستا دميني په آسمان کي رامنځلوم شه (۲)

لکه نمر هسي زما صورت رسوا شه

---

(۱) الف : چي ديار په ياد يي نه ونځي له شونډه و

« قلندر » که هزار حيف له هرنفسه

بن : چي ديار په جد ابي يي ختم ونه خور

(۲) بن : ستا دميني په آسمان کي مه جبينه .

که بندی دې په قفس کې د هجران کړم

شکر خیال د سرو و قدوسی عصا شه

چی پی ستانو خیز بهار ولید د حسن

فراری له زړه نه صبر د پا رسا شه

د یر رمزونه که سحر بلبل پر گلو (۱)

قلندر د استا په غم سر په صحرا شه (۲)

« ۶۵ »

* ۵ . ۴ *

* ۱ ۹ *

وسی لید سپین رخ د سهر ویا نو سپین مې باشه

دوه پی توری زلفی را بیکاره شوې زریه گا شه

---

(۱) ښ : په گلو .

(۲) ښ : قلندر که د سیراله غم سر په صحرا شه .

ما چي فکرو کړ ستا دسيو ولېانو

خوندسي مخني رانيو تاج په سرسي د هماغه

کله به نظر را باندی و کړې دچشمانو

دادی لوی احسان دی چې شين خال دي را نماغه

هيڅ عزت سي نشته ستا په درکي زما جانه

دارنگه بيوخته چې ترميان رقيب پيداشه

خدای که سي روزی که ستا دیدن دسر په سترگو

سربه ترې قربان کړم (که) دیدن دي مهياشه

يم زه په داطمع چي ميرا به زما يارشي

گوره ناز هروړه «قلندر» پر تاشيد ا شه

دپرستاه طلب کي «قلندر» دي لږ قلندر کړم

که خم سر گردانه چي ميرا له ما جدا شه

«٦»

* ٥١١ *

* ٢٠ *

له ما ضی عمره به څه وایم چی تېر شه

خوب لیده وولکه تېر شو هسی هېر شه

دسجس یاران می تار په تار خپاره شوه (١)

غم دهجر پی زما تر زړه چاپیر شه

رومبني یاران که غواړی مینده نه شی (٢)

روڼا روځ را باندي شپه شوله انډ یر شه

---

* اصل : تور .

(١) ب ١ : مجلسیان پی واره تار په تار خواره شوه .

(٢) ب ١ : لرغونی یاران که غواړې موندی نه شی .

مخ دوصل پی په سل پرد و کی پت کړ (۱)
 اوس پی غم دجد ا یی پی را برسهر شه
 قبرستان لره له شرمه ورتلای نه شم
 د یارانوسپین ټولی تر خاورو ز یر شه
 د هجران خیشی می څ پر په سپنه یووړه
 له یاری (نه) می زړه تر یخ لکه گنډ هیر شه
 د رست جهان دزمانی له دسته ژاری
 که پرما د فلك د ور په بل پیر شه
 که یوه گری بنادی وی په جهان کی
 غم دهجر بیا تر کال را باندي ډیر شه
 وار په وار دهراشنا په حال خبرشوم
 راشه عمر می تر ډ پرو کا لو تیر شه
 «قلندر» گوښه شه له نورو خلکو (۲)
 ددی دور له یارانوسی زړد سیر (۳) شه

---

(۱) ب ۱ : ونغښت .

(۲) ب ۱ : قلندر شه گوښه له روغه خلکه

(۳) ب ۱ : زړه تور .

* ۵۲۱ *

* ۲۱ *

د ا شناله ډېره غمه سی طا عون شه
 له اندوهه سی ذرې ذرې لرمون شه
 د وفا په طالب گرځم جفا مو م
 په نصیب سی عالم واره د گرگون شه
 جگي جگي دلا سامی د زړه وکړه
 په ژړامی زړه سترگونه بیرون (۱) شه
 د طبیب غرض زما په مرض نشته
 دخپل یارد مینې غم سی اندرون شه
 نن د جوړو جفا وختی لښکري
 زانگه نه د وفاد در (۲) بیرون شه
 درنځور خیر په شپه وا خله طوبه
 ترسبا پورې به ورنه شی زبون شه (۳)
 عاشقان په عاشقی کی سر فواز شوه
 «قلندر» په عاشقی کی سرنگون شه

(۱) بنس : را بیرون .

(۲) اصل : د جفا د در . (بنس)

(۳) بنس : ترسبا به وری نه یی شی زبون شه .

پر پرايشه زما د خاطر پا غه

خان خبر كړه (١) د بابل د زړه له دا غه

هميشه دې (٢) وديدن ته منتظر يم

ښه چې راغی ای زما د زړه فراغه

خوشحالی به اوس کوم تر هغه پورې

خو دې ووينم په سترگو ای خراغه

د ستانه شوم ستا د سرو شونډو دمو (٣)

دامستی به می ونه ونه می له د ما غه (٤)

---

(١) ښ: چی خبرشی.

(٢) ښ: پی .

(٣) ښ: دلبو له شرابو .

(٤) اصل: ترد ما غه (ښ).

پروړش د عشق بازی سیخانه گوره

خبرنه شو بو ا بهوس له دې سباغه (۱)

چی غوک ورشی مخموری لره دلبره

بندیوان شی ، لکه ناست وی له دوباغه (۲)

«قلندر» تل دسیرا ولورته تله کرم (۳)

لکه غوک چی مدام تله کاندی له باغه

«۶۹»

* ۵۳۵ *

* ۲۳ *

تل روزگار کوم ستادهجر له فراقه

مخ دې رابنکاره کړه کوتی وکاږه له ساقه

ډېر دې منتونه کرم دلبره راته گوره

پریرده درقیب خویونه واچوه له وا قه

---

(۱) بن: پروړش د عاشقې سیخانه ده

خبرمه شه مهر ویان له دې دم ساغه

(۲) د ابهت له پناسته خان جونگ نه نقل شو .

(۳) بن: زه قلندر تل دسیرا په طمع تله کرم

ټڅخه راښکاره کړی زما اوښکی به کړې وچی
 خدای دې وه دلبره ته احسان کوه مشتاقه
 مست دې کړم له ورايه چی نظر دې راته وکړ
 خوی دعا شقانو همیشه وي له نواقه
 گفت راسره به کړه ولې یاده می خواری کړه
 اوس دې بری بیاموند پر ما باندی له شواقه
 رحم کړه دلبره زه دې سرشومه له درده
 خوی دسه شوقو دی مینه کاندی له عشاقه
 سړمی در قربان شه زما یاره هزار محله
 یا می کړه سهجور یایی واصل کړه ستاله ساقه
 سړ دې قلندر په جدا یی کړه میرا شاه
 وصل دې بهتر دی دعراق له بڼه تریاقه

« ۷۰ »

* ۳۳ *

* ۲۴ *

زما نه چی ما وتا سره فنا گه
 هغه دم به قیامت مویته هویدا گه

دې صورت له بقانشته وېه سرينه
 ترو دې مخه له غور چاري ناروا که
 دا ويا او دا تيا کالو په عمر
 دايمان او داسلام چاري خطا که
 دد نيا په کار کي هسي شان مشغول وي (۱)
 هل رو بهي چي شي پوره دوه سو غم دا که
 بل ز کوة او سر سايه نه ورکوپنه
 دغه واره پرده فرض نه يي ادا که
 چي په وقت کي دپيري قريب الموت شي
 لا پخوا دې ژبه بنده ستا مولا که
 له ديند ارويه روح واخلې په آسانه
 پرېي دينو باندې تېره به بلا که
 دې په هر منزل ايښواو پوښتېد وشي
 ورور عزيز پسي ناري وهي ژړا که
 په لحد کي چي بي کښېښودې مخني لېږدي
 دې يوازي هلته پر پړودي ترينه شا که

دغه حال په عمر مرده دی « قلند ره »

تف لعنت شه چی به مینه پردنیا که

« ۷۱ »

* ۵۵۳ *

* ۲۵ *

چی نسیم یی لفاقه دکا کل واکه

آهو خای به به میدان کئی د خطا که

چی وصال دخپل اشنا د چاروزی شی

ددنیا و نعمتونو ته به شا که

ستاد پا ره قلوبم در قیپ جو ر

مگر بی سببه خوګ د چاپروا که

په راتله دې د خط حسن خو چنده شی

لا قدری شی چی کتاب خوګ میاشا که

چی خوګ وچ په ریاضت اوپه تقوا شی

زمانه یی لکه میاشت انگشت نما که

هوسره لار کړه قلندر د امید غوڅه

چی یی پښه شوه د نظر باندې تنها که

- ۱۰۶ -

زړه می له غمونو دیار زیر لکه رباب که
 ډوب هی له حمرته د غمونو په گرد اب که
 مست دې کرم دلبره په نظر دستو کو کوره
 خنده هوسپره رقیب اوس دې په عذاب که
 چاه دې د زنج دی چی زمزم نه ور رسیری
 مخکه خوار عاشق دې مستانه، واله، خراب که
 گوره چی رقیب دې رقیبی کا ندی دلبره
 مخکه عندلیب دې دهجران په اور کباب که
 ستا د دوو لبا نو میخانه (ده) هسی گرمه
 گوره خوار عاشق ته چی دې سیر په دا شراب که
 زه دې د وصال په طمع گرمه دلبره
 مخ دې له ما خواره ولی پت په ډېر شتاب که
 ماچی کاوه فخر ستا په مخ پر نور و ښکلیو
 داسی اوس سزاده چی دې پت دمخ آفتاب که

ما و ڀل «قلندر» به له ميرا سره روان شم

منځ ۾ رقيب تور شه جوړ دهجریی اسباب که

«۷۳»

* ۲۷ *

* ۵۶۷ *

زلفی دې تورتم کړي خوار عاشق دې باندې غل که
منځ ۾ دې سپین سبا کړي خیال دې اوو (ور) باندې بل که
شپه وورځ پناه یم ستا دمنځ له شغلو یاره

ځکه (دې) د یدار کړم چی رقیب دې دبحان مل که

وسوم ستا دحسن په میزان (۱) کی زما یاره

توس را باندې نه کړی چی څیگر دې زما جل که

زه یم سمندر ستا دهجران په لمبو باندې

سوځم اپری کپړم چی دې اوږ را باندې بل که

هسی شان فر یاد کړم لکه غږ کاندې په بند کی

گوره عند لیب ته چی آواز په ها و هل که

---

(۱) بنیادی داکله په اصل کی نیران و ی .

سري چشمانی ناست يم لکه ټپری وی په برکی
چام د سرو لېانو دې له سره زما تل که
خوندی پاته نه شو ځنګدن را باندي راغي
ستا داشتنو خالونو درست صورت زما بدل که
هیر به زمانه شی ترقيامته پورې یاره

چاه دې د زنج دی دا جهان یی تناول که
دا خو «قلندر» يم چی داستا په غم کی پاييم
سخت يم چی لانه مرم چی دې مخ په بل قبل که

« ۷۴ »

* ۵۷۶ *

* ۲۸ *

له قانونه می رنج لاړ طبيبان شه که
دهجران له غمه مرمه درمان شه که
خوارمه جور په خپل وطن (کی) پردیسی که
بی یوسفه یعقوب شهر کنعان شه که
چی په دور د بهار آهونه کاري
عندلیب به په ثوبت د خزان شه که

چي يار نه وينم په سترگو، رنډي بي دي

څوك بي رخته بي اسبابه د كان څه كه

له فردوسه څوك وتي شي جهنم ته

تيختو تاج ستاد دوهي سلنگان څه كه

چي زغملاي نه شي تاب د جد ايبي

خان چي وسپزي په اور پتنگان څه كه

چي دخپلي خويي د رلري په غورگي

جوا هر دجو هريانو تر كان څه كه

ستاله غمه چي له ځانه خيړنه دي

اي ميرا «قلندر» غم د جهان څه كه

«۷۵»

۸

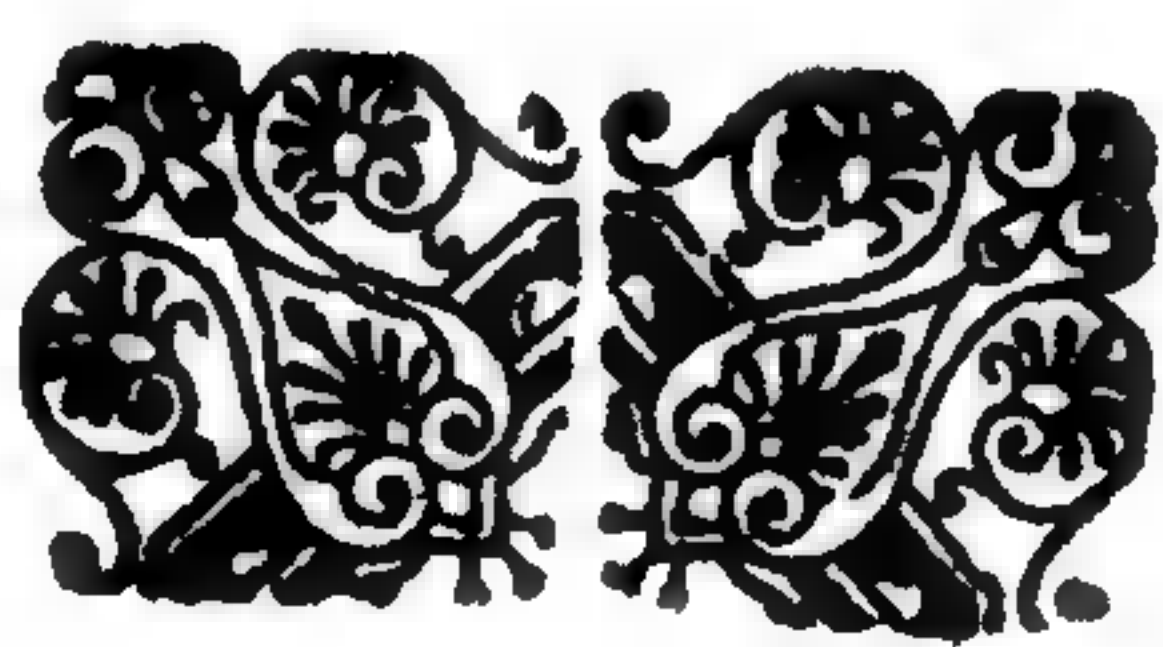
زاهدان ك اندي نفلونه، غافلان ولي خو بوزه كه

دنياواري فاني ده، دا عالم ولي پري سينه كه

هغه اووه دی دوزخونه، رنگارنگ یی عذا بونه
 کافران به پکی سوخی پری گرم به دو زخونه که
 هم اته دی جنتونه، رنگارنگ یی نعمتونه
 خوشحالی دی مومنان که چی یی سهرلی په براقونه که
 دادگور خونه تاریکه، نری لاری ده باریکه
 هر مومن چی ایمان تپر که گلستان به پری گاونه که
 قلندر دی کاندی ذکر، شپه ورخ دی کاندی فکر
 بیا هاله دی خوشحالی که چی مودی خبر په ... (۱) که

---

(۱) د ابرخه ونه لوستل شوه.

۱۶۸

سزمې دې په توره سره درست ذرې ذرې که
 بېادې سرفراز دخپل هجران په قري کې
 ماويل زه به اوسم ستا له سپو سره دلېره

بېرته لارم درستا چې غماز په اجارې کې
 تامې پرتندی (باندي) دغم نارې سوري کړې
 مخ مې په شاېرو د فراق پارې پارې کې
 ورک دې کرم دلېره چې دی سترگی پرما سرې کړې
 ستا خوله چې له خياله ورقيب وتداری کې
 داسې په مشتاق کې برخه وړې ده دلېره

خیال چې دې له هجره زما څېر پارې پارې کې
 زه لا «قلندر» يم چې له هجره دې روزگار کرم
 کل عالم سیر اقام زما په نندارې کې

* ۵ ۹ ۵ *

* ۳ ۱ *

مڻخ دي لکھ شمع له فائوسه تجلی که
 حکه دي عاشق لکه پتنگ باندې حملی که
 ډېر دي سمندر غونډې په عشق کی په اوروسوه
 حکه دي عالم ثنا صفت دورې خولی که
 ته چی بنایسته پی پرماخوار دي نظربو په
 تن دي په ناسوت کی سور پیزوان دي سسلی که
 ډیر په ملکوت کی ستا ثنا کاندی دلبره
 چیم اوږی لاگوره چی په شه شان تجلی که
 هیڅ موجود به نه وی چی له تابه خبر نه وی
 راشه اقرار گوره چی ارواح زما بلی که
 مڻخ دي جوړ چراغ دی زه پتنگ دي پرې جلیا کرم
 بنده ده معشوقه عاشق پسی چی وا ویلی که
 خال دي رابنکاره کړ بیا دي ژرله ما پناه کړ
 خوی دی د حجاب کړ زده، دا واره د لیلی که

زه به به محشر کي تاهوري غوارم دلبره
شمارد مومنانو که سی خدای د قبیلې که
دوب شو «قلندر» ستاد غمونوپه دریاب کي
تل دې خوشحالې شاه میرا په شال شملې که

«۷۸»

* ۶۰۴ *

* ۳۲ *

سترگی (دې) له ورايه نن وساته روښنایي که
خال وخط دې دواړه د بنایست بڼه رسوایی که
به سوی تور مخی دارقیب درته ولاړدی
گوره خان ساته ترې زما وسه جدايي که
قل د غمازانو په سبب عاشق مهجور وی
خه له خوګ بی خاړه د خوبانو اشنایي که
مه اخله پندونه درقیب چی درته کاندی
غم به دې پوهیم ماله واره سودایی که
ماویل زه به اور دسینی واچوم وزره ته
صبر رانه لار شو چی هجران دې ندایی که

زړه می ستا د هجر غم الم توره تبی کی
 خدای دې تاله ماسره نن پت په رضایی که
 ولې شوې بی صبره قلندر هڅه خو هوښ کړه
 دامیرا طبیب دی ستاد رنځ به دوايي که
 خدای دې زماو ستا صلح وساو کک لری سیرا
 گوره «قلندر» چی بی ستر گو بینا یی که

«۷۹»

* ۶۱۲ *

* ۳۳ *

که مطلب لري ديار له خانه دانگه
 لکه پیدسجنون تل ورپسی زانگه
 هغه کله دعا شقو په شماره وي
 چی غونچی غوندي یی نه وي دزړه خانگه
 په آخر هغه سپاهی له اسه پریوخی
 چی همپش کاندی سپرلی بی واگه تانگه
 چی په یو دم کی ژرپه بل خندا که
 نپو هېږم د فلک په دغه سنا نکه

دوصال غواص یی هیڅ ورځېرنه شو

داد هجر بېړی تېره شوه له تانگه

چی کشتی مدام له هجره دیار کاندې

نه ویر یوړي «قلندر» له زمری پرا نکه

«۸۰»

* ۳۴ *

* ۶۱۸ *

که می داخل خواست قبول کړې ذوالجلاله

میرا را ولی قادره برکما له

بی هوده دا روسی څه له کړی طبیبه

روغ به نه شم بی له زلفوبی له خاله

وعده و که دخور وځو چی به درشم

ترمیان تېرېږو څو خوشی که څو څو کا له

که په سرا شنای مونده شی خوارزان دی

زه تېر شوی یم تر سره هم تر ما له

دهجران تر کمر پریوتم زخمی شوم

دوصال په طمع ناست یم بی میجاله

ستا هجران خوروننا روخ په ماتياره كړه
خدای دې راوړله سیرا صاحب جماله

«قلندر» دیبلتانه روژ وزهیر کړ
را ته بره شه میراد عید هلا له

«۸۱»

* ۶۲۵ *

* ۳۰ *

له ناصحه نصیحت غور باسم کله
دیار مینه له خاطره باسم کله

ماچی سر په غروندي کړ ستاد مینې
سردیل په غروندي کښې باسم کله

که هر خویی نښانه شم وجفا ته
زه خپل زړه ته دا جفا پری باسم کله
که سی سل ځله په روخ ترقی له دره
زه به ستاله دره مخ جار باسم کله

دا ستاد راستا کوڅه زسا وطن دی
بی دې دره زه بل در پری باسم کله

په طلب کي داشدا که می سردروسی

په داکار کي به له سرهراسم کله

ددیدن (د) پیاپی دورته به گورم

چی بې راوړی «قلندر» له قاسم کله

«۸۴»

* ۳۶ *

* ۶۳۲ *

هغو پیامونده آرام له دل آ راسه

چی وتلی دی له ننگه هم له نامه

چی پی کړی درست جهان زیرنگین دی

څه به وایم د د لبر له حسنه نامه

بی دلجو له سره به روغ نه شم

چی زخمی یم د مژگا نوله آ لاسه

زه دیار په غم کي درسته د نیا وینم

لا به کله په ما راشي د جم جامه

لذ تونه د جهان به باندي هیر کړم

که دیار د غم خوند رایشی تر کامه

ستا فرار له «قلندره» نه بنا ئیری
کله تپینته خاوند کاندی له غلامه

«۸۴»

* ۸۳۶ *

* ۳۷ *

سپین رخسار دې وایی سپین سبا شه قمه
تور کا کل دې وایی توره شپه ده تمه

د سبا او د بېگه ترمیان حیران یم
نپوهېږم چی عمل و کړم په کومه

سرینده غونډی قی کړی کولمی ناست یم
دهجران نغمی می کاږی زیروبمه

گنجینه شوم ستا دمپنی له د ولته
اژدهار را باندی گرځی دسېده

چی میرا د ر سره نه وی قلندره
ته چی سوات لره ورځی عذر دې کومه

قلندر په کومه پوزه لاپشی سوات ته
چی سیرایی همراء نه وی هوس کومه

دسيرا صاحب له جوړد «قائد»

دايو لارم (۱) والسلام عليکمه

«۸۴»

* ۳۸ *

* ۶۴۵ *

دسحر باده خوشبو نسيمه (۲)

که چيري لار شي ديار په سيمه (۳)

ورته سي عرض کړه درب دپاره

هزار سلامه هزار تعظيمه (۴)

پس له سلامه ورته ووايه

چی په هيکل کی اشال عديمه

---

(۱) اصل: دايو لار.

(۲) بن: خوشبو ی.

(۳) بن: ترسيمه.

(۴) بن: پس له سلامه دا ورته عرض کړه

هزار سلامه تپرسو تعظيمه

له خلكو گوښی كناره خوښ یم

لږ مون و رڙلی سینہ (۱) د و ه نیمه

زه دې په اور کی دهجران وسوم

که سی رها کړې له دی جحیمه

یا «قلندر» کړی له میرا وصل

یا یی په گور کړې ربه رحیمه

«۸۵»

❀ ۶۵۱ ❀

❀ ۳۹ ❀

که خبر شی دوصال له فرقتونه

نور به تهر شی د دنیا له لذتونه

ته چی ماته نصیحت کوی ناصحه

عاشقان کله منی نصیحتونه

نه او به په غلبه کی ودریری

نه په عشق کی چا ته شی نصیحتونه

---

(۱) بن : سینہ سی ورڙلی.

درست جهان دي لاندې باندې زير زبر کړ
 په هر چا تاختونه کړې ور کښې بېلتونه
 په دنيا کې مې وصال ميندلی نه دی
 ځکه تل له هجره کړم شکايتونه
 «قلندر» که آه افسوس کاندې گرم نه دی
 بېلتا نه ورباندې کړی دی تاختو نه

«۸۶»

* ۴۰ *

* ۶۵۷ *

څو کڅې ستا په مينه کې وماته که پندونه
 واره بې وفاردی ابا سيندو ته پندونه
 زړه مې د نادان په لاس کې سات لکه بښنه شو
 نه شې څو کڅ ايسنو وای و بښو ته پيوندونه
 او بې دبانو په سر چې راشي نه درېږي
 نه دی چا بند کړی په گياه سره سيندونه
 نه شې څو کڅ ساتلی سره بڅری په گريوان کې
 ومې سوه په آه سره د صبر درسندونه
 نه دی چا موندلی بڼا پېری په دوشالو کې
 واخله «قلندر» په سيرا پسې گندونه

ی

«۸۷»

* ۶۲۲ *

* ۱ *

کوچنی یار چی (۱) درقیب خبری نغوته
آخر سرې (۲) پی کړی زما په وینو کوته
د بهار گلونه توی شوه په خزان کی
په ارمان بلبلې لاری شوې والوته
دا دا وسپنو چنی چچل آسان دی
له چچلو د دلبرو د عشق ورتې (۳)
کدایی دیار دکوی هسی منصب دی
ورته هیڅ د سلیمان پېغمبر کوته

---

(۱) بن : دل آرام چی.

(۲) بن : آخر رنگ پی

(۳) اصل : روتی (بن).

سرله سره به پری (۱) (خوان شې «قلندره»
که یار درشی خوا په خوا تنی پرانتي

«۸۸»

* ۶۶۷ *

* ۲ *

چی د عشق په اور کی وسوخی ابد خی
د بقا ولور ته تل ولم یو لد خی

په هر دم وخیل اشنا و ته پرواز کړم

چی می ذکر په شپېته رگه سپېد خی

چی به دارنگه سلوگت سره مالک شی

نور همیش (به) بی پروا له نیک وېد خی

دا منزل د عقل نه دی «قلندره»

په دا لاره وایه کوم اهل خرد خی

---

(۱) بنس : سرد سره به پری.

چی دهرسری (۱) خاطر پرگریفتاردی
 اول زلفی، دویم خال، دریم رخسار دی
 چی مدام له عاشقا نوسره مله دی
 یووصال، دویم هجران، دریم انگاردی
 چی پیرزویی بی له بنوپه بدونه شی (۲)
 اول موردی، دویم پلار (۳)، دریم بنه یاردی
 دادری خیزه دی رب واخلی له سینو (۴)
 یوگناه، دویم خواری، دریم چی عاردی
 په دادری خیزه دی مرگد هیچانه وی
 اول حرق دی، دویم غرق، دریم چی ساردی

---

(۱) ب ۲: چی دهرعاشق.

(۲) ب ۲: دبدونه وی.

(۳) ب ۲: اول پلار، دویم مور.

(۴) ب ۲: دادری توکیه می رب واخله له سینو.

داد ری خیزه دری سړولره جوړیږی (۱)
شیخ تسبیح، سلا کتاب، هندو زناردی

چی دادری صفته شته دی اسیدواریه (۲)
یورحیم، دویم کریم، دریم غفار دی

نته چی دعا شقیی خودا دری دی (۳)
یو دیدن، دویم بوسه، دریم کنار دی

چی پرې غم غلط او هشی غم دری دی
یوقلم، دویم بیاض، دریم اشعار دی

چی سړو پیرو وهر چاته محبوب شی (۴)

اول دین، دویم دنیا، دریم مدار دی
ډیر تلاش ورهسی وکړه «قلندر» (۵)

دین په کار، علم په کار، باطن په کار دی

-
- (۱) ب ۲: دادری خیزه دری سړوسره سازیری .
(۲) ب ۲: چی دادری صفته دی اسید مو شته دی .
(۳) ب ۲: ثمره دعا شقی هم دغه دری دی .
(۴) ب ۲: چی سړی پرې باندي چا و ته محبوب شی .
(۵) ب ۲: ډیر کوشش ورهسی وکړه قلندر

* ۶۸۲ *

* ۴ *

بل پرسر می ستاد هجره سی اوردی

چی په سوی می خیگر په غم کی تور دی

ما و یل زه به دې له غمه خخه ویرم

لانسیب می په دنیا کی باقی نور دی

زه مجنون نه یم نور غم یم روغه خلقه

چی آشنا رانه روان دهند په لور دی

ماچی منغ د غما زولیده په ستر گو

محکه بخت شو زما تو رکار می نسکودی

په رموز گۍ غما زما ته نصيحت که

زه پو هېږم دی دخدای دلا ری چور دی

غما زما و ته تل وایی و جا روزه

جا رواته پیچده ماو ته پېغور دی

دهجران نا کردی گوره چی یی کاندی

چی مدام په عاشقانو پسی شور دی

ستاله لاسه به یی نوش کم که وی زهر

قلندر چی په تحقیق د سجنون ورور دی

«قلندر» چی بی وفا نه دی نورخه دی

چی سیر اور خڅخه لار مخ په لاهور دی

* ۶۹۱ *

* ۵ *

دگلر خواشنا یی یوهسی اوردی
 چی پریسوی دعاشق دصبر کوردی
 په ژړا ژړا سی دواړه لیمه ترشوه
 دیار خیال سی په چشمانو کی انځور دی
 ستا د مترگو خمارو خمار دی ترکه
 هنگهارچی درنځورو (۱) کورپه کور دی
 د فلک له مهمانیې به څه وایم
 چی بنانک پی یرتن دی باندې نسکور دی
 که دانور عالم په نورڅه لویی کاندی
 ما له فیخر ستاد مینی په پیغور دی
 لا ایله یی په کوڅه تیر شوی نهوم
 سپی غمازناری وهی چی چور دی چور دی
 یار له یاره په رضا کله بېلیری
 روغه خلکه لاس سی نه رسیوری زور دی

---

(۱) اصل : هنگهار چی رنځورانو دی .

غمازان به په دنیا کی بنادی نه که

قلندر په رقیبا نو پسی سوور دی

«قلندر» چی په میرا پسی مې نه شو

خکه، مخ یی ترخو بانو پوری تور دی

«۹۲»

۶

۷...

چی له نازه می په سترگو قدم (۱) کښېږدی

دخیگر په جراحت می مرهم کښېږدی

طیبیانو له ددهر (۲) دلیل نشته

لایوداغ می هسی (۳) سیخی بیا دوم کښېږدی

چی دخپل حرم آهو په غدر نیسي

خوک به څه قدم داستا په حرم کښېږدی

چی ښکاره شی یوایله چی په عاشقی کی

دخرد په محلو نو و هم کښېږدی (۴)

---

(۱) اصل : چې له نازه می قدم په سترگو کښېږدی .

(۲) ښ : دفلک طیبیانو

(۳) اصل : لایوداغ هسی (ښ)

(۴) اصل : دحرم په محلو نه و هم کښېږدی

بر همن غوندي سردار (۱) دطا يفي شي
چي له شوقه سر په پښود صتم کښېږدي

چي را پا څي شور اوشر دجد ا ييې
ژر په سربازدي سرپوښي جهنم کښېږدي

په ما بي له ياره زهر هلا هل شي
که سي څوک به خوا به جامونه دجم کښېږدي

اي سيرا که ته يي څه خو کړي سلا تينگه

«قلمندر» به شور و شر په قلم کښېږدي

«۹۴»

۷۰۸

۷

دوه چشمان د استاز ما په زړه کي داغ دي

له دې داغه کل او کان مي بي فراغ دي

په ژړا ژړا مي دوه سترگي ناسور دي

غمازان د غمازي چست په سراغ دي

بل يو غم را باندي نشته په دنيا کي

بي ديار له بړند و سترگو چي کلاغ دي

---

(۱) بن : سرور

مجنون شه وچي پي نوم په جهان خور شو

عاشقان کل په داشاني بد دماغ دی

سرچی کښېر دی وقرآن ته قرا ری که

خلاص به نه شي دوه چشمان ديار چراغ دی

سره چشمان دي ياره هر زمان په باغ کی

د جهان دمېرو يا نو دا فراغ دی

چی په وصف دمیرا شوم په ژړا کی

مېرويان په خندا لاره خوش دماغ دی

«قلندر» به یی صفت کوم تر کومه

ډېر غمونه یی وزړه ته په سراغ دی

«۹۴»

* ۸ *

* ۷۱۶ *

چی نظر زما مدام پر تا صتم دی

حکمه اوښی تو یومه گریوانم دی

زه به تل په لار کی ناست په انتظار یم

یار مدام بی غمه ناست خوش و خرم دی

هغه خاوري به رانجه کړم زه دسترگو
 چي آشنا ورباندې ايښي خپل قدم دي
 سر چي غوڅ کړي د قلم هاله تازه شي
 خوار عاشق خو سر پرېکړي ستا قلم دي
 اوس يي زړه زما سوري د غم په سينخ کړ
 پيدا کړي خداي په اصل کي ظالم دي
 چي له سهمه يي جواب ته لاجواب يم
 نن زما ديار هر گوره ډير حشم دي
 چي له سځه يي شغلي د آفتاب خيژي
 دا زما دلبر څرگنده په عالم دي
 د زخمې «قلندر» حال واخله ميرا (هه)
 چي ديدن يي ستاد خوږ زړگي مرهم دي

«۹۵»

۷۲۴

۹

ته چي په لاس کي کښلي اياغ لري
 داخسته زړه (مي) ځکه په داغ لري

طوطيان شري ته دباغ له گلو
 باغ دسرو گلو په لاس دزاغ لري
 دا پتنگان هم په تا پوهيږي
 چي سپين رخساردي لکه چراغ لري
 بل به څوک نه وي په درست جهان کي
 لکه چي ته يي دا رنگ دساغ لري
 عاشق ته سيزې خپل په آتش کي
 وايه نور څرنگه کښلي فراغ لري
 تا په خپل غم دي گلستان کړي
 د «قلندر» زړه هم په شان دباغ لري (۱)

(۱) داغزله د ملابنايسته خان په خطي جوړنگ کي دلندو بحر په کالب
 کي داسي راغلي ده :

چي په لاس اياغ لري	تخته ده ل په داغ لري
طوطيان وپاسي له باغه	باغ هم درست دزاغ لري
پتنگان هم وري پريوځي	چي سپين منځ چراغ لري
عاشق اچوي واورته	بيا عجب فراغ لري
بله نشته په جهان کي	لکه ته د ساغ لري

په خپل غم دي گلستان که

د «قلندر» زړه باغ لري

* ۷۳۰ *

* ۱ ♦ *

ماويل نڻ دي دهجران پيالي رانوش ڪري

ڪل خواري دي د عاشقو فراسوش ڪري

فلڪ گورد چي دوران په عڪس ڪا ندي

چي پي ته په خوي خصلت لکه سروش ڪري

لکه زه چي دي په عشق کي په اور سوخم

بل به کوم زما په شان حلقه به گوش ڪري

ساچي گوٽ د زهر و و کي په وصلت کي

ڪشڪي ته د وصل مي راته رانوش ڪري

زه به آب حيات ور ڪرم د لبيا نو

که خرقة راپسي ته واخلي په دوش ڪري

«قلمندر» چي ويل ڪاندي له هجر ا نه

ميراراشه خو خبري که ته گوش ڪري

په گوښه دسترگو ولی نظر نه کړې

ولی ورځ د غم په خوارو (۱) اختر نه کړې

مخ دې پټ کړ (۲) په حجاب کې ځکه شپه شوه

شپه د هجر په ماوې سحر نه کړې

چی پرې خلاص شم (۳) د غمونوله بارانه

بد ر ولی له سحابه بدونه کړې

آسمانونه حذر که زما له آهه

ته زما له آهه ولی حذر نه کړې

خا روخس دې په قدم کې سره زر کیږی (۴)

ولی خاورې می بدای په زرنه کړې

(۱) بن: په خوا د اختر

(۲) بن: مخ دی و نغښت

(۳) بن: پرې خلاصیږم.

(۴) بن: خاورې خس دې په قدم سره زر کیږی.

خو بېړۍ مې شوې د غم په اوښودو بې
ته له دې گردابه ولې خطر نه کړې
چې جهان دی په ما خوارباندې سقر که
معلومېږي ملاحظه د سقر نه کړې (۱)

ستادشوندو له فراقه مې زړه ترېخ دی

د قلندر په خوله میراته شکر نه کړې (۲)

«۹۸»

۷۴۴

۱۲

دابه څه کړې گفتگو را سره نه کړې
له ما کومه گناه شوی ده په څه کړې
چې مې نه کښیني دسترگو په کښتۍ کې
خان به ډوب زما داوښو په اوږه کړې (۳)

-
- (۱) د ابیت د بنایسته خان له جونگ نه نقل شو
(۲) بن : ای میرا د قلندر په خوله کې ولې شکر نه کړې .
(۳) بن : په اوبو کړې

زه خو ستا په قصا بې باندې پوهيږم

چې آخربه لاس زما په وينو سره کړې (۱)

زه خو ستا په سنگدلي باندې پوهيږم (۲)

د ملک کانه په زما په سرواړه کړې

د بادام په دود مې زه سوري سوري شو (۳)

چې را پورته په غمزو (۴) سترگې باندې کړې

خوک مې نشته چې گريوان کړم ورته خیرې

خدای دې وینې هغه چارې چې مې ته کړې (۵)

«قلندر» که چیرته ومري ستا نه غمه (۶)

جنازي لره یې رابشه که بڼه کړې

---

(۱) د ابیت د بڼې په څېر ځان له جونګ نه نقل شو.

(۲) بڼې : چې رقیب در سره مل شه زه پوهيږم .

(۳) بڼې : شه

(۴) اصل : غمزو .

(۵) اصل : خوک مې نشته چې ځيگر ورته پاره کړم

د بې وینې هغه چارې چې مې ته کړې

(۶) بڼې : اې سیرا قلندر و مرستاله غمه .

«۹۹»

۷۵۱

۱۳

ستا چشمانو هسی مچر به ما کړی
چی جلب پی داختیار له مانه وړی

ماخوډیزو ناری و کړې نپوهیږم
غبراه نازه راته نه که ، که خوب وړې

و هرلور ته چې یازدرو می پسی خمه
چی په غاړه می دتور وزلفو وړی

چی مدام پی اوبوم دزړه له نمه
په سینه می زو غون ستا دسینی زړی

دسیرا صاحب دسینی په سوجو کی

«قلندر» دسیند په منځ کی نیزه وړی

«۱۰۰»

۷۵۶

۱۴

بی له مخه دیار هرچی هوید اشی
دصلوة حقیقی بطلان پیدا شی

چی یوه ذره له حکمه یی عدول که

پرهغه دخذلان حکم رواشی (۱)

ته له خپله خانه ووځه و عرفان ته

د عارفوله عرفانه (۲) مشغولا شی

که ته ځان جهان دیار په نامه ورکړي

نور هاله به حقیقی محبوبه ستاشی

که په کاردي وي دوه کونه ته یی پریږده

یاراغیار چی یی نوم یاد په دادنیاشی (۳)

که دیار و مخ ته گوري هرڅه پرېږدي

که باور دي هم په دادنیا فناشی (۴)

دا صورت باندي روښان شی «قلندر»

که په ژبه دي تل ذکر د مولاشی (۵)

---

(۱) بن : په هغه هم د حرا فرمان رواشی.

(۲) اصل : عرفانو (بن).

(۳) بن : هم یی یار هم یی اغیار هغه همداشی. (بن)

(۴) دا بیت د سلا بنایسته خان له جونگ نه نقل شو

(۵) بن : درست صورت به دي رنماشی «قلندر»

که دوام دي په ویل دلا الهشی

* ۱۵ *

* ۷۶۳ *

رايشه خوشبو يه چي دباغ مي معطرشي

مخ دي رابنکاره کړه چي جداله ما خطرشي

سترگي دي چراغ کړي زه غريب دي پري پتننگ کړم

ويني مي دزړه دي چي له سترگوسې گذرشي

چپري به رخصت ستاد جواب را شي په بېرته

خلاص به عندليب له دي ظلمته په خبرشي

خال دي شين درياب کړ زه دي ډوب کړم دلبره

خکه مهرويان ستا په صفت کي درپه درشي

خنځه به خلاصېرم ستاله جوړه د چشمانو

زړه مي دي په ويره ستاله لوري مي حذرشي

سړي در قربان شه « قلندر » دي قلندر کړم

مخ دي سپين سبادي تور کا کل ترشام بترشي

مشکلات به دجهان واره آسان شی
 که هندی سی بیاد اخل په خراسان شی
 ستا په غم کی یاره هسی پریشان یم
 چی سی شوک حال ته وگوری پریشان شی
 پی یوسفه په کارنه دی په اور بشه
 که هر بهر ورته مصر یا کنعان شی
 رسیده آهو سی راوی خبینه
 چی سی همدزه په سبکو آبادان شی
 خدای په عمر په چاد اچارې و مه کړه
 ستا په غم کی چی په سایه هر زمان شی
 ای میرا خویی له حاله خبر اخلې
 تر هغه به «قلندر» په گورستان شی

که هر خویی سر تبه به صفت لوی شی

خو آخربه لکه گل په زمکه توی شی

سر خرویی به یی منظور ه شی هر چا ته

که په اوښو یې دخپل (سخ) شست وشوی شی

عاقبت به تر سطلبه پوری و رشی

که په یار پسی مدام په تگ وپوی شی

همیشه به دې مسکن درویر جان وي

که باریک په ریاضت کی لکه سوی شی

دلجو یی به دې تمام وگړي وکه

که ته هم د دلجو یی په جست وجوی شی

نل به خلاص اوسی د نفی له فن فر یبه

که له خلقو کناره په یوه سوی شی

که حصار تر خان چار پېر کړې «قلندر»

عاقبت به داجل په چوگان کوی شی

دا تور خط راغی په مخ د ناز پرور کی

که مابینام په بیرته راغی په سحر کې

تر کلاهه یی ختای تور کا کل دی

که یی توری توری ایبئی دی په سر کی
توری زلفی دی پرتی دی پرمخ با ندی

که پراته (دی) طلسمات په سیم و زر کی
دادوی سترگی دی په سر زما د سروی

که چا ایبئی دی دیوی په صنوبر کی

تر دندانو دی دژ بی سرخی خیزی

که دلعلو خزانه ده په گوهر کی

زنخدان یی دی دشونلو په سر گوره

که نبات راغله په غولی د شکر کی

وایه سرې گوتی لیدی شی له استونو

که کالی دی دا نار دیناخ په سر کی

دالو خری ستا د زړه دی (قلندر)

که اگر سوخی سیراته په جمر کی

«۱۰۵»

* ۷۹ *

* ۱۹ *

دا گیسودی تور پراته دیار په بر کی (۱)

که را غای ده اور یخ په سخ د نمر کی

---

(۱) بن : دی سیه زلفی پرتی دیار په بر کی.

دسکندر په آئینه کی لیده نه شی
دا چی وینم زه په مخ دخپل دلبر کی
اوریده د جنت کله دا خوبی شی
لکه ولیده مانن دیار په درکی (۱)

ووسعراج د محمد پر آسمانونه (۲)
اوسعراج دی دعا شقی (۳) ددار په سرکی
دپه عشق کی لیونتوب (۴) کمال هنر دی
نشته دارنگه کمال په بل هنر کی

لکه خوند دیار په لبو کی مونده شی
دالذت کله مونده شی په کوثر کی (۵)
دا بلبل جلاله گله دی فریاد کړی (۶)
که خسته «قلندر» ژاړی په سحر کی

-
- (۱) بنی: د جنت هومره خوبی اوریدی نه شی
چی مالیدی ده دخپل یار په درکی
(۲) بنی: دی معراج د پینم بر پر آسمانونو.
(۳) بنی: منصور.
(۴) بنی: خواری ده.
(۵) بنی: کله شی موند هسی آب په حوض کوثر کی.
(۶) اصل: دا بلبل ژړاندله گله دی ژړا که (بنی)

تاچی وعده کړی په کتب دسقدم کی

خوک به یی رسوا که شهوړشی په عالم کی

دواړه کونه نه وو ستا لال کاته ها له (وو)

دا یقین می خاص یی چی عیب نشته په صنم کی

تاچی د جمال په نظرو کاته ویا رته

یار دې بیا پسته دی چی محلی پری په عالم کی

نه دی چا لیدای صبح وشام په یوه خای کی

ماته امر ښکاره شو ستاد زلفو په تور تم کی

ستاد باغ گلو نه عاشقان یی بو یو بڼه

دارنگ بڼه گلو نه نه خپر پری ستا په چم کی

تاچی د جمال زلفی خپرې د خیال پر مخ کړی

سخ د عاشقا نو چی بی نیسی په هر دم کی

غوخ دې « قلندر » کړ د وصال مرهم پری کښی پرده

دیره آسانی شی در نیخوړو په مرهم کی

* ۸۰۴ *

* ۲۱ *

خوبن یم په د ا حال چی می دلبر په دل و جان کی
 گوره وقلم ته چی یی خای په قلم دان کی
 نه!رم په زړه با ندی بل حرف ستا بی قامته
 پرې شووسی استاد په د ا سبق د الف خوان کی
 ته چی په بنایست له نمر سپوږمیه هم بهتر یی
 دوی تر تا خجل شوه خای یی و نیو په آسمان کی
 دیر چی تر حم ته پر عاشق خپل با ندې و کی
 وینم تل زه رحم چی اور یری په باران کی
 نشته دی بل یو چی به سیالی له تا سره که
 و ینم برابر غشی ته ولی په کمان کی
 اعل (و) جوا هر به جوهرې په سنگ مید ه که
 آب د دواړو سترگو چی ستاوینی په چشمان کی
 ستا ثنا به وایم په خورنگه په خوشانه
 ته می نه پوښتی چی حال دې شه دی په هجران کی

زلفی دې چی دسرخ و ته کبری وینم دلداره
دادی درته وایم «قلندر» شو په زندان کی
« ۱۰۸ »

* ۲۲ *

* ۸۱۲ *

زه گیاه یم ته می نم یې په هرشان کی
یاسی ته یی وینه زه ماغزه په استخوان کی
نه دی پیداشوی زه به پس له دې پیداشی
ستا شانی دلبره چی مشهور یې په جهان کی
سروې سرکه پورته ستا کتوله له دیواله
سترگو ته دې دی نرگس کتونې په بوستان کی
وا روه ته دلبره آوا زونه یی غوړ باسه
کو ره ستا صفت که بلبلان په خپل زبان کی
را یشه خیرات د سپینی خولی ورباندی وکه
نه دی «قلندر» ته پاته زور په هیش ارکان کی
« ۱۰۹ »

* ۲۳ *

* ۸۱۷ *

زه په داسېب و هم له غمه کو کی
چی یی غوخی کړی اوږدی د زلفو خو کی

ستاغمو نو می پنجی په زړه کړی خښی

لکه خښی که بورا په گلو نو کی

خدای می سرلره د عشق په گفتکوی کی

بی له عشقه دی عبث خبری پو کی

شپه وروځ می زیست روزگار په تنه ره شو

هی ځما خسته خاطره چی په دو کی

که عاشق یی ننگ ونام له زړه کړه لیری

که په قطع افلاطون یی که ملو کی

له رقیب سره په مهر په خندا یی

له عاشق سره مدام په قهر د و کی

له هر چا سره کوی عزا رسو که

قلندر سره نولای یی سلو کی

« ۱۱۰ »

* ۸۲ *

* ۲ *

سردی د زلفینو دی په بیرته جا را یستلی

عین لکه تور ساردی وگوزارته سرنیوا یی

- دا دی شینکی خال دی دزنخ په چاه کی ډوب شو
- (۱) یا که دا بوراشی لید په گل ننو تلی (۱)
 د ادبور الوکی چی ایستلی شی له کله
- یا که دا وینتو دی له زنی سر وهلی (۲)
 داشونله ی ذاتی ستاسری که سړی دی کړی په پانو
- یا دی دی دا وینی دگا یلو په زیښلی (۳)
 یاد ادجنت دگلو بوی په جهان خورشو
- یا دی دا سور باد ستاد زلفو الوتلی (۴)
 ستاد زلفو دحلقو هوسره څنځیر دی
- یا یوسف دی چی په دلو کی را ختلی

-
- (۱) ښ: دایی خال دزنخدان په چاه کی ډوب شه
 که په گل باندی بوراننوتلی
- (۲) ښ: دا بورانو کی ایستلی دی کله له که وینته دی سر له زنی دی ایستلی
- (۳) ښ: دادپان په مصالح دی شونله ی سړی دی
- یادی وینود کایلو پری زیښلی
- (۴) ښ:

دبهشت دگلو بوی په جهان خورشه
 یا سوار باد دی دزلفینو الوتلی

ستاد زلفو (۱) صفت ووا یه چی شو کرم
ته یی بنه دلبرچی «قلندر» میرا پسندلی (۲)
« ۱۱۱ »

* ۸۳۱ *

* ۲۵ *

نوم دوصل سی په غوردی اورید لی
نور قسم دی که ماهیچیری لید لی (۳)
ماهاله له ژونده نه دی لاس اخیستی
چی سی ستاد زلفو تار په لاس نیولی (۴)
بیهو ده په آهو چشمو پسی مه خه
آهو کله چا په دوسره نیولی (۵)

---

(۱) اصل: ستاد دواړو (بن)

(۲) بن دادلبردی « قلندر » میرا پسندلی

(۳) الف: ماچیرته دی

(۴) الف: ماهاله له ژوندانه دی لاس اخیستی

چی سی لاس دی ستا په زلفو لگو لی

(۵) الف: زړه ! آهو کله په دودی چا نیولی

د د بدن خیر را واچوه دلبره

ما کچکول د بی تنگی د رته نیولی
پس له مرگه ما څوک مه ژاړیء عالمه

ما پخپله په ژوند ونی خان ژړلی (۱)

«۱۱۲»

۸۳۶

۲۶

یومی تیرې دهجران په سروړی شوي

بل مینې در قیانو را سړی شوي
تر لیمه سی دخیگر قطره پر یوخی

حواله سی پر زړگی د غم چری شوي
لای تییز که عراقی زما دقتل

خر خښی د مهر ویا نو کړ وړی شوي
له دهشته چی می نوم اخیستی نه شو

اوس هغه گولی په خوله راو خوری شوي
چی پراورم مخالف نصیحتو نه

له غیر ته سی د غوړو کمتری شوي

---

(۱) الف: په خپله په ژوندون دی خان ژړلی.

«قلندر» د گور زندان لره روان دی
چی په پښوویی ستا دمینی پایکړې شوې

«۱۴»

۸۴۲

۲۷

چی ویاړته می د هجر احوال ووي
په جو اب یی راته صبر فی الحال ووي
هېڅ طاقت می دگری دساعت نشته
ده وصال راته په ماه وپه مال ووي
که په دا اشنا سینده شی خوا رزان دی
په سو دا چی پی د سراودمال ووي
ساوې زړونه دې په مخ کی دی صید کړی
په خندا یی ژر په خط وپه خال ووی
وا به نه ورم دنا صح په هسی و عظ
که و مینی ته یی کا رد و بال ووي
که ونو روو ته سهل څرگند یږي
ما و هجر ته کل جنگ و جدال ووي
چی غمو نود سیرا سوری سوری کـرم
«قلندر» ځکه خپل زړه ته غر بال ووي

۲۸

۹۴۸

ماد یار په در کی سرگه ته ژوندون ووی

د اسی کله له قانونه بیر و ووی

چی اثر کاندې پر زړونو د خوبا نو

ماد عشق و هر کلام ته افسون ووی

چی ژباړی په وصل کی له هجره

دانا یانو و وصال ته پېلتون ووی

لوی منصب دعا شقانو د داسر دی

د افی الحال و ماته قیس مجنون ووی

خه به مهر وفا غواړی له فلکه

د ارباب راته د زیر په مضمون ووی

بل طیب «دقاند» په رنځ نادان دی

ده د عشق ورنځ ته ځکه طاعون ووی

۱

۵۵۸

۱

زه دې نه وصال په طمع گرځم

هجران دی و سوم له غمه پرځم

که سی وصال وی له (خپل) مینه (۱)

قلند ر کله په بل لو گرځم

۲

زه (دی) له هجره امان تل غواړم

بی تـا زه مهر د بل نه غواړم

که دې نظر وی میرا و ماته (۲)

زه «قلند ر» دې په درکی ژاړم

۳

زه په هجران کی دې مبتلا کړم

غریب همیش دې په واویدا کړم (۳)

درب د پاره جفانور پر پریده

زه «قلند ر» دې میرا جلیا کړم (۴)

---

(۱) بن: که سی وصال وی له تا میرا هـ

(۲) ش: وصال (۳) ش: میرا هـ خانه .

(۴) اصل: درب د پاره جفانور پر پریده — زه قلندردې په درکی ژاړم

۲

خلو ریزی

۴

په دوه چشما نودې زه په دار کړم

چی په جهان دې له خاورو (۱) خوار کړم

سیرادا گوره «قلندر» ژاړی (۲) په بد هجران دې زه گرفتار کړم

۵

خو یی له غمه په صحرا سر نه شم په آهو چشمو پسې به ور نه شم

خو دې له غمه خوار قلندر نه شم سیراد تا به هوسره په بر نه شم (۳)

۶

که دې په وصل یاره خوشحال وم خکه هجران ته داستازه حال وم

زه «قلندر» دې له خواری دروسم په زاردې نه وم چی دې په حال وم (۴)

---

(۱) بن: تر خاورو.

(۲) بلی: سیرا هه گوره قلندر ژاړم

(۳) بن: خو یی له غمه خوار قلندر نه شم

د سیرا یار به هوسره په بر نه شم

۷

ته می پتنگ یی زه دې شراغ یم   زه دې له واصله په زړه کی داغ یم
که دې یاد یېزم سیرا صاحبه   «قلندر» تاته په زړه فراغ یم (۵)

۸

وفا دې بڼه ده جفا دې سوی یم   زه سمندر یم هجران د لایم غم
زه «قلندر» دې په هجران وسوم   بی رحمی سه کړه درله راغلی یم

---

(۴) دا څلوریزه د بڼا یسته خان په جونگ کی داسی راغلی ده :
که دی په وصل سره خوشحال یم

ځکه میرا دچرته دې نال یم

زه «قلندر» دی له خواري . . .

په زار دی نه یم چی دې په حال یم

(۵) ښه : که دې یا دیری شاه قلندر

میرا په زړه کی درته فراغ یم

۹

۱

۸۷۱

تن د بلیلو په گل چغاړشو   چی په فریادی سورگل بیدار شو
زه نه پوهیږم چی یم په خوب کی   که می میرادی چی هم کنارشو

۱۰

زه له هیواده (۱) راغلم یارانو   میرامی ولید په دوه چشمانو
میرامی پیردی زه یی مرید یم   هجره لاس واخله له غریبانو

۱۱

قیامت قایم شو پر عاشقانو (۲)   څکه حساب شوم له غریبانو
که وصال نه وی هجران دې بس دی   قلند ربیل شوله ارواحانو

---

(۱) بن: زه یم له سفره

(۲) بن: شه په عاشقانو

۱۲

۸۷۷

۲

چی و یل کریمه له کنایته خوش رنگ سیرادی بی نهایته
«قلندر» حکمه له هجره ژارم چی شوم ستروک زده جماعته (*)

۱۳

زه چی سین شوم له امارته سیرا امان کـ پرې ته سلامتته
زه «قلندر» دې په درکی پروتیم طمع کـوم زه له اجـازته

۱۴

عاشقان تل دی له ملاسته خدا یه دلبر کـ پرې له سلامتته

(*) دار باغی نه بایسته خان په چونگ کی داسی راغلی ده:

زه تهول و یل کریم له کنایته

سیراسی یاردی بی جراحته

«قلندر» حکمه له هجره ژاری

چی شوم تار که له جماعته

۱۵

را بږه مه (۱) شی د غم صبا ده   یار دې جدا کړ زماله ارواحه (۲)
ځمندر ډوب شو د غم په اوښو (۳)   لاس و رله ور کړه میرا ملا ده

۱۶

سینه می سوې د عشق په اورد

را باندي تنگه دنیا ترکورده

اشنامی زلفی په مخ خوری کړی

که مکه پته په اتلس توره (۴)

۱۷

را بنکاره مه شه بی وفا یا ره

په زړه دې زخمی کړم سینه افکاره

---

(۱) بن: د بږه (۲) بن: زماله ارواحه (۳) بن: د غم په سینه کی.

(۴) دا څلور یزه د بنایسته خان له قلمي جو نګ نه نقل شوه،

په صورت سهين يې په زړه سنگين يې
څه خو انصاف كړه د خداي د پاره (۱)

۱۸

سيرا صاحبه (۲) رب دى زنده لره
ستا پر ثنامي (۳) تل گو ينده لره
چه « قلندري د » مجنون په وصل كړ
سيرا مخبتن دى تل پا ينده لره (۴)

۱۹

سلام سلام دى اى ناز پرو ره
سلام مې واخله خپله (۵) د لېره

---

(۱) د اخلاو ريزه د سلا بنا يسته خان له قلمي جو نك

نه نقل شوه.

(۲) بن : زما صاحبه ، (۳) پر ثنامتاسي

(۴) بن : چي قلندري زنده په وصل كړ

سيرا صاحبه رب دى زنده لره

(۵) بن : زما.

وروستی دیدن دی بیا به ارمان کړی

میرا غم دور کړه له «قلندر» (۱)

۲۰

نن په گلو د بېل چل چغـار شه

په ډیر فریادی بلبل بیدار شه

زه نه پوهیږم چی یم په خواب کی

میرا دی وینم چی همکنار شه

۲۱

درب د پاره کا غذه ورشه

هغه آشنا ته په لار ورسره

---

(۱) ښ: سیرا هه واوره واخله غم له قلندر

چی تا و یشتملی «قلندر» پروت دی

په خنکدن کی تلقین له ورشه

۲۲

حجاب می یوسی په خره می سور که

درسته دنیا (چی) په ماسو راوړ که

زه د میرایم میرا زما دی

د رقیبانو مخ به ورتو رکه (۱)

۸۹۷

۲۳

۱

که له مالیری په بل هیواد دی

په هر ساعت کی زما په یاد دی

آرام می وړک شوبی تا صاحبه

باعث دغم می په ازد یاد دی

---

(۱) داخلور یزه دملایسته خان له جونگ نه نقل شوه.

۲۴

نن می په زړه کی هوس دیاردی
چی را نه تللی میرا شهسوار دی
اوس قلندر شوی ته «قلندر»
زسام د عشق دی همیش مهاردی

۲۵

همیش په هجرسی د زړه گداز دی (۱)
چی را نه تللی میرا شهسوار دی
داخدای دی وران که ای کورو کلیه (۲)
له «قلندر» میرا نا سا ز دی

۲۶

نن داجل د سپرو (۳) غوړدی
غیر د مرگی می دیار تر غوړ دی (۴)

---

(۱) بن: دتن گداز.

(۲) بن: که خدای دی وران که کلیه کوره

(۳) بن: سورو (۴) بن: چی میرا تیر شه خد پلامو غوړ دی.

زه «قلندر» یی له هجره و سرم

چی سیرالار شودا غبر په زوړدی (۱)

۲۷

ما اوریدلی د سیرا غگ دی

پراوی سفرچی لار شو په تگ دی (۲)

سیراد اوړه درته زاری کړم (۳)

چی «قلندر» دی په در کی سگ دی

۲۸

چاچی جا مونه د مینی چینی دی

ننگ ونا سوس (۴) یی دواړه پرایینی دی

---

(۱) ښ زه قلندر دی په طمع مړشوم — د سیرا باری دا غبر وزوړدی

(۲) ښ نن می اوریدلی د سیرا غبر دی — د زړه هوش می پسی په زوړدی

(۳) ښ سیرا هه واوړه دامی زاری ده

(۴) : ننگ ونام (ښ)

که هندله تللی اشناسی راشی (۱)

څو صدقی (۲) سی په زړه کی ایښی دی

۲۹

چی هغه ښکلی له ما بیل شوی دی

تمام صورت می په ا و را اوی دی

داتور عاصی دی په دوزخو نوکی

که «قلندر» دی غمونو سوی دی

۳۰

برای شپه می یو خوب لیدلی دی

کاهی دغم می په کور او یدلی دی (۳)

دواړه چشمان پی راته پېغور که

چی را ښکاره شی زړه می نټلی دی

---

(۱) ښن : سیراسی .

(۲) ښن : څو نذرونه .

(۳) اصل : دغم کاهی می په خونه پریوتلی دی

* د ا څلور یزه د ښایسته خان له جونګ نه نقل شوه

۳۱

د اسرې لمبې مې په تندي بلې دی   تندي مې موخې کولې مې چلې دی
خوشحالی نشته د عاشقا نو   د هجر هسې ناتاري چلې دی (۱)

۳۲

برايې شپه مې يو خوب لېدلې دی
که رب رښتيا   که بېه مې ښاغلي دی
وايم عيسی دی راته خبری که
(که) «شاه قلندر» سیراراغلي دی (۲)

۳۳

هجرانه تاچې زنگون و هلی دی
ست دې په خونه زما نیولی دی
نور شوک هم شته دی په دې و بجاړه کی
که «قلندر» دې تنهاموندلی دی (۳)

---

(۱) ښ: خوشحالی نشته شاه قلندر د هجران هسې ناتاري چلې دی
(۲) ، (۳) داد وې څلور پزې دې لا ښایسته خان له جونگانه

نقل شوی .

۳۴

٢ تر زنی تهری دزلفو شو کی دی

تر گل ختلی دبورا نو کی دی

دا « قلندر » دی ، می-راصفت که

که په چمن کی دبورا کو کی دی

۳۵

گل د گلا بو غبار پرې با نـدی

که خط پر مخ دی د صنم با نـدی

حسن کمال دی زوال به مومـی

دغم غبار می خاطر کیء (۱) لاندی

۳۶

نصیب راو کړې چاری نا پسندی

د سپند په غاړه سرشوم لـد تندی

که میرا راشی د هند له لوري (۲)

ها لـد به وایم نصیبه رندی

---

(۲) بن : د هند له زیه

(۱) بن : که،

۴۷

د عا شقا زو بڅړی (۱) دې خواري

چی بی قرار د روسی (۲) همیش په لاري

که دې د اوسل چیرته روزی شو

هاله به وایم چی د «قلندر» یاري (۳)

۴۸

سحر سبا شو پتیري س-توري

خپرا نغی د یار د لوري

---

(۱) اصل: برخي (بن) .

(۲) بن: چی بی قرار دی.

(۳) بن: که دې د اوسل روزی شه

هاله به وایم «قلندر» دمیرا یاري

قا صده ورشه خبری راوړه

پسی می سپین شوه د سترگو توری

۳۹

اخونده ته چی هسی جفا کړې

نقد یو د خدای به بدل په دا کړې

که ژوندی یوه بنا دی می نشته

مجنوآن په کومه لیلی شهیدا کړې

۴۰

بېلتونه (۱) ته چی دارنگ تاختونه کړې

اشنا به لېرې په هېوا دونه کړې

سیرادې هلمه په هند پرات کی (۲)

او «قلندر» ته (۳) ولی عذرونه کړې

---

(۱) ښر : هجرانه (۲) ، ښر : که (۳) ښر : اوس قلندر.

۴۱

د غم آسمان می په سر نړی
بیا می په سر کی ما غزه ایشیږي
قیامت قایم شه په دامت کی
شهاد قلندرنه ، سیرا بېلېږي (*)

۴۲

پاس په تندي می آسمان نړیږي
له تا وه جو شه ما غزه می لوېږي
که ته را درو می تلوار راوکه
په تش کا ته دې رنځور به کېږي

۴۳

دیارمخ دی له حجابه را نما ئیږي
که آفتاب دی په اوریخ کی راښکارېږي

---

*داغلو ریزه دملابناسته خان له جو زگ نه نقل شوه .

د زلفينو تر حلقوي مخ ښکارېږي

که په توره شپه کې شمع ده ځليږي

۴۴

خوشحالی مه کړه غم به دې زیات شي

څو کچې چو کې که کورنۍ میرات شي

سیرا صا حبه خبر یې واخـله

«قلندر» درومي نیت یې د سوات شي (۱)

۴۵

چی دې هجران دی را با ندي ایښی

رقيب دې یا ره لسه ما نه گوښی

---

(۱) دا څلور ریزه د ښایسته خان په جونګ کې داسې راغلی ده.

خوشحالی مه کړه غم دې زیات شه - چی څو کچې کازدی کورنۍ میرات شه

خبر یې واخـله میرا هه یا ره - قلندر د رومي نتي د سوات شه

دیدن د مخ دې را ته ښکاره کړه

زه «قلندر» دې په درې اېښی (۱)

۴۶

زما د لېره دخا وروخت شوي

په تور لحد کې را څخه پټ شوي

دا (قا) چې مخ کړ و تور لحد ته

له «قلندر» ګویا په خټ شوي

۴۷

که رانه (۲) لېرې په بل هېواد پي

په هر ساعت کې زما په یاد پي

آرام مې ورکښه پي قا میرا هـ

که زه ستا هیریم زمانه یاد پي (۳)

---

(۱) ښی: زه قلندر دې میرا پرې اېښی.

(۲) اصل نه.

(۳) دا څلوریزه د ملا ښایسته خان له جونګ نه نقل شوه.

۴۸

زما د لېره په شان د گل يې

زړه سي بوستان دی ته سي بلبل يې

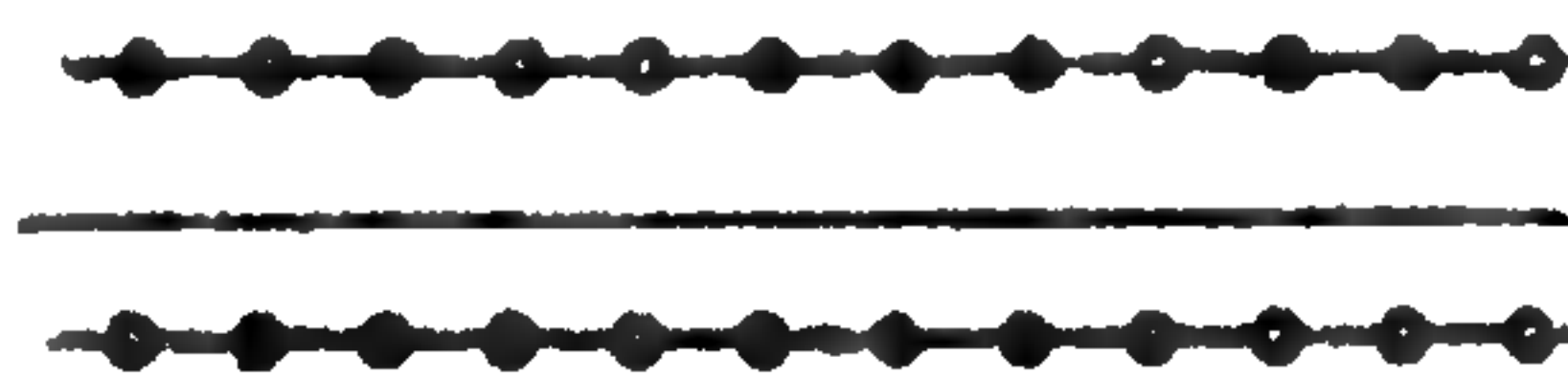
سپرانوان شه «قلندر» ژاري

ر به په ژړا (يې) سترگي گل گل دی (۱)

---

(۱) د ا خلو ريزه د ملا پها يسته خان له خطي جوړه ک

نه نقل شوه.

۳

تو

«۱»

۹۴۹

۱

میخ دی خراغ دی ظلمت دی هجر
عاشق پر سپاندی (۱) جلیا پی خیکر
خنک به خلاص شی هجران دی اور دی
مدام پر سوخی عاشق په فکر (۲)
«قلندر» پر شو په پیر افسوس کی
درتلای خونه شی وریت پی صدر (۳)

«۲»

۹۵۳

۱

اشنا که هر خوله مترگود و رارم
مدام دایم پی په زره حضور لرم

- (۱) اصل : عاشق پری سواندی (بن)
- (۲) بن : خرنکه به خلاص شی هجران اور دی
مدام پری سوزی مهجور دی په در
- (۳) بن : قلندر مرشمه په پیر ارمان کی — بدت پی تپرشه وریت شه صدر

پی له دیدنه پکی ورتیوم

پی تا دلبره وطن تنور لرم

سترگی می دواړه په ژړا سرې کړې

لیکه زه دواړه په مخ ناسور لرم (۱)

سحر ژړایي (۲) په زړه ښه لگي

«قلندر، ځکه په زړه رنځور لرم

۹۵۵

«۴»

۴

زه په حجاب کی مدام په دوک یم

عالم حجاب دی زه بدسلوګ یم (۳)

که حجاب ورک شې عالم به راشي

زه تل ممکن یم پسی په کوک یم (۴)

---

(۱) ښ: دواړه لیکه می په ژړا ویاسته - چشمانی دواړه په مخ ناسور لرم

(۲) ښ: د سحر ژړا .

(۳) ښ: زه ځکه په داسلوګ یم

(۴) ښ: ممکن همیش پسی په دوک یم .

که میر امیر وی هاله به راشی
زه قلند ره بی مدام معلو کک یم (۱)

«۴»

۹۵۹

۱

ر به هجران کرم زه بی طاوخته
چی بی هزار کرم زه له قوته
د میرا سینه د غم دانه شوه
آدم بی کوز کرم زه له جنته
«قلند ر» حکه په ورت ورت ژاړی
چی بی هجور کرم له خوب صورتته *

«۵»

۹۶۴

۲

زما د صبر بهی بی دوه کپه د هجر هسی نا تا ره چله ده

---

(۱) ښ: که میرا میر دی معنی یی را که

نور زه قلند ری په دوه کونه معلو کک یم

*داتو ته د ملا بنایسته خان له خطی جوړنگ نه نقل شوه.

نه چي د پر ژاړم په صحبت کي   ژړا سي بخږه داله از لده
 گر يوان په وينوسو را لوده کړم   بنادي سي واړه په غم بدله ده
 قاصد ورشه خبر يي را وړه   چي د تللو عده يي کله ده*
 «٦»

٩٦٦

٣

(ته) کچ ابرويي (ته) کچ رفتار ده
 پري چهره يي او ماه رخساره (١)
 پر غر يېانوڅه خو نظر کړه
 خلغه تا کړه واکه بيماره (٢)
 خوار «قلندر» دې په واوړيلا کړم (٣)
 پير او نظر کړه د رب د هاره

---

* دا ټوټه دملا بڼايسته خان له خطي جوړنگ نه نقل شوه.

(١) بڼ: کچ ابرويه يي کچ رفتار ده - پري چهره و ماه رخساره
 (٢) بڼ: څه خو نظره کړه پر غريبانو - خلغه درسته تا کړه بيماره
 (٣) بڼ: کړ

«۷»

۹۶۹

۴

دواړه (۱) چشمان يی ورژنی زړونه

ځکه بلبیل شو په چغار و نه

د لاسه يی نه کړې زما جا نا نه

ځاځه ځکه تا کړه مفتونه (۲)

زه قلندر به (۳) ها له بنا دی کړم

که میرا راشی له هیواد و نه

«۸»

۹۷۲

۵

ناست د فلک یم په جهازونه (۴)

پسی سی ترک کړه دیراسبا بونه

(۱) ښ : دوه

(۲) ښ .. ځکه پرې وسره هزار مجنون نه

(۳) اصل : زه قلندر یی (ښ)

(۴) ښ : ناست یم د فلک په جهازونه

ز مکه آسمان به به تیله که

که مخ بنکاره که له حجابونه

زه «قلندره» دې میرا بتر کړم (۱)

رب دې واصل کړه میرا مجنونه (۲)

«۹»

۱

۹۷۵

نن می په زړه کې فریاد انبار دی

چی آشنا تللی په بل د یار دی

هاله به وایم که پارسۍ راشی

د فراق غم بی به ما ایسار دی

که میرا راشی ستا په کنار کی

«قلندره» نوم دې د میر هزار دی (۳)

---

(۱) ښ : زه قلندر دې وړک کړم میرا هه.

(۲) ښ : له دې مجنونه.

(۳) اصل : شی.

« ۱۰ »

* ۹۷۸ *

* ۴ *

اورد هجران دې رابا ندى بل دى
تندى مى سوزى لېر سون مى جل دى
خبر مى واخلىد مهرا صا حبه
كه زه دريا د شو م وروستى مهل دى
« قلندر » لار شو د بكليو مير
سوزى په برخه هجران يى تل دى

« ۱۱ »

* ۹۸۱ *

* ۴ *

د ابىگه شپه مى يو خوب ليدلى دى
كه رب رښتيا كى عېشه مى بناغلى دى
وايم عيسى دى راته خبرې كه
كه قلندر له سيرا را غلى دى
نور خوك هم شته دي په دې ويچاره كى
كه د شاه قلندر دې تنها موندلى دى

« ۱۲ »

۹۸۴

۴

د حسن وار دې اشنا تېر یري

جفاله تا نه او س نه بیا تیري

درب د هاره له جفا واوره

گل چی شی سرا می بوی پی زیاتیري

قیامت قایم شو په د ازمان کی

چی له «قلندر» میرا پیلیري

« ۱۳ »

۹۸۷

۵

زما هه سرکی ما غزه ایشیري

و جود می محکمه تمام لږ زیري

داده راله را کړه زما دلیر

روح له جسته زما پیلیري

غورانی نوری
۲
مشتی

زه «قلندر» دی بی عذره سر کیم
شرم هیادی له رب نه کیږي (*)

«۱۴»

۹۹۳

۵

نن سی د زړه څخه تن او پرې کیږی

چی میرا درومی له مایه لیرې (۱)

زه یم په وصل د هجران خوش حاله

شیرد هجران دی وړم انځر پری (۲)

چی له میرا بیل شوې نور «قلندر»

ترو ستا به څنگه ساعت تیر پری

---

*دا توتیه د سلا بنایسته خان له جونگ نه نقل شوه.

(۱) بن: زړه سی را خوړیږي.

(۲) بن: زه د میرا په وصل خوښ وم — شیرد هجران راته نږدیږی

(۳) بن: چی میرا بیل شه ښه «قلندر» — ستا ترو لا څه شکل ساعت بدایږی

۱۳۹۵/۹/۷

« ۱ »

دقلندرد دیوان ترچاپ وروسته، مخینی نورې خبرې هم راپیداشوې، چې
راوړل یې ددغه دیوان په تعلیق کې یې گټې نه وې، او له لوستونکو سره
یې مرسته د شاعر په پېژندنه کې زیاته وه، نو ځکه دالزامه وبلل شوه، چې
ددغه مواد په تعلیق کې راوړل شی.

دسکندر خان خټک (۱۱۱۶ هـ ق ژوندی) په دیوان کې یو بیت

داسې موندل کیږي:

د سکندر د قلم خوند که یې ترخوله شی

قلندر به خپل قلم په دکن مات کا (۱)

ددې بیت په حاشیه کې لیکل شوی دی: « د پښتو ویو شاعر چی په خټه اپریدی یاد پری» دلته خبره داده، هغه قلندر نومی شاعر چی د پښتو په ادبی تحقیقاتو او تاریخونو کې د قلندر په نامه مشهور دی، د حمید بابا (۱۳۸۱ هـ ق ژوندی) شاگردی منی، او په دې توگه یې ژوند تر ۱۱۵۰ هـ ق وروسته اټکل کېږی، او هغه قلندر شا عر چی سکندر یې یادوی او داستوگنی بخای یې دکن ښی، دیوولسم قرن داواخرو او د دولسم قرن داوایلو شاعر معلومېږی چی اپریدی قلندریې نه شو بللای. بله خبره په دې برخه کې د احم ده، چی د اپریدی قلندر مسقط الرأس خود پښتو ادب محققینو د بارې او جمرود توابع ښوولی دی، چی مادغه خبرې ددی په مقدسی په پیل کې راوړی دی.

(۱) وگورۍ! د سکندر خټک دیوان ص ۳۹، د ۱۹۶۲ ع کال

د پېښور چاپ د دوست محمد خان کامل په مقدسه.

بناغلی اثر کنبلی دی، چی دغه قلندر (په دکن کی اوسیدونکی) شاعر
 په قوم یوسفزی ؤ، او په دکن کی اوسیده. د مرگ کال یې یوخیای
 ۱۰۹۷ هـ ق کال په موضع زانیزی سوات کی ښی (۲) بل خای
 یې د مرگ کال ۱۱۰۰ هـ ق څرگندوی (۳).

* *

د کاید افغانی د دریم چاپ په پیل کی چی کومه مقدمه کنبل
 شوې، د دې مقدسې د قلندر په بحث کی په اپریدی قلندر بحث شوی، او بیا
 د اشرف خان هجری د معاصر قلندر هغه غزل چی د اشرف خان په مطبوع
 دیوان کی راغلی هغه هم رااخیستل شوې، اود دغه بحث په پای کی
 کنبل شوی دی: «څرنگه چی قلندر اپریدی خان د عبدالحمید ماشو خیل
 شاگرد او پیرو بالمی دی، اود عبدالحمید ژوند تر ۱۱۴۸ هـ ق پوری
 رسیدلی دی. نو که د قلندر چی له هجری سره مشاعره کړی ده، اپریدی

(۲) وگوری! اباسین مجله د ۱۹۶۶ع کال د جون گڼه ص ۳۲

(۳) وگوری! رحمان شاعر انسانیت ص ۲۶

قلندر وی، نودده دژوندانه بهارداشرف هجری دخزان سره سم دی، چی
دی بیاڅلویښت پنځوس کاله نور هم د عبدالحمید ماشوخیل تر وفاته
پوری لیا دهغه تر وفات وروسته هم پایی او عمر یی تر ډیرو کالو تیر پری، په
دې صورت دی هم داشرف خان هجری او خوشحال خټک او هم
د عبدالحمید ماشوخیل او دهغه دوردنوروشاعرانو معاصر کیږی...» (۴)
په دې اقتباسی توتبه کی تاسی واوستل چی د قلندر اپریدی دژوند په زمانه
او همدارنگه دده د پیژندنی په باب څه شکوک څرگند شوی دی هغه
قلندر شاعر چی د خوشحال (۱۰۲۲ - ۱۰۰۰ هـ ق)، هجری
(۱۰۴۴ - ۱۱۰۶ هـ ق) اوسکندر خان (۱۰۶۸ - ۱۱۱۶ هـ ق) معاصر
دی، دائر دلیکنوله سخی په خټه یوسفزی اود سرگ کال یی ۱۰۹۷ هـ ق
یا ۱۱۰۰ هـ ق ښوول شوی. او اپریدی قلندر دژوند زمانه له ۱۱۵۰ هـ ق
وروسته ده، اود لته دهیڅ شک ځای نه پاتیری چی دغه دواړه سره بیل
شاعران دی، او ټکنی کیدل د دواړو شاهرانو په بیلتون کی هیڅ ځای

نه لری، په همدې بنا دلته د ایا دونه وشوه ، چی د کلید افغانی د مقدسی
اوستونکی باید په شك کی ونه لویږی . او دواړه شا عران باید
جلا کسان وېولی.

*   *

د قلندر د غه دیوان د تدوین په وخت کی پوهاندر شاد راته د ایا دونه
و کړه، چی د قلندر په ناسه هر شعر باید په دې دیوان کی داخل نه کړې، ځکه
چی د پښتو په قدیم ادب کی پرته له دغه قلندر ه چی له سیراسره مینه لری، او
د پښتو په ادبی تحقیقاتو کی په اړیدی شهوردی، دوه تنه نور قلندر
نوسی شاعران هم تیرموی دی . ما هم دخپل استاد په سپارښتنه له
نورو مجموعو نه صرف هغه شعرونه واخیستل چی د میرا یادونه هم پکی
موندل کیده ، اود د خطوطی شعرونه خو موټول را وړی وو . کله چی
دیوان چاپ شو ، زما پل استاد ، پوهاند عبدالحی حبیبی د غه
دیوان کتلی ؤ ، یوه ورځ یی راته وویل : زه فکر کوم په دی
دیوان کی ځینی داسی شعرونه هم شته ، چی دهغو نورو قدیمو قلندر

نومو شاعرانو دې وی. ځکه دغه قلندر چې په اپریدی مشهور دی، ځانته جلا سبک لري، او په هر شعر کې له خپل نامه سره دخپل محبوب «سیرا» نوم هم راوړی، او په دی دیوان کې ځینی داسې غزلې هم سوموچې د دغه قلندر نه معلومېږي. سبک اورغښت یې د قدماوودی. ما چې د تعلیق د کښلو له پاره دیوان له سره بیا ولوست، پر ځینو داسې غزلو پېښ شوم، چې سبک یې د استاد دوینا له مخې قدیم معلومیده، په دیوان کې دیوې غزلې مقطع داسې ده:

که په لاس کې یې کښتی کړم دا برو یو

قلندر به د د هلی شاه جهان کړم (۵)

له دې بېته ښکاری، چې شاعر دغه غزله هغه وخت ویلې چې شاه جهان (۱۰۳۷ - ۱۰۶۸ هـ ق) په دهلی کې پاچاؤ، اود شاعر معاصریت ځنی ښکاری. که موږ دغه غزله د هغه قلندر چې د حمید شاگرد دی وگڼو، نویې ژوند زمانه دومره اوږدېږي، چې درایت لرونکي فکر

یې نشوای منلای . په دې توګه دغه یادونه دلی وشوه ، چی له
امکانه لیرې نه ده ، چی په همدې مجموعه کې دې د قدیمو قلندر
نو موشاعرانو شعرونه هم راغلی وی ، او دا خبره به هغه وخت بڼه
سپینه شی ، چی د هغو پخوانیو قلندر نومو شاعرانو دواوین زموږ تر-
گوتو شی . * * *

ماددغه دیوان د مقدسې له ۳۸ مخ نه تر ۴۵ مخ پورې د «ادبی-
لار» تر سرلیک لاندې د نورو شاعرانو د کلام اغیزې د قلندر پر کلام
او همدا رنگه سی د قلندر د خاص سبک تاثیر پر نورو شاعرانو وینو و لی
دی . ښاغلی حبیب الله رفیع چی د حبیب الله له خطی دیوان
(۶) نه دوی څلوریزې را نقل کړې وې ، ماته یې را وسپارلې او

(۶) حبیب الله د لوی احمد شاه بابا (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ هـ)
د زمانې شاعر دی . د دیوان یوه خطی نسخه یې د دیلی په ملی موزیم
کی تر (۱۸) لمبر لاندې خوندي ده ، او میکرو فلم یې د پښتو-
ټولنې په کتابخانه کی شته او اوس ښاغلی عارف غروال را نقل
کړی ، د حبیب الله پېژندنه په پښتانه شعراء ج ۳ ص ۵۹-۶۱ کی شوې ده .

دا یادونه یې راته وکړه ، چی دغه څلوریزې د قلندر د خاص سبک
شوراو جذب لری ، اود قلندر دولولو او سوزند شعر ترا غیز لا ندې
ویلی شوې دی ، هغه څلوریزې دادی :
ترگل خوشبویه دستا جمال دی

له زمکی پورته په تیښت هلال دی
نظر د مینې په خوار حبیب کړه

چی خدای در کړی حسن و کمال دی
* * *

د یار غمونو په زړه زهیر کړم
چی یې د زلفو په تاراسه کړم
زه یې غلام یم دی می صاحب دی

په سر اوما لزه کله تقصیر کړم (۷)
که چیرې دغه څلوریزې د قلندر په چاپ شوی دیوان کی له
۱۵۵ مخ نه تر ۱۷۶ مخ پورې دده له څلوریزه سره وکتل شی

(۷) د حبیب الله خطی دیوان ، میکرو فلم .

بنکاره معلومپیری، چی حبیب الله د قلندر کلام لوستی دی، او دهغه اثرات یې ښه منلی دی. سربیره پردې دده په غزل کې د قلندر دخاص سبک تاثیر هم لیدل کېږي، په دیوان کې یې دوی غزلې هم د قلندر په سبک او وزن پیدا کولای شو.

* * *

ما د دغه دیوان د مقدمې په (۲۲-۳۱) مخونو کې د میرا په باب بحث کړی، او هوری د پښتانه شعراء (ج ۱، ص ۲۵۴)، تاریخ ادبیات مسلمانان هند و پاکستان (ج ۳، ص ۱۰۶) ملی هنداری (ج ۲، ص ۸۳) او اولسی نکلونه (ص ۳۸) په حواله دمیرا سرینه په سوات کې ښوول شوې ده. څرنګه دمقدمه کښنې په وخت کې د دیوان ټولې چاپی فورمې زما په واک کې نه وې، چی هلته د دیوان د داخلي شهادت په استناد دغه خبرې رد شوې وای. کله چی می د تعلیق له پاره دیوان

کوټ، او په ۷۵ مخ کې پر دغه بیت پېښ شوم:

د میرا د قبر خای دی په لاهور کې

قلندر په پسی واخـله لـته پـته

ددی بیت نسخه بدل په پای لیک کې د ملا ښایسته خان د

د خطی جونگک په حواله داسې ښوول شوی دی:

د میرا صاحب روضه ده په لاهور کی

قلندر په پسی واخله لته پته

د ادبی ستوری ښاغلی مؤلف هم دغه غزله چاپ کړی (۸)، او

دا بیت په دې کتاب کی هم موندل کیږي .

له دې بیت څخه ښکاری چی میرا په لاهور کی مړ دی، او

هوری ښخ شوی دی، او نورې لیکنې په دی باب د اعتبار وړ نه

دی، ځکه چی د قلندر تر خپلې وینا په دې مورد کی بل ثقه مند
چېرې دی؟

***

یوبله موضوع چی په دې تعلیق کی باید خبرې پروکم، داده چی

په دې دیوان کی ډېراولسی اصطلاحات راغلی، چی په تفصیل سره یې

شرح کول ښه کار دی، خو دا چی د ټولو مفصل راوړل خبره اوږدوی

(۸) وگورئ! ادبی ستوری ج ۱ ص ۲۵۸، ښاغلی حبیب الله رفیع

پښتو ټولنه. ۱۳۵۳ .

علی العجالة د ټولوله راوړو تېرېږم، او صرف دوی اصطلاحګانې یې
لاندې له نورو ادبي نظایرو سره راوړم. دغه ډول اصطلاحات چې په
پښتو دیوانونو کې راغلي، پوهاند عبدالشکور رشاد په خپل «ادبي قاموس»
(۹) نومې اثر کې شرح کړي، او د هرې اصطلاح ادبي
نظایر یې د پښتو مختلفو دیوانو څخه راټول کړي دي.
ددغو اصطلاحاتو په باب یې درې مقالې د خپل خاص لور له
مخې ساته را کړې، او ما د زیرې د ۱۳۵۶ کال په دریو بیلا بیلو
ګڼو کې خپرې کړې.

مادلې هم ددغو اصطلاحاتو شرح د دوی په مرسته کړې، او په ډېره
مهربانۍ یې خپل ټول کړي مواد را کړي دي زه په دې برخه کې دغه
دوی اصطلاحګانې څېرم: ۱ د هوسی د ښکړبرات ۲ له زانو وکتوري غوښتل

(۱) د هوسی د ښکړبرات:

د هوسی پر ښکړبرات ورکول محال کار ته د چا ګمارل یا په درواغو

(۹) د پوهاند رشاد «ادبي قاموس» د پرمختنم اثر دی، خو متأسفانه

تر اوسه نه دی چاپ.

اومچالو وعدود چا زړه بڼه کولو ته وایی (۱۰) د قلندر دیوی غزلې په پوه
بیت کی دا اصطلاح داسی راوړل شوی ده :

هم زما د قتلولو د عاگوی دی

د آهو په بڼه کوی زما برات (۱۱)

د نورو پښتو شاعرانو په دیوانونو کی هم دغه اصطلاح کارول شوی

ده، اشرف خان هجری (۱۰۴۳-۱۱۰۶ هـ ق) ویلی دی :

دهوسی په بنکر برات دوصل مخ شه

چی راهوری ترندی ونرېدا (۱۲) شوم

(۱۰) وگورۍ ! زېری د ۶ ۵ ۴ ۳ کال ۱۶ گڼه دېوها زده

رشاد مقاله

(۱۱) دیوان قلندر ص ۱۱

(۱۲) نرېدا په هندوستان کی دیوه رود نوم دی چی له ختیزه

لوېديز لوری ته بهیږي او منځنی هندوستان له جنوبی هندوستانه بیلوی

(وگورۍ ! زېری د ۶ ۵ ۴ ۳ کال ۱۶ گڼه دېوها زده د مقاله)

دحمید بابا (۱۳۸۱ هـ ق ژوندی) د یوی غزل په یوه بیت کی
هم دغه اصطلاح موندل کیږی :

دهوسی په بنکر برات زما مطلب شو

هوسی نشه نیولی دپښو په دو (۱۳)

۴- له زانو کتوری غوښتل :

دغه اصطلاح دیوه عبث اونه پوره کیدونکی امید ساتلو له پاره

استعمالیږی (۱۴) دقلندر په یوه بیت کی دا اصطلاح داسی کارشوی ده :

له خوبانو چی کوم دو فا طمع

کتوری غواړم دزانو له قطارزه (۱۵)

درحمان بابا (۱۳۲۰-۱۳۲۸ هـ ق) په یوه بیت کی هم دغه

اصطلاح راغلی ده :

(۱۳) وگوری! دراو مرجان ص ۷۴

(۱۴) وگوری! ظفراللغات، ص ۳۸، دپښور چاپ.

(۱۵) دیوان قلندر ص ۹۲

لکه و ورکي کتوري غواړي له زانو
په داهسي پوچ گوښي پې اعتبارشي (۱۶)
حميد بابا (۱۱۳۸ هـ ق) ويلی دی :

لکه څوک چي کتوري غواړي له زانو
هسي شان شوه د وفاتمنا پوچه (۱۷)
کاظم خان شيدا خټک (۱۱۹۴ هـ ق مړ) ويلي دی :
چي له زانو کتوري غواړي وگړي
اثرنشته د جشميد له انجمنه (۱۸)

-
- (۱۶) درحمان بابا ديوان ص ۲۳۱
  - (۱۷) وگوريء! در اوامر جان ص ۲۱
  - (۱۸) وگوريء! دشيدا ديوان ص ۸۸

تعلقات

((۲))

د قلندر د دیوان د سریزی د ۱۹ مخ په حاشیه کی ما کښلی دی، چی
د دغه دیوان په تعلیقاتو کی به زه د قلندر جان او میرا جان د نکل په
خصوصیاتو او نارویوه خپرنه کوم. د هغی وعدې له مخې دادی په خپلو
خبرو پیل کوم او هغه نکل خپرم.

زموږ په مختلفو پښتنی سیمو کی ځینی کیسی او نکلوڼه شته، چی
موضوعات یې اکثراً عاشقانه، یا هم خرافی او کله کله هم د پښتنی

ماحول د ځينو ملي قهرمانانو په کارنا سوپورې اړه پیدا کوي. دغه کیسي
 ځینی په خپلو سیمو کی مشهورې دی، او د ځینو هم شهرت دوسره ډېر
 شوی، چی په اکثر وېښتنی سیمو او یا گرده پښتونخوا کی خورې شوې دی.
 دغه ملي کیسي دخپلو محتویاتوله پلوه د پښتنی کلتور او عنعنو او
 دودونو په انځورولو کی ډېرې مرستندوی او مؤثرې دی، اود اجتماعی
 تاریخ په کښنه کې ډېره استفاده ځینی کیږی. زموږ په دغو کیسو کی
 چی محققین، فوکلورستان اود ادبیاتو څیړونکی یې ملي کیسي بولی
 یوه هم «د قلندر جان او سپر جان» کیسه ده.

ددغو دوو ملگرو دیننی داستان (ددوی مینه په سختافو ډو او نو
 تعبیر شوې ده) په زیاترو پښتنی سیمو که خپوردی، او پښتانه نکل چیان
 یې په حجر او دېرو کی خلکو ته وایی.

موږ ته د دغه داستان دوه روایتی شکله معلوم دی، لوسړی شکل یې د پښتنی
 فولکلور پیاوړی خدمتگار ارواښاد استاد محمد گل نوری (۱۳۹۳ هـ ق مړ)

په خپل مهم اثر ملی هینداره (۱۹) کی ضبط کړی دی، اوبل یې هغه شکل دی، چی زموږ معاصر نومیالی فولکورېست استاد پروفیسور سیال کا کر په گوته کی دخلکوله خولو لیکلی دی (۱۹).

دداستان دواړه روایتی شکلونه یو دبله ډېر توپېرونه لري، او حتی یو دبل عکس دی. دمثال توگه استاد نوری په داستان کی لیکي، چې قلندر جان دیوه خان زوی و، دې خان دوی ماینی درلودې، چی یوه گرانه اوبله ناگرانده وه، قلندر جان دگرانی بنځی زوی و، چی پلار یې مړ شو، نو قلندر جان اومور یې دسیر نیو ورونوله لاسه خوراپه عذاب شول، اودواړه (سوراوزوی) داسې سره خوښه کړه، چی یو بل مخای ته و لارشی. هماغه و، چی بلی سیحی ته سره ولاړل، اوقلندر جان له میرا جان سره په مسجد کی اشنا شو، میرا جان هم دیوه خان زوی و.

(۱۹) وگورۍ! ملی هینداره، ج ۲، ص ۷۸-۸۲. دغه نکل لومړی

نخل په کابل مجله کی خپور شوی دی اوددغه کتاب په هغو چاپونو کی چی په پېښور کی شوی نه دی راغلی.

(۲۰) وگورۍ! پښتونکلونه ص ۳۳-۳۸ (مسوده)

له یوې سودې وروسته بیا له قلندر جان نه میراجان سرور شو ، او

میراجان ځینې ولاړ . او قلندر جان پسی سرگردان گرځیده .

بلاخره قلندر جان سوات ته پسی ولاړ ، او هلته دده دهجر په

غمونو کې ناروغ او مړ شو ، چی میراجان خبر شو سوات ته پسی ولاړ ، او دده په ویر

او ماتم کې دی هم و مړ ، او دواړه په سوات کې د یوې غونډۍ پر

سربښخ شول .

بناغلی سیال کا کړ ، چی د دغه نکل کوم شکل خوندی

کړی ، هلته واقعات برعکس دی . هغه څه چی استاد نوری په

نکل کې د قلندر جان په برخه کې راوړی ، ده بیا هماغه

واقعات او جریانات د میراجان په خصوص کې ضبط کړی دی . البته

د نکل په دواړو روایاتو کې یو څه اختلافات لیدل کیږی .

په دې نکل کې د پښتو د زیاترو شفاهی نکلونو* په څیر « ناري »

(۲۰) هم خوندي دي. دغه ناري د نورو نکلونو د نارو په څیر جوړښت نه لري ، بلکه د څلوریزو په کالب کې ویل شوي دي ، چې ځینې یې په دیوان کې هم راغلي دي ، زه دلته د دغو نارو ټولې نمونې ضبطوم ، لومړی د قلندر جان او بیا د میراجان ناري راوړم ، دلته دردیف مراعات نه دي شوي :

(۲۰) په پښتو شفاهی ادب کې موږ د نکل پر نارو سربیره

د هوتکو ناري ، او داتن ناري هم لرو ، چې گران رفیع په خپل ابتکاري اثر د خلکو سندرې لومړی ټولک طبع ۱۳۴۹ کال معرفي کړي دي. همدا رنگه د دغو نارو بل ډول ښاغلی سیال کا کړدسنيڅر-خیلي نارو په نامه د خپل مهم اثر پښتو او پښتانه په پښتو سهيلي نيخوا کې په ۳۲۴-۳۳۴ مخونو کې ضبط کړي دي (طبع ۱۹۷۷ کونه).

* د پښتو د شفاهی نکلونو یو لارښود ځوان لیکوال ښاغلی پتنگ

په پلوشي مجله ۴ ګڼه کې مفصل کښلی دی،

د قلندر جان ناري

که درختی درختی د پلک درختی

آشناسی ولاړه شومه بد بختی

که سی دوستان دی ، که د بښنان دی

له دوی به راشی مالره سختی

* * *

که راشه راشه ، دلېره راشه

زه دې غلام یم ته می آغاشه

یار دې پر شوخو سترگو مین کړم

بیا راته وایې له ما جلا شه

* * *

که ولاړه ، ولاړو له کنډوګی

زما یارانو ، زما دوستانو

دعا د خیر را پسی کړا ندی

خدای خبر دی ، چی بیا به راشو

که دورې، دوری د فلک دورې

زرگی می چوی داستا بی غورې

یار می جلا شو، نه راستو نیږی

زما داسوی ناری نه اوری

* * *

میرې لابی دی، چی مخ پر کورخی

بد قلندر دی، چی مخ پر چولخی

چول می پرغبرگوسترگو قبول دی

ترچول بد تر وای د یار بیلتون دی

* * *

که اوردی، اوردی هجران دې اوردی

زه قلند ریم هکی می کور دی

دا ور په سونگ د چار ضاده

رضا می نه ده را باندې زور دی

* * *

که باده با ده د سها ر با ده

بی پروادرو می له ما نا بناده

مدا ردې نشته چی و در پړی

پر میراجان می دېر سلام وایه

***

که سپینی، سپینی سپوریه سپینی

احوال می یوسه د یا رتر سیمی

پر میرا جان می سلام ووايه

قلندر خوری ویء دزرگی وینی (۲۱)

***

که ستوری ستوری دآسمان ستوری

سلام می وایه د یار پر لوری

چی هلمته ورسې نوو رته وایه

چی یاردې خوری دسترگو توری (۲۲)

***

(۲۱) دغه ناری دملی هینداری ج ۲ نه اخیستل شوې دی .

(۲۲) دغه نار دپښتو نکلونه نومی کتاب نه اخیستل شوې ده .

دمیراجان ناری

کینت دی شین کیره بیار ییل کیره
غنم دی سن او خر و ار کیره
زساله یا ره احوال دی راکئی
بل پر ایمان دی پر فضل کیره

***

هوسیه و خوری دسترگو توری
پر لور ولایه ینکار یا ن گوری
ینکاریان لاکله دگور بند یان شوه
خزې ولا رې دی تشی توری

***

که خاصه ، خا صه دلیره خاصه
خیمه د بخت دی د لور د پاسه
ستاد اجل سپاهیان چی را غله
زیرک پی وخوت خیمه پر د پاسه

د سوات په سر کی زما دلبر دی
دی په بنایست کی شمس و قمر دی
یا را نو راشی، که د بدن کاندی،
د یار د بدن خو، حج اکبر دی

***

خدایه دازمکه پاره، پاره کی
پر دیس لالی زما راته بیکاره کی
په پیلما نه کی الوی مکوټ شوم
یو واری دید بیا راسره وکی (۲۳)

***

دغه ناري اود نکل لنډیز چی تاسو لوست په دیوان کی له موجودو
شهادتو نوسره مل په سلو کی نه تطبیقیری، اوله دې څخه بیکاری، چی
په نکل کی تصرفات ډیر شوی دی.

د قلندر ژوند په زمانه ما د دغه ديوان د مقدمې په (۱۵-۱۹) مخونو) کې خبرې کړې دي. هلمته سي د پښتو ادب تا ريخ د محققينو د کښنوله مخې دده د ژوند زمانه ښوولې ده، خو يو اثر چې هوري له زمانه پاته و، هغه د پوها زد عبدالحي حبيبي «لغة البشتو» نوي اثر دی، چې اوس يې درې ترجمه د محمد هوتک د نما نيځني د غونډې په وياړ د کابل پوهنتون، د ادبياتو او بشري علومو د پوهنځي له خوا چاپ شوه. استاد په دغه اثر کې هم د قلندر د ژوند زمانه تر ۱۱۵۰ ق کال وروسته ښوولې ده (۲۴)

***

ما د ديوان د مقدمې په اولولو مخونو کې د هغو ماخذو يادونه کړې، چې قلندر يې په قام اپريدي بللی دی. بيا غلي ظفر-کا کاخيل هم په ظفراللمغات کې دی په قام اپريدي بللی دی (۲۵)

(۲۴) وگوريء اللغة البشتو، ص ۶۲، د فاضل استاد بينوا په زيار

د ۱۹۶۵ع کال د قاهرې چاپ.

(۲۵) وگوريء ظفراللمغات د مقدمې ع مخ، د پېښور چاپ.

د دیوان د مقدمې په (۳۷-۳۸ مخونو) کې د قلندر د ادبی شهرت
 ښوولو په ترڅ کې د دوی د سیمې د قصې شهرت هم ښوول شوی دی مگر
 هلمه د یوه بل پښتانه شاعر چې دیوان یې په شوروی اتحاد کې دی، له یادونو
 موږ نه وو خبر، اودادې په دې تعلیق کې پرې گرېږو: ښاغلی کوشیف دی
 چې دلنیزه گراډ د ختیځ پېژندنې د انستیتوت د پښتو نسخو کوم فهرست
 خپور کړی دی.

نو د عبد الرحیم هوتک د دیوان (۲۵) د معرفي په ترڅ کې لیکي:
 د عبد الرحیم د دیوان په پاڼو کې د میرا قصه هم راغلی ده (۲۶)

(۲۵) د عبد الرحیم هوتک د دیوان یو خطي نسخه په د پېښور کې ده
 او یو نیمگړې نسخه یې د استاد بینوا په کتابتون کې ساتل کيږي.
 چې اوس گران رفیع د « سره غره گلونه » په نامه منتخب کې خوندي
 کړې ده.

۱
 د دیوان د ۱۹۷۶-۷۷ ع کال چاپ.

۳۶۶

- ۳ -

ساغوبنټل، چي د دغه ديوان د ځينو گرانو لخوا توحل هم
د ديوان په پاى كې وركړم، نوسى د دغه ديوان د لخوا تو
يو فرهنگوتى تيار كړ خو څرنگه د تعاليقا توسخونه زيات شول،
او د ديوان په وقيايه كې د ډيرو نوروسخونوله پاره ځاى
نه وپاته، نو ځكه د فرهنگ له پاره ځاى پاتى نه شو
او د مصرف د زياتوالي په غرض موبله پښتې هم ورته نشواى
چاپولاي. هيله ده، چي گران لوستونكي به زما به
معذرت وښي، او په راټلونكي كې به زه دغه فرهنگ
نشر يه كى خپور كړم.

۲۶۷

- ۴ -

د قلندر پهد يوان کی زسور له زیات دقت سره سره
 بیا هم مخینی چاپی تپروتنی اود توروالو تنی شوې دي
 چی محترم لوستونکی به د مقدسی اوسن تر لوستود مخه
 دهغو په سمونهای زهیر کړي.

کرښه	مخ	سم	ناسم
۱۶	۱۹	تعلیقا تو	تعلیقا نو
۱	۲۴	خو برو	خو برو لو
۱	۲۴	په مخینو تا ریخونو اود	په مخینو تا ریخونو
۸	۲۵	داد بیات	داد بیات

۴۱۱

۱۳	۲۸	میرا صاحبہ	میرا صاحب
۷	۳۲	چی لوړه	چی وړه
۱۴	۳۳	د دغو پېښو	د دغو پېښو
۹	۳۵	څه تاثیر لري	څه تاثیر لري
موضوعات په خپلو شعرونو کې راوړي			
موضوعات او احوالونه په خپلو شعرونو کې هم راوړي			
۱۰	۳۵		
۱۸	۳۵	انعکاس	د انعکاس
۳	۳۶	چی هغه وخت د چی	چی هغه وخت د اجتماع
۴	۳۶	اود اسړی په دی	اود خبرې سړی په دی
(۱۰۴۲ - ۱۱۲۳ ه ق)		(۱۰۴۲ - ۱۱۲۸ ه ق)	
۷	۴۱		
۱۰	۴۶	هم ځینود قلندر	ځینود قلندر
۱۱	۴۶	او هغه یادونی	او هغه
(۱۳۲۰ - ۱۳۹۶ ه ق)		(۱۳۲۰ - ۱۳۹۳ ه ق)	
۱۲	۴۹		

د ۵۳ مخ په څلورمه لیکه کی « ملا بشایسته خان » د
جونګ وړوکی عنوان پاتی دی.

د ملا بشایسته خان د ملا بشایسته خان ۵۳

۱۶

مخ دی مخ دی ۵۳ (ستن)

۱

د عقل لکه

۲۰

د عقل کلمه ۶۳

۱۳

صوته ۷۳

سوته

۱۳

د اکلمه ۱۰۸

د اکلمه

۱۱

کا ندی ۱۱۰

کا دی

۱

پرې گرفتار ۱۲۵

پر گری فتار

۳

نوکی ۱۵۰

لوکی

۱۳

خوله ۱۵۲

غوله

۹

با ۱۵۶

بلی

۴

داغلی یم ۱۵۷

دا یم غلی

۵

قلندر دی ۱۶۱

قلندر دی

۳

وعده یی ۱۷۸

عده یی

COLLECTIVE WORKS
of
QALANDAR

Introduction and Editing

BY

Z. Hewadmal

PUBLISHED

BY

PUSHTU ACADEMY

Government Printing House

1977